

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Областен управител на област Монтана

ОБЛАСТНО ПЛАНИРАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ

**Анализ на ситуацията и
оценка на потребностите
в Област Монтана**

Доклад

**гр. Монтана
месец август 2010 г.**

Съдържание

1	Въведение	4
2	Методология.....	4
2.1	Цели и обхват на проучването.....	4
2.2	Методи за проучването и анализа на ситуацията в област Монтана	5
3	Описание на ситуацията в област Монтана	6
3.1	Обща характеристика на областта.....	6
3.2	Население – демографска характеристика.....	8
3.2.1	Основни тенденции в броя на населението.....	8
3.2.2	Раждаемост, смъртност и естествен прираст.....	9
3.2.3	Основни възрастови структури	11
3.2.4	Механично движение на населението	15
3.2.5	Териториална структура на населението.....	16
3.2.6	Етническа принадлежност и вероизповедание	16
3.3	Икономическо развитие на област Монтана.....	17
3.3.1	Макро-икономически показатели	17
3.3.2	Транспортна мрежа	19
3.3.3	Доходи	20
3.3.4	Заетост, коефициент на заетост	21
3.3.5	Безработица.....	22
3.4	Здравеопазване	25
3.4.1	Здравен статус на населението на областта	25
3.4.2	Заболеваемост и болестност.....	25
3.4.3	Детската смъртност.....	25
3.4.4	Състояние на системата на медицинска помощ.....	26
3.5	Образование	27
3.5.1	Характеристика на равнището на образованието на населението в област Монтана и отделните общини.	27
3.5.2	Анализ на проблемите в образованието на областно ниво.	28
3.5.3	Данни за нивото на училищна посещаемост.	30
3.6	Жилищни условия	31
4	Анализ на групите в риск в област Монтана.....	33
4.1	Фактори, които пораждат риск за различни групи от населението.....	33
4.1.1	Фактори, свързани с доходите:.....	33
4.1.2	Фактори, свързани с възрастта	36
4.2	Характеристика на рисковите групи в област Монтана.....	37
4.2.1	Рискови групи деца.....	37

4.2.2	Пълнолетни лица с увреждания	45
4.2.3	Лица, настанени в институции	48
4.2.4	. Общности и групи в неравностойно положение	49
5	Оценка на социалните услуги в област Монтана	51
5.1	Специализирани институции.....	51
5.1.1	Специализирани институции за деца и младежи.....	51
5.1.2	Специализирани институции за стари и възрастни хора	53
5.2	Социални услуги в общността	57
5.2.1	Социални услуги в общността за деца	58
5.2.2	Социални услуги за деца от резидентен тип.....	61
5.2.3	Услуги в общността за възрастни.....	62
5.2.4	Услуги в общността за стари хора	64
5.2.5	Общи мерки и политики за социално включване	65
5.2.6	Реализация на мерките за социално включване в област Монтана: .	67
6	Оценка на ресурсите за развитие на социални услуги в област Монтана	69
6.1	Персонал за управление на социалната сфера – общини и ДСП	69
6.2	Персонал за предоставяне на социални услуги	70
6.3	Включване на НПО, като доставчици на услуги.....	70
7	Заключения и препоръки.....	70
7.1	Основни изводи от ситуационния анализ и оценката на потребностите	70
7.2	Изводи за наличните социални услуги	71
7.3	Препоръки.....	76
8	Приложения.....	83

1 Въведение

Настоящият доклад е разработен като етап от процеса на стратегическо планиране на социалните услуги на областно ниво за периода 2011 – 2015 г., следвайки Модела на УНИЦЕФ на областно планиране с участие на всички заинтересовани страни. Ситуационният анализ и оценката на потребностите на рисковите групи от всички общини в област Монтана е основата, върху която стъпва планирането на социалните услуги на областно ниво, което стратегическо планиране се разработва в съответствие с промените в Закона за социалното подпомагане и Правилника за неговото прилагане, приети през 2010 г.

Извършеното проучване и задълбочен анализ на социално-икономическата ситуация, в която живеят рисковите групи и уязвимите общности в област Монтана, оценката на техните потребности и възможности за развитие осигуряват необходимата информация да се идентифицират приоритетите, целите, дейностите и социалните услуги в областта като цяло и във всяка община на територията на областта.

Областният аналитичният доклад е разработен от оперативен екип, сформиран със заповед № РД 08-70/20.04.2010 г. на областния управител на област Монтана и включващ представители на областната администрация, Регионална дирекция „Социално подпомагане“ (РДСП), общинска администрация Монтана и представител на неправителствения сектор.

Анализът на ситуацията и оценка на потребностите в област Монтана обобщава информацията на общинските аналитични доклади, разработени от общински оперативни екипи към съответната община в периода юни – август 2010 година. През юли 2010 г. анализите на потребностите от социални услуги във всяка община, в съответствие с чл. 36а, ал. 3 от Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, са разгледани и приети от общинските съвети.

Проучването е координирано от областните и общинските оперативни екипи и е извършено с активното участие и приноса на представители на всички заинтересовани страни в областта.

В рамките на тази инициатива се пилотира цялостен модел на планиране, развиване и предоставяне на социални услуги на областно ниво, насочен към подобряване на достъпа до качествени социални услуги, повишаване на ефективността и ефикасността на системата за социални услуги и използването на структурните фондове на Европейския съюз.

Областното планиране се осъществява с прякото участие на всички заинтересовани страни – областна администрация, общини, Регионалната дирекция „Социално подпомагане“ (РДСП) и териториалните дирекции „Социално подпомагане“, доставчици на услуги, граждански организации, местно базирани държавни институции, представители на целевите общности и рисковите групи.

Настоящият документ се фокусира върху анализа на социално-икономическата ситуация, в която живеят рисковите групи и уязвимите общности в област Монтана, оценка на предлаганите социални услуги по общини, включително и оценка на ресурсите (човешки ресурси, финансови и други налични ресурси), както и оценка на техните потребности

Представеният доклад е финализиран след обсъждане на Областната работна среща, проведена на 17.08.2010 г.

2 Методология

Извършеното проучване на ситуацията е фокусирано върху нуждите от социални услуги, разглеждани в общия контекст на социо-икономическите проблеми, политики и мерки за социално включване на уязвимите общности и групи от населението в област Монтана.

Оценката на потребностите е основа за планирането – тя е необходима, за да може планирането да отговори на реалните нужди от социални услуги за рисковите групи, да съответства на реалните възможности и капацитет на местните партньори за осигуряване на необходимите услуги и – в по-широк план – да съответства на дългосрочните тенденции в развитието на област Монтана.

2.1 Цели и обхват на проучването

Целите на проучването на ситуацията, в която живеят рисковите групи и уязвимите общности, оценката на техните потребности и възможностите за развитие са:

- Да се очертае общата социо-демографска и икономическа картина на населението в област Монтана – проблематика, настояща ситуация и тенденции в развитието;
- Да се анализират факторите, които създават рискове пред индивиди/общности/групи по отношение на тяхната социална интеграция и социалната кохезия;
- Да се определят кои са индивидите и групите в риск – какви са техните характеристики, брой и териториално разположение; какво е отражението на рисковите фактори върху тях;
- Да се оценят възможностите на наличните ресурси, както за подкрепа на идентифицираните групи в риск чрез развитие на социалните услуги, мерки за преодоляване на създадените проблеми, така и за превенция на риска.

Обхватът на темите на проучването включва широк кръг социо-икономически проблеми, демографски тенденции, общо състояние на сектора социални услуги в област Монтана като осигурени човешки ресурси, достъп, капацитет и качество на наличните услуги. Потърсена е обратна връзка и за нагласите и очакванията от областното планиране на заинтересованите страни – местна власт, териториални структури на АСП, граждански организации, доставчици и потребители на социални услуги.

В географско отношение обхватът на проучването покрива всички общини на територията на област Монтана, като се обръща специално внимание на малките изолирани населени места, където живеят малобройни рискови групи.

Времевият обхват на проучването обхваща данни от периода 2007 – април 2010 г., а самото проучване е извършено през месеци май – юли 2010 г.

В контекста на стратегическото планиране на социалните услуги се очертават и практическите ползи от ситуационния анализ. Обобщените резултати от проучването и заключенията в аналитичния доклад ще осигурят:

- Обосновка за избора на приоритети и стратегически направления в Областната стратегия и план за развитие на социалните услуги в област Монтана;
- Профил и характеристика на отделните рискови групи и подгрупи, необходими за дизайна на услугите и мерките, включени в областната стратегия, които да съответстват на специфичните потребности на всяка група;
- Детайлна информация за броя на индивидите и групите в риск, които да бъдат обхванати от социални услуги и/или от съпътстващи мерки за социално включване, както и разположението им в населените места в общините на областта.

Обобщените изводи от анализа на ситуацията и събраните конкретни данни са важни за адекватното планиране на капацитета на предвижданите социални услуги и за избора на тяхната форма – начин на осигуряване на достъп и достигане до клиентите, обслужващи едно или няколко населени места в една или повече общини, както и за разработване на „смесени“ услуги за рискови групи – комбиниране на две или повече услуги под един „административен покрив“.

2.2 Методи за проучването и анализа на ситуацията в област Монтана

Тъй като събирането на конкретни актуални данни за населението, за уязвимите общности, за лицата в различни рискове, за настоящите и потенциални потребители на социалните услуги и други данни е от изключителна важност за определянето на рисковите групи, както и за определянето на необходимостта от различни видове услуги и техния обхват, капацитет и пр., в процеса на събиране на информация за разработването на настоящия доклад се включиха представители на всички заинтересовани страни от областта, обединени в работни групи на териториален принцип по общини, координирани от общински координатори на общинско ниво и от ООЕ – Монтана, съответно на областно. Всички общински координатори попълниха форми за събиране на данни, които бяха предоставени от екипа на Техническото звено към УНИЦЕФ. Като следващ етап от проучването и анализа на ситуацията – формите бяха обобщени на областно ниво от ООЕ.

Същевременно, различни заинтересованите страни осигуриха достъпа на общинските координатори и съответно на ООЕ до почти всички налични източници на информация в областта, като:

- Анализи, доклади, стратегически документи на национално, областно и местно ниво (като стратегии, дългосрочни програми и планове за развитие);
- Статистически бази-данни, редовно събирани и актуализирани от:
 - институциите на областно ниво - като ТСБ, РДСП, РИО на МОМН, РЦЗ, Д „РСЗ“;
 - общинска администрация – ГРАО и отделите, отговорни за социални, образователни и хуманитарни дейности и др.,
 - ДСП и отделите „Социална закрила“ в общините;
- Местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, РПУ, Детска педагогическа стая, които текущо документират своя опит и практика и разполагат със статистика за специфични групи на деца в риск;
- Данни, документация и експертиза на доставчиците на услуги за действащите социални услуги в общините
- Граждански организации и НПО.

Използваните методи за събиране на информация включват:

- 1) Документално проучване на съществуващи анализи, доклади, стратегически документи на областната и местната администрация (като стратегии, дългосрочни програми и планове за развитие);
- 2) Систематизиране и обобщаване на статистически данни, регулярно събирани от общинската администрация и местно-базираните държавни институции;
- 3) Събиране на допълнителна статистическа информация за разпределението на ключови рискови групи по населени места чрез включване на „ресурсни хора“ по места (като кметове и кметски наместници на прилежащите към общината села и махали);
- 4) Среци и дискусии с доставчици на социални услуги, териториални структури на АСП, НПО, целеви общности и групи в риск.

За осигуряване на достъп до почти всички налични източници на информация в областта като цяло и във всяка отделна община в частност, се създадоха база данни, както следва:.

Създаването на база данни е извършено на две нива:

- База данни на ниво община, която включва цялата информация за дадената община – официални статистически документи; демографски данни от ГРАО; периодични доклади на ТСБ; годишни доклади и отчети на ДСП и ДБТ; местни изследвания, правени по конкретни поводи; стратегии на общинските администрации; общински планове за развитие, както и брой лица, които се обслужват от ДСП и ДБТ.
- База данни на ниво област, която е сборна за областта и обобщава данните, събрани за всички общини – официални статистически документи; периодични доклади на ТСБ. Към информационната база-данни се включват също изследвания, правени по конкретни поводи, стратегии на общинските администрации; актуализирани общински планове за развитие.

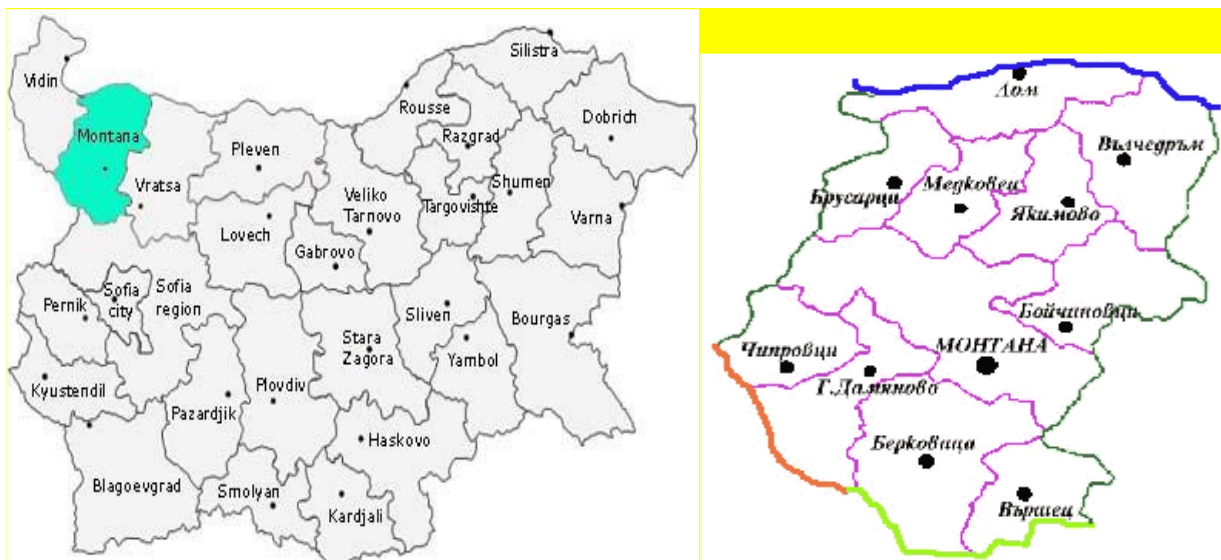
Информацията се съхранява в електронен вариант. Някои от документите – различните таблици със събрани статистически данни, картите за описание на услугите и др. – се дублират на електронен и хартиен носител.

В резултат от срещите и индивидуалните разговори е събрана и обобщена качествена информация за нагласите, мненията, позициите и очакванията на различните участници в предоставянето на услугите.

При обработването на данните и анализа на ситуацията са прилагани количествени и качествени методи, сравнителен анализ на състоянието и тенденциите в свързаните сектори.

3 Описание на ситуацията в област Монтана

3.1 Обща характеристика на областта

Област Монтана заема централната част на Северозападна България с обща площ от 3 635 кв. км, което е 3,2 % от територията на Република България. Северна граница на областта е река Дунав, която е и държавна граница с Румъния. На югозапад областта граничи със Сърбия, на юг е ограничена от северните склонове на Стара планина. Съседна област в западна посока е Видин, в източна - област Враца и в южна посока - област София.

Областите Монтана, Видин, Враца, Ловеч и Плевен съставят Северозападния район за планиране от ниво 2.

Важно предимство на областта, свързано с местоположението ѝ, е фактът, че през територията ѝ минават два от европейските транспортни коридори от мрежата TINA - коридор № 4 (път Е 79) Видин-Монтана-Враца-София-Кулата (РП I-1) и коридор № 7 (река Дунав). През територията на област Монтана преминава и най-краткият път от Видин за София – второкласен път II - 81 през Старопланинския проход Петрохан, който обслужва и пристанище Лом, като му осигурява връзка с гръцкото пристанище Солун.

Административно областта е разделена на единадесет общини: Берковица, Бойчиновци, Брусарци, Вършец, Вълчедръм, Георги Дамяново, Лом, Медковец, Монтана, Чипровци и Якимово.

През 2009 година населените места в област Монтана са 130, от които 8 градове и 122 села /вкл. Клисурския манастир/.

Таблица 1: Площ и населени места към 31.12.2008 г. по общини

NUTS	EКАТТЕ	Статистически зони, статистически райони, области и общини	Площ ^{1, 2} - кв. км.	Населени места - брой	Градове - брой	Села ³ - брой
BG312	MON	Монтана	3 635,6	130	8	122
	MON02	Берковица	465,0	20	1	19
	MON04	Бойчиновци	308,3	13	1	12
	MON07	Брусарци	194,4	10	1	9
	MON11	Вълчедръм	431,5	11	1	10
	MON12	Вършец	240,1	10	1	9
	MON14	Георги Дамяново	320,6	13	-	13
	MON24	Лом	323,9	10	1	9
	MON26	Медковец	191,1	5	-	5
	MON29	Монтана	652,7	24	1	23
	MON36	Чипровци	286,9	10	1	9
	MON38	Якимово	221,0	4	-	4

Източник: ТСБ, 2009 г.

Северната част на областта е разположена в Дунавската равнина, а в южна посока релефът постепенно преминава в планински, като обхваща части от Предбалкана. Южните части на областта включват територията на най-масивния дял на Западна Стара планина с най-висок връх Ком – 2 016 м.

Климатът в региона е умереноконтинентален, със студена зима и топло лято. Средната годишна температура е 11,1 градуса.

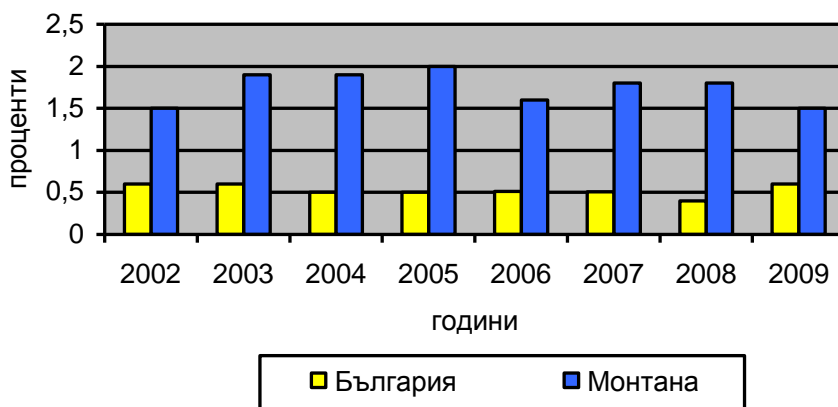
3.2 Население – демографска характеристика

3.2.1 Основни тенденции в броя на населението

След 1990 година се формира трайна тенденция на бързо намаление на населението на област Монтана. В резултат на извършваните социални, икономически и политически промени на условията на живот, в областта настъпиха съществени промени в демографското поведение на населението, които доведоха до бързо намаление на неговия естествен прираст. За задълбочаване на демографската криза влияние оказа и интензивното придвижване на населението към София и големите градове на страната, както и извън границите на България.

В резултат на демографските и миграционни процеси в края на 2009 г. изчисленото постоянно население на област Монтана е 155 899 души. В сравнение с предходната 2008 година неговият брой намалява с около 2 400 човека или с 1,5 на сто. За сравнение населението на страната за 1 година е намаляло с 0,6 %, което означава, че живеещите в област Монтана намаляват 2,5 пъти по-бързо от средното за страната.

Темпове на намаление на населението в проценти

Източник: ТСБ, 2009 г.

Прегледа по общини показва, че в 6 от общо 11 общини населението намалява по-бързо от средното за областта като най-голям е този процент в общините Медковец – с 3,1 на сто, Вълчедръм и Чипровци – с 2,8 на сто. С най-малък процент на намаление /0,9 на сто/ е населението в община Монтана.

Таблица 2. Темпове на намаление на населението в област Монтана по общини през 2009 година /предходната година = 100/

Общини	Темп /проценти/
Област Монтана	-1,5
Берковица	-1,5
Бойчиновци	-2,3
Брусарци	-2,3
Вълчедръм	-2,3
Вършец	-1,0

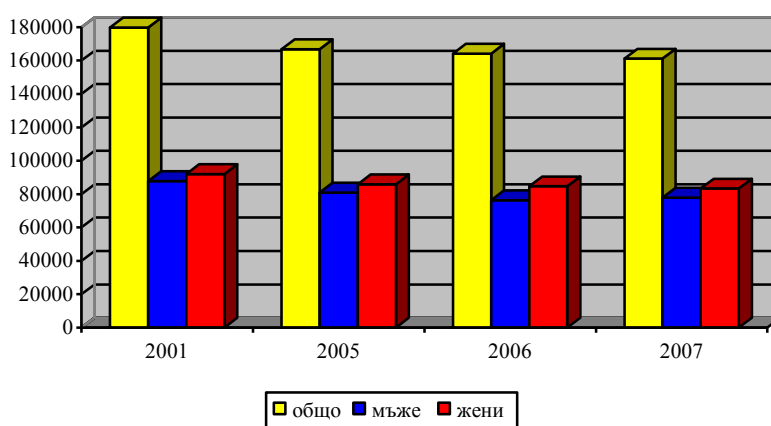
Г. Дамяново	-2,8
Лом	-1,5
Медковец	-3,1
Монтана	-0,9
Чипровци	-2,8
Якимово	-1,8

Източник: ТСБ, 2009 г.

В градовете живеят 98743 души или 63.3 на сто от населението, а в селата – 57156 души или 36.7 на сто. Населението на градовете намалява по-бавно в сравнение с това в селата – съответно с 1,1 на сто и 1,5 на сто.

В общия брой на населението в областта жените са по-голямата част от него (51.8 на сто). През 2009 година на 1000 мъже се падат по 1074 жени.

Брой на населението на област Монтана по години и пол

Източник: ТСБ, 2009 г.

3.2.2 Раждаемост, смъртност и естествен прираст

Раждаемост

През 2009 г. продължава нарастването на броя на ражданията и повишаването на равнището на раждаемостта. През 2009 г. в област Монтана са се родили 1493 деца, от които 1485 са живородени. В сравнение с предходната година броят на живородените се е увеличил със 113 деца. От 2000 година насам това е първата година, в която има такъв голям ръст на живородените деца. Увеличение на живородените деца спрямо предходната година има във всички общини в областта, с изключение на община Лом.

Коефициентът на раждаемост в област Монтана е 9,5 ‰¹ при 10.7 ‰ средно за страната. От общините на областта с най-висок коефициент на раждаемост за 2009 година е община Вършец - 12.5 на хиляда.

Таблица 3. Коефициент на раждаемост /на 1000 души/

Година	Общо за страната	Област Монтана
1990	12.1	10.4

¹ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

1995	8.6	7.9
2001	8.6	7.7
2005	9.2	7.8
2009	10,7	9.5

Източник: ТСБ, 2009 г.

През последните години трайно се увеличава възрастта на майките при раждане на дете – за 2009 година тя вече е 25 години. Най-ниската възраст е 13 години.

След 2004 година тоталният коефициент на плодовитост² бележи тенденция на нарастване и през 2009 година е 1,73. Но все още е далеч от необходимата стойност от 2,1 за осигуряването на така нареченото просто възпроизводство на населението. За градовете на общината той е 1,64, в селата – 2,00.

Смъртност

Коефициентът на обща смъртност³ в област Монтана е 19,9 ‰ и е един от най-високите в страната – по висок е само в област Видин . За сравнение за страната коефициента на обща смъртност е 14.2 ‰ (3126 души през 2009 г. и 3120 души през 2008 г.).

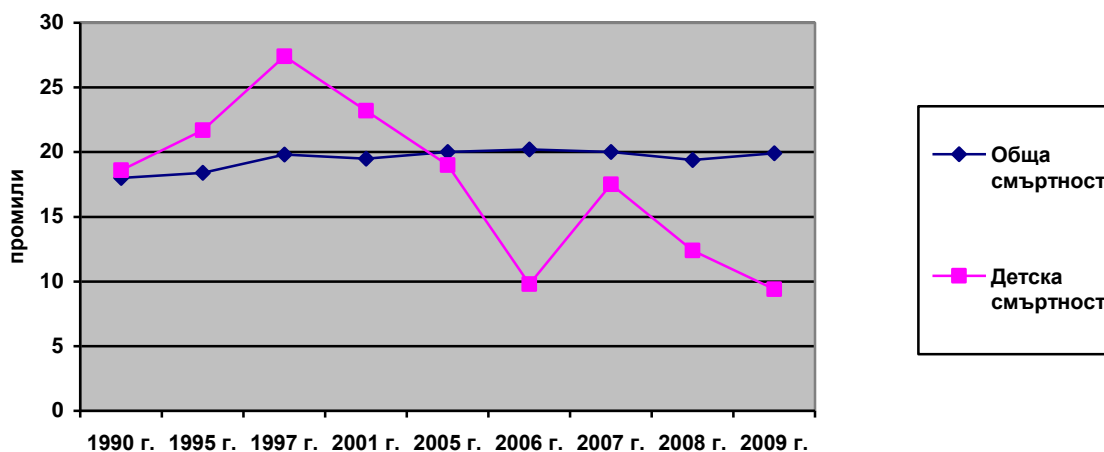
Смъртността продължава да бъде по-висока сред мъжете /21.5 ‰/, отколкото сред жените /18.4 ‰/, както и в селата /31.4 ‰/, отколкото в градовете / 13.2 ‰/.

Коефициентът на детска смъртност е 9.4 на хиляда живородени деца при 9.0 за страната, което е най-ниското равнище на детска смъртност от 1990 година.

Детската смъртност се характеризира с големи различия по признака "местоживееене" – докато в градовете на областта през 2009 година тя е 8,7‰, в селата - 11.1 ‰.

Коефициента на преждевременна смърт /измерен чрез относителния брой на починалите до 64 г. към общия брой починали/ се запазва висок и относително постоянен – 16,1 на сто.

Коефициенти на обща и детска смъртност в област Монтана

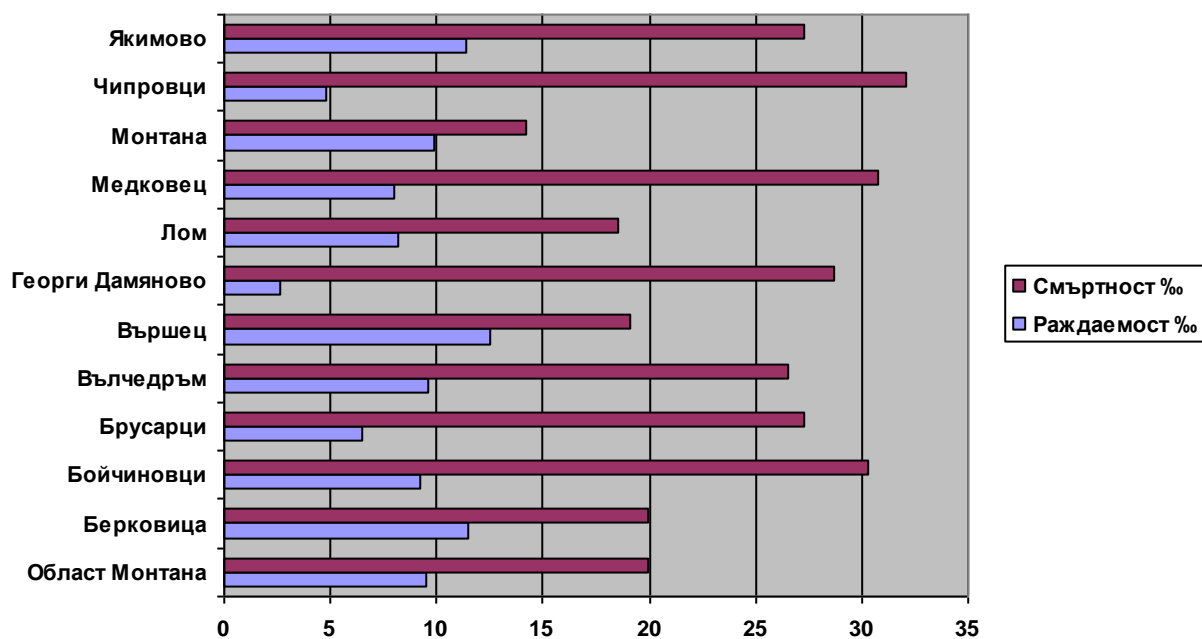

Източник: ТСБ, 2009 г.

Прегледа по общини показва, че с най-малък коефициент на обща смъртност е община Монтана – с 14,2 ‰, а с най-голям общините Чипровци /32,1 ‰/, Медковец /30,8 ‰/ и Бойчиновци /30,3 ‰/.

² Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период

Естествен прираст

Източник: ТСБ, 2009 г.

Разликата между ражданията и умираанията формира естествения прираст на населението. И тъй като от 1980 г. досега умират повече хора, отколкото се раждат, тази разлика е с отрицателна стойност, в резултат на което населението на областта непрекъснато намалява.

През 2009 г. абсолютният брой на естествения прираст е минус 1641 души. Това е най-малкото намаление на населението в резултат на естествения прираст от 1990 година и въпреки това област Монтана се характеризира с едни от най-високите стойности на отрицателен естествен прираст⁶. През 2009 година по този показател със стойност от минус 10,4 ‰ тя се нарежда на второ място след област Видин. Това се дължи на ниския коефициент на раждаемост, но най-вече на високите стойности на коефициента на смъртност.

По общини най-бързо обезлюдяват в резултат на естествените демографски процеси общините Чипровци и Г. Дамяново – почти 3 пъти по-бързо от средното за област Монтана, около 2 пъти по-бързо – общините Бойчиновци, Брусарци и Медковец.

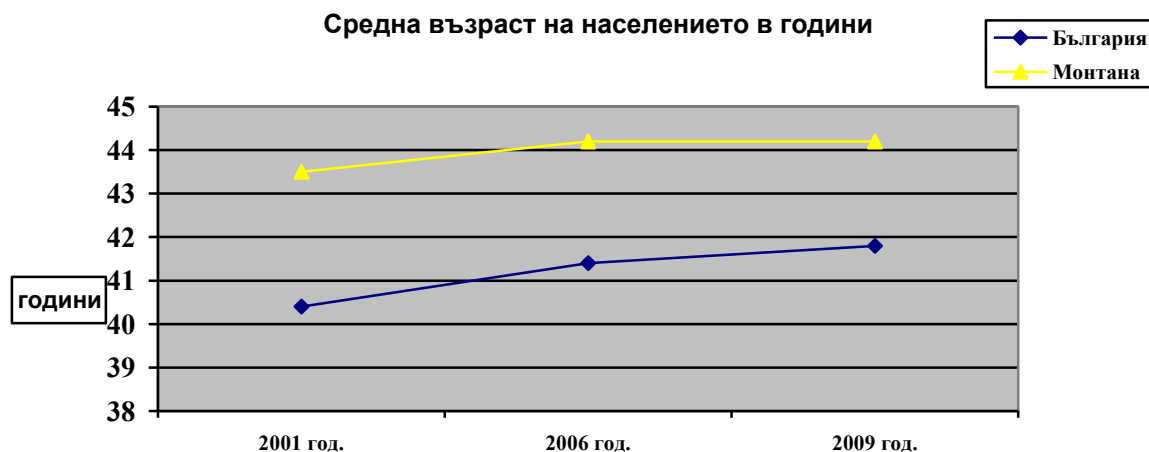
Най-малък е естествения прираст в община Монтана – минус 4,3 ‰

3.2.3 Основни възрастови структури

Възрастовата структура на населението е характеристика, която дава представа за съотношението между отделните възрастови категории на населението. Тя се влияе от промените в раждаемостта, смъртността и миграцията и се превръща в значим фактор за цялостното икономическо и социално развитие.

Анализът на възрастовата структура в област Монтана показва задълбочаване на процеса на остаряване на населението, което естествено води до нарастване на показателя за средната възраст на населението. През 2001 година средната възраст на населението от област Монтана е била 43,5 години, а сега - 44,2 години. За сравнение средната възраст на населението в страната е 41,5 години.

Процесът на остаряване е характерен както за селата, така и за градовете. През 2009 година средната възраст на живеещите в градовете на област Монтана е 40,6 години, а в селата – 51 години.

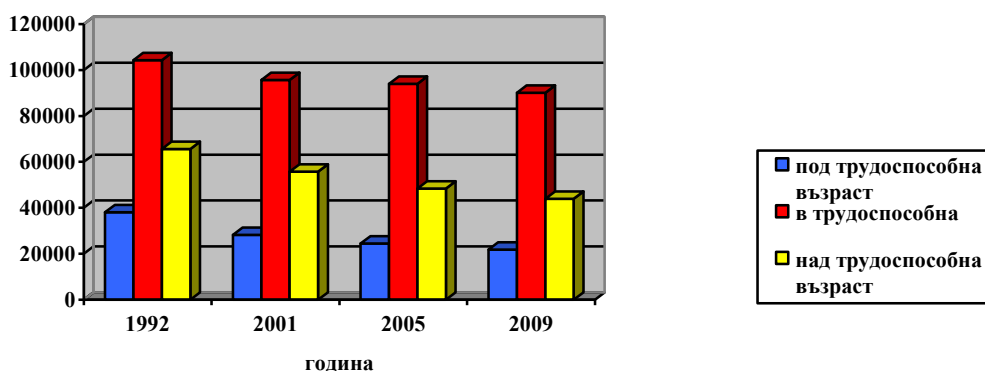

Източник: ТСБ, 2009 г.

Остаряването на населението води до промяна в неговата основна структура – разпределение в под, в и над трудоспособна възраст.

През 2009 година 90 127 души или 57,8 на сто от общото население на област Монтана е в трудоспособна възраст при 63,1 % за страната. В сравнение с предходната 2008 година тази категория население е намаляла с около 1236 души.

Брой на населението под, в и над трудоспособна възраст на област Монтана

Източник: ТСБ, 2009 г.

Сред населението под трудоспособна възраст се очертава трайна тенденция на намаление. През 2007 година в сравнение с 2006 година намалението на тази категория е с 780 човека, а през 2009 спрямо предходната – с 360 човека. Сега населението под трудоспособна възраст в областта възлиза на 21805 човека.

Населението над трудоспособна възраст през 2009 година, живеещо в област Монтана е 43967 човека или 28,2 % от общото население на областта. За една година то е намаляло с 850 души.

Данните сочат, че населението в над трудоспособна възраст само на община Монтана е под средното за страната, докато във всички останали общини то е значително над този показател. Особено тревожно е състоянието на населението в общините Медковец и Якимово, където над трудоспособна възраст са около 40 % от населението им, а в община Г. Дамяново и Чипровци в тази категория са около 50 на сто от общото население..

В същото време делът на населението под трудоспособна възраст в общините Георги Дамяново и Чипровци е съответно 8,8 и 7,8 на сто.

Таблица 4. Разпределение на населението по общини и възраст

Общини	Под трудоспособна възраст		В трудоспособна възраст		Над трудоспособна възраст	
	Брой	Дял %	Брой	Дял %	Брой	Дял %
Област Монтана	21805	14,0	90127	57,8	43967	28,2
Берковица	2856	14,5	11140	56,8	5646	28,7
Бойчиновци	1377	13,9	4965	50,1	3573	36,0
Брусарци	713	13,0	2662	48,7	2094	38,3
Вълчедръм	1608	15,5	5067	48,7	3723	35,8
Вършец	1425	16,6	4606	53,5	2574	29,9
Георги Дамяново	266	8,8	1282	42,4	1474	48,8
Лом	4302	14,2	18260	60,5	7636	25,3
Медковец	524	12,2	1970	45,7	1816	42,1
Монтана	7830	14,0	36380	64,8	11876	21,2
Чипровци	291	7,8	1751	47,1	1677	45,1
Якимово	613	13,5	2044	45,1	1878	41,4

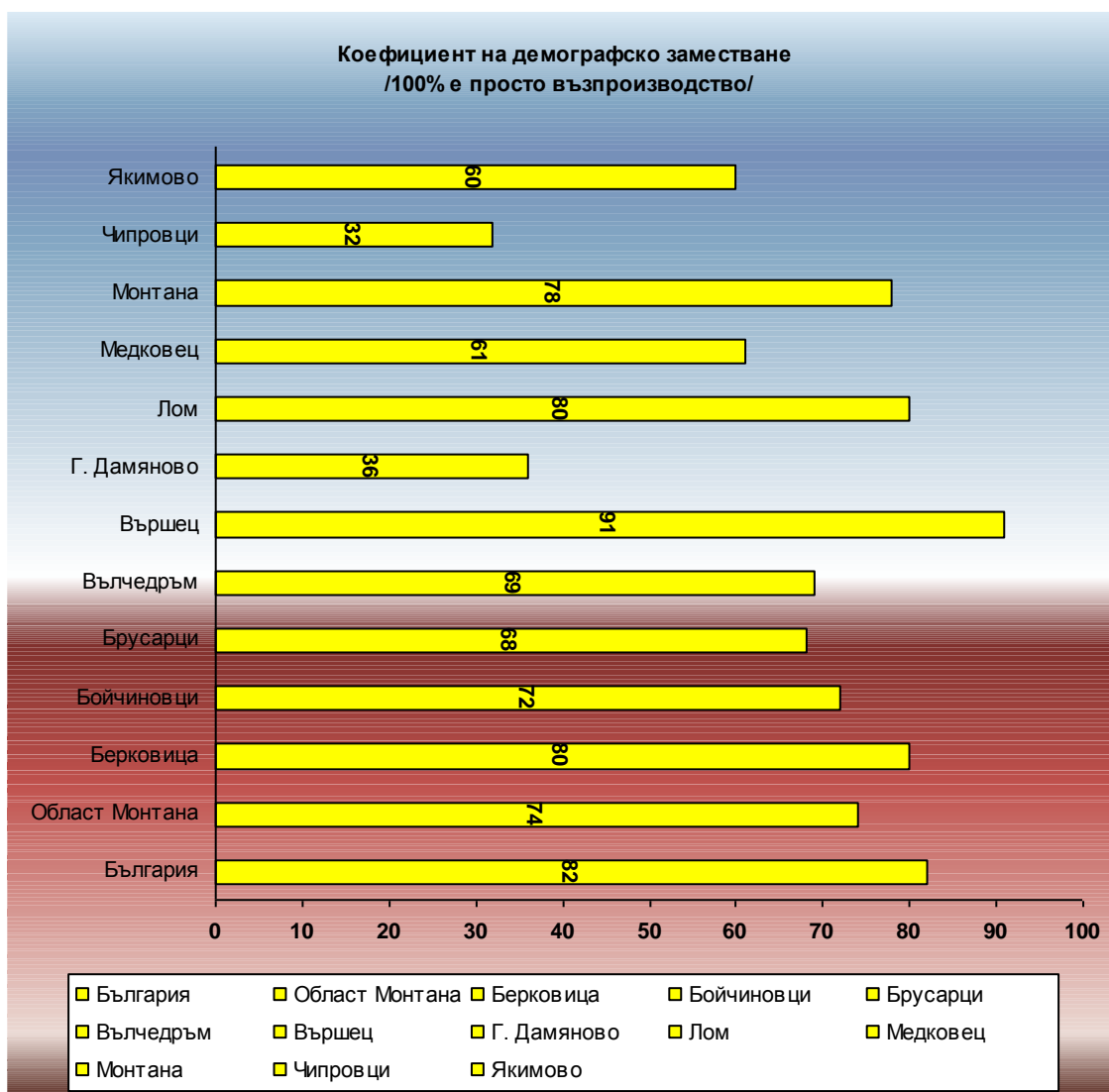
Източник: ТСБ, 2009 г.

Разгледаните най-общии тенденции във възрастовата структура на населението в област Монтана показват, че през следващите години, независимо от увеличаване на горната възрастова граница за пенсиониране, ще е налице ограничаване размера на трудовите ресурси в областта.

Показател, който посочва сериозността на посочения проблем е коефициентът на демографското заместване /отношението между броя на лицата от вливащата се възрастова група от 15-19 години и излизащите лица на 60-64 години/. През 2009 година за област Монтана е 74 на сто /за страната - 82 на сто/. Това означава, че на всеки 100 човека, излизащи от групата на трудоспособното население в област Монтана се вливат 74 човека.

Стагнация при трудовите ресурси има във всички общини на областта. В най-добро положение е община Вършец, където на всеки 100 човека, излизащи от групата на трудоспособното население се вливат 91. След нея се нареждат Лом и Берковица с по 80%, Монтана – със 78%. Особено тревожно е положението в общините Чипровци и Г. Дамяново, където този показател е съответно 32 и 36 т.е. броят на вливащите се в групата на трудоспособното население е едва 1/3 от излизащите.

Възпроизводството на трудоспособното население в градовете и селата на област Монтана е различно. Коефициента на демографското заместване в градовете показва, че през 2009 година всеки 100 от излизащите от трудоспособна възраст се заместват от 92 души /за град Монтана – 94/. В селата този процес се очертава като изключително негативен – 100 излизащи се заместват от 51 човека младо население.

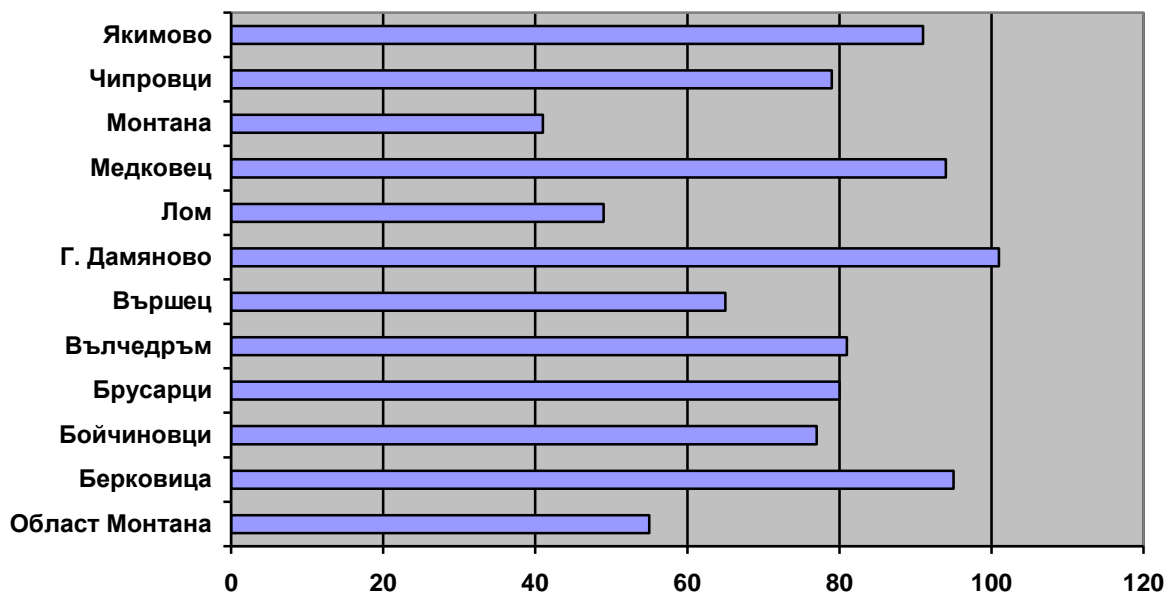

Източник: ТСБ, 2009 г.

Изложените показатели характеризират предстоящи сериозни проблеми в броя и състава на трудовите ресурси в почти всички общини.

Друг показател, който говори за сериозността на посочения проблем е коефициентът на възрастова зависимост, измерен чрез броя на населението от зависимите групи /до 15 години и на 65 и повече години/ на 100 лица от 15 до 64 години. Общият коефициент на възрастова зависимост за област Монтана е 55 % при 45,1 % за страната. Той показва, че в област Монтана на всеки 100 човека на възраст от 15 до 64 години се падат 55 човека от т.н. зависими възрасти, които се нуждаят от подпомагане и издръжка. Стойностите на този коефициент са различни за град Монтана, останалите градове и селата на общината. От всички общини в най-добра позиция е община Монтана – 41 %, а с най-лоши общините Г. Дамяново – 101 %, Берковица – 95 %, Медковец –94 %.

Общ коефициент на възрастова зависимост

3.2.4 Механично движение на населението

През 2009 година броят на заселилите се в област Монтана е 3283 души. Изселилите се от областта пък са 4034 души. Резултатът от механичното движение на населението в областта е минус 751 души. В резултат на механичното движение на населението най-голямо е намалението на населението в групата между 20-29 години. В същото време населението между 60-69 години се е увеличило в резултат на по-големия брой заселени на тази възраст от изселените.

Таблица 5. Механично движение на населението на област Монтана по възраст /Брой/

Възраст в години	Заселени	Изселени	Механичен прираст
Общо	3283	4034	-751
Под 6	352	394	-42
7 - 9	105	125	-20
10 - 19	370	568	-198
20 - 29	484	798	-314
30 - 39	431	511	-80
40 - 49	319	427	-108
50 - 59	333	340	-7
60 - 69	401	305	96

70+	488	566	-78
-----	-----	-----	-----

3.2.5 Териториална структура на населението

През 2009 година населените места в област Монтана са 130, от които 8 градове и 122 села /вкл. Клисурския манастир/.

Областта е разпределена на 11 общини, между които съществуват големи различия в броя на живеещото в тях население.

Около 36 на сто от населението на областта живее в община Монтана. Най-малък е относителния дял на живеещите в община Георги Дамяново – само 1,9 на сто от населението на областта.

По-населени места разпределението на населението на област Монтана е показано в посочената по – долу таблица. В нея се вижда, че в 7 населени места населението е под 50 човека, най-голям е броят на населените места с постоянно население между 100 и 500 човека. Само за 6 години от 2003 до 2009 година броят на населените места от 50 се е увеличил над два пъти. Вече нямаме населено място в групата от 5 000 до 10 000 човека. Най-голямото населено място си остава областния център – град Монтана. Най-малките населени места са Клисурския манастир – 2 души и с. Рашовица – 5 човека, следвани от Помеждин и с. Цветкова бара – съответно с 21 и 25 човека.

Таблица 6. Брой населени места по брой население

Населени места с население /брой население/	Населени места брой			
	2003 г.	2005 г.	2007 г.	2009 г.
Общо	130	130	130	130
под 50	5	5	5	7
50 - 99	8	14	15	17
100 - 499	62	58	58	57
500 - 999	22	22	27	25
1000 - 2499	28	26	20	20
2500 - 4999	1	1	1	1
5000 - 9999	1	1	1	-
10000 - 49999	3	3	3	3

3.2.6 Етническа принадлежност и вероизповедание

Изследване на населението по тези показатели се извършва само при преброяванията на населението. Последното е извършено към 1.03.2001 година.

По данни от преброяването през 2001 г., разпределението на населението на област Монтана по етническа принадлежност е на две основни групи: българска - 86,4% и ромска (циганска) – 12,5%. Другите етноси съставляват 1,1%. Според данните от предходното преброяване на населението през 1992 г. ромското население е съставлявало 9,16% от общия брой, т. е. отчита се растеж на ромската група при намаляващ общ брой на населението.

В общините Якимово, Бойчиновци и Брусарци делът на ромите е над 15%, в община Лом е 18,47%, а в община Вълчедръм - 20, 16% от общия брой на населението.

Основно вероизповедание е източно православно християнство – 92,3% от населението.

Изводи

- Намаление на общият брой на населението в областта с темпове над 2,5 пъти по-високи от средния за страната.
- Тенденция към обезлюдяване. От всичките 130 населени места 39 села са с население под 180 човека, като повече от половината от него е на възраст над 70 години.
- Повишаване равнището на раждаемостта. През 2009 г. са родени 113 деца повече, в сравнение с 2008 година. За първи път от 2000 година има такъв ръст на живородени деца.

- Запазване на високото равнище на смъртност. Област Монтана е на второ място по коефициент на обща смъртност след област Видин.
- Едно от най-ниските равнища на детска смъртност след 1990 година
- Застаряване на населението. Висок коефициент на възрастова зависимост.
- Увеличаване на средната възраст на населението в областта, което е предпоставка за сериозни проблеми по отношение на трудовите ресурси.

3.3 Икономическо развитие на област Монтана

3.3.1 Макро-икономически показатели

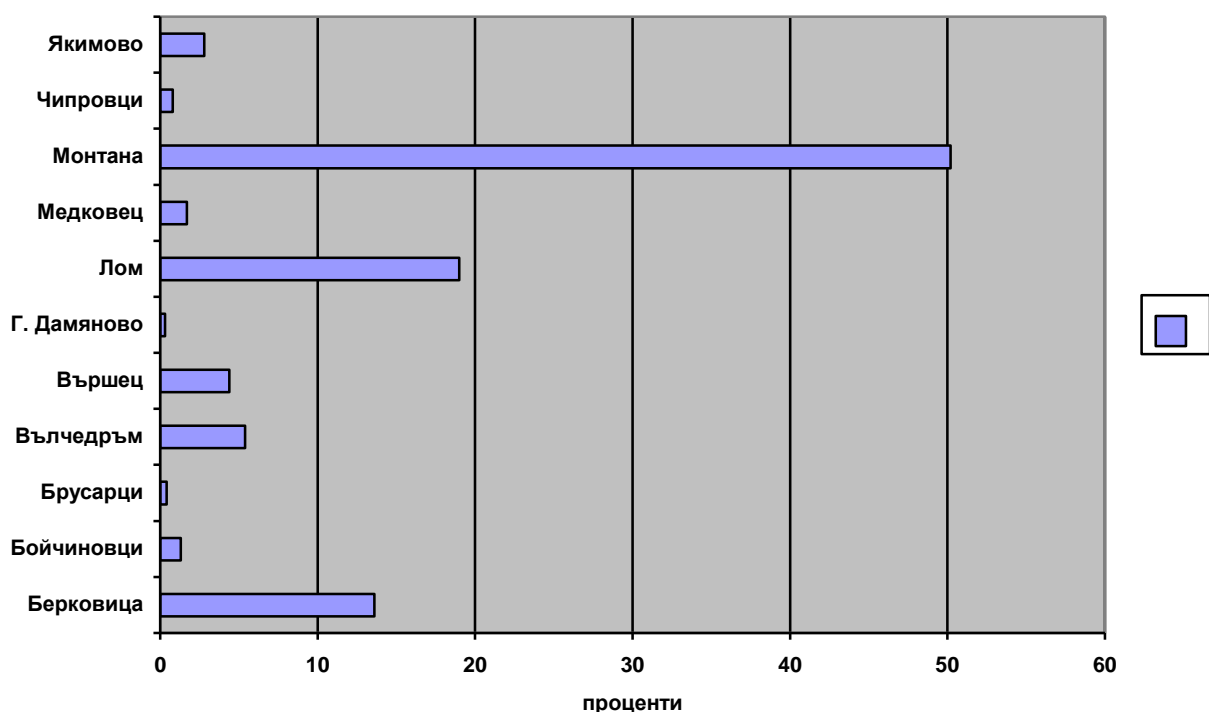
Област Монтана произвежда 1,2 на сто от brutния вътрешен продукт на страната. По брутен вътрешен продукт на човек от населението област Монтана се нарежда на 24 място от всички области в България.

В област Монтана през 2008 година има 4360 действащи предприятия, които са произвели продукция за над 1367,8 млн. лева. Предприятията разполагат с дълготрайни материални активи за над 508 млн. лева. Реализираните приходи от продажба са за над 1332,7 млн. лв.

Предприятията от нефинансовия сектор приключват 2008 година с обща печалба над 75 млн. лева. От общия брой действащи предприятия с печалба са приключили годината 71,4 на сто предприятия, с реализирана печалба от 105,5 млн. лева. С обща загуба от 30 млн. лв. са приключили 691 предприятия.

В областта през 2008 година са направени инвестиции за над 165 млн. лв., от които 50 млн. лв. в сгради и 101 млн. лв. в машини, съоръжение и транспортни средства. Придобити са дълготрайни материални активи за над 126 млн. лв.

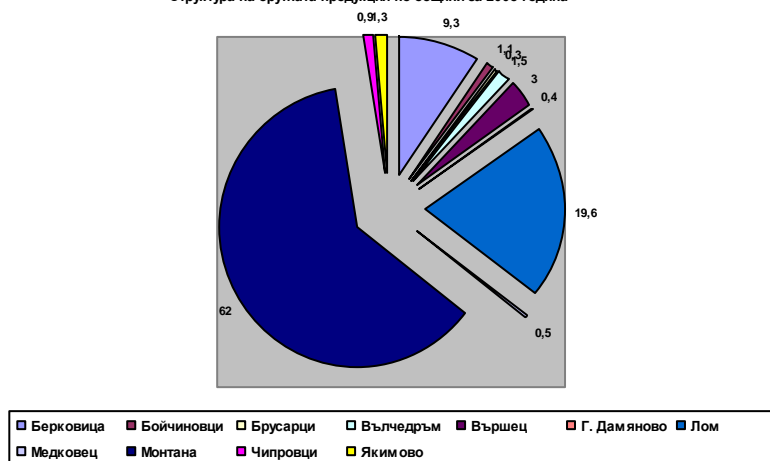
Разпределение на придобитите дълготрайни активи през 2008 г-по общини

Преките чуждите инвестиции в областта през 2008 година са за над 23 млн. лв., но те са крайно недостатъчни. По преки чужди инвестиции област Монтана е на едно от последните места сред областите в България.

В териториално разпределение икономиката на областта е съсредоточена главно в общините Монтана и Лом.

Структура на брутната продукция по общини за 2008 година

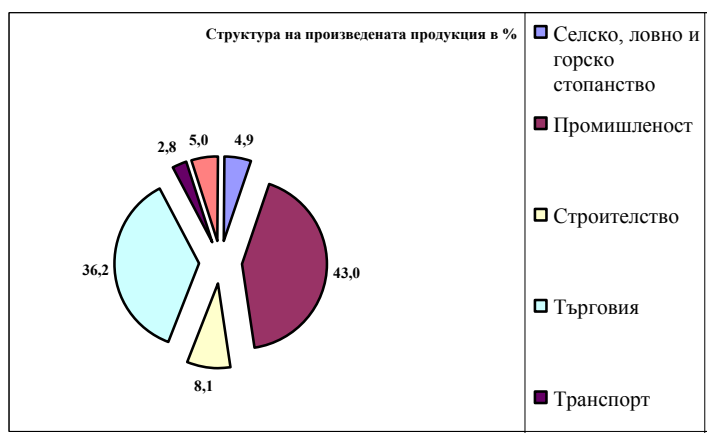

Неравномерно са разпределени и направените инвестиции през 2008 година по общини. Най-голям относителен дял са инвестициите в община Монтана – 55,4 на сто от общия им размер, в община Лом – 16,6 на сто, в община Берковица – 12,2 на сто. На глава от населението в област Монтана са направени инвестиции за 1082 лева. Поради малкия брой на населението, общините Г. Дамяново и Чипровци имат най-голямо равнище на инвестициите на глава от населението.

В структурата на предприятията на област Монтана преобладават микро предприятията със заети в тях до 9 човека - 89,7 на сто от общия брой. Само 12 предприятия или 0,3 на сто от всички действащи предприятия са с персонал над 250 заети, но в тях се произвежда близо една четвърт от продукцията на областта и в тях работят около една пета от заетите лица.

В сравнение с предходните години се очертава тенденция към увеличение дела на малките предприятия с персонал от 10 до 49 заети. Техният относителен дял в общия брой през 2008 година в сравнение с 2005 се е увеличил само с 0,5 на сто, но делът на произведената в тях продукцията е нараснал два пъти.

Област Монтана се характеризира с разнообразна икономика. Застъпени са почти всички основни отрасли.

Основен отрасъл в областта е промишлеността. Предприятията от този отрасъл дават 43,8 на сто от продукцията на областта. В промишлените предприятия са заети 12 571 човека, което представлява 36,6 на сто от наетите лица в област Монтана. Промислените предприятия разполагат с дълготрайни материални активи за над 260 млн. лева.

Следващия по важност за област Монтана отрасъл е селското стопанство.

Над две трети от площта на областта е заета от земеделски земи с високи

агротехнически стойности, върху които се отглеждат главно зърнени култури, слънчоглед, захарно цвекло и други култури. Около 47,2 на сто от площите през 2008 година са били заети със зърнени култури, а 45,2 – с маслодайни култури. Направените инвестиции в сектора са за над 35,6 млн. лв.

През 2008 година в област Монтана строителните предприятия са произвели продукцията за над 108,3 млн. лева. Реализираните приходи от строително-монтажни работи са за около 97 млн. лв, като 81,6 на сто от тях е ново строителство и подобрения. Заетите лица в сектора са около 6 на сто от общия брой на заетите в област Монтана.

Около 54,4 на сто от произведената брутна добавена стойност в областта се пада на услугите.

Основен отрасъл в сферата на услугите е търговията, техническото обслужване и ремонт на автомобилите. Предприятията от този отрасъл произвеждат 36,2 на сто от продукцията на областта. Реализираните нетни приходи от продажби за 2009 година в него са за над 493 млн. лева, а заетите лица – 6153 човека.

Трябва да се има предвид, че през 2009 г. икономиката на област Монтана е силно повлияна в негативен аспект от икономическата криза, главно поради факта, че в голямата си част фирмите в областта са експортно ориентирани. Загубата на външни пазари води до чувствителен спад в продажбите, което от своя страна причинява ескалираща безработица, поради факта, че фирмите съкращават работни места, за да продължат да съществуват и да съхранят основните си пазарни позиции.

3.3.2 Транспортна мрежа

Транспортната инфраструктура е с определящо значение за регионалното икономическо развитие. Тя е един от основните фактори за конкурентноспособността на всяка област. Областта има много добри връзки чрез железопътен, шосеен и речен транспорт с граничните пунктове и вътрешността на страната във всички посоки.

Пътна мрежа

Област Монтана има сравнително добре развита пътна мрежа. Гъстотата ѝ е 0,292 км/кв.км при средна за страната 0,336 км/кв.км и 0,319 за Северозападния район за планиране. Област Монтана има сравнително малка дължина на пътища от републиканската пътна мрежа (РПМ) и на територията ѝ няма магистрали. Републиканските пътища са с обща дължина 598 км – I клас – 51,9 км, II клас – 161,6 км и III клас – 384, 5 км. Общинските пътища са с дължина 1026,5 км, от които местните пътища са 568, 6 км.

С голямо значение за икономическото развитие на областта е пътят от Републиканската пътна мрежа I-1 Видин-Монтана-Враца-София, който е международен път E-79 (еврокоридор №4). Той пресича областта и свързва Западна и Централна Европа с Гърция. През разглеждания период състоянието на този път е значително подобро след извършената рехабилитация, финансирана по Програма ИСПА, Транзитни пътища III.

През 2009 г. беше рехабилитиран втория по важност път Монтана – Лом, със средства от ЕС по програмата за Трансгранично сътрудничество България-Румъния.

С голяма важност е и второкласен път II- 81 Лом – Монтана – Берковица - София през прохода Петрохан, който свързва ломското пристанище с международния път E-79. Общото състояние на пътя остава не много добро.

В по-далечна перспектива е целесъобразно изграждането на тунел под прохода "Петрохан" с дължина около 9 км, който ще осигурява най-кратка връзка с южната част на страната.

Общото състояние на пътната мрежа е незадоволително и не отговаря на съвременните изисквания.

Железопътна мрежа

Областта има много добри жп-връзки със столицата София, черноморското пристанище Варна и по всички направления от националната жп мрежа.

Икономическата ос на областта е жп линията София – Мездра – Враца – Видин, с отклонение от гр. Бойчиновци за гр. Монтана и гр. Берковица, и от гр. Брусарци за гр. Лом.

Дължината на железопътната мрежа в областта е около 130 км. Гъстотата ѝ е 0.0366 км/кв.км., при средна за страната 0,039 км/кв.км и 0,0382 за Северозападния район за планиране. ЖП линиите на територията на областта са с нормален коловоз и са електрифицирани. Състоянието им е относително добро, като в лошо състояние е само участъка Монтана – Берковица, където е наложено ограничение на скоростта за движение.

За обслужване на пътниците функционират 10 гари и 11 спирки.

Перспективното развитие на железопътната мрежа включва модернизиранието ѝ, като се има предвид значението, което ще има този вид транспорт след изграждането на Дунав мост II.

Воден транспорт

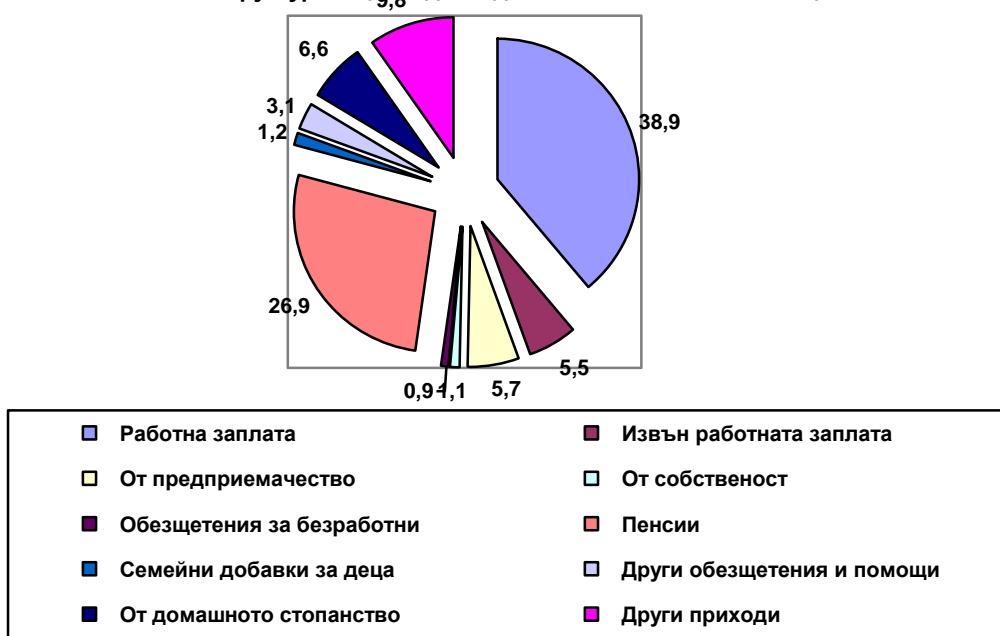
Водният транспорт в областта е представен от пристанище Лом и местни пристани. "Пристанищен комплекс Лом" ЕАД включва пристанищата Лом и Оряхово (област Враца) и

реализира около 40% от българския товарооборот по р. Дунав. Пристанище Лом е елемент от Общоевропейския транспортен коридор № VII – р. Дунав и е второто по големина дунавско пристанище в България. Товарите от пристанището достигат на запад до Регенсбург и Дийзбург(Германия), а на изток – до страните от Черноморския и Средиземноморския басейни.

3.3.3 Доходи

Доходите на домакинствата в областта отбелязват трайна тенденция на повишение в номинално изражение през последните 10-12 години. Само за периода от 2006 до 2008 година общият доход на 1 лице е нараснал от 2568 на 3054 лева.

Структура на дохода на домакинствата по източници

Около 38,9 на сто от дохода на 1 лице се формира от работната заплата.

Средната месечна работна заплата на наетите по трудов договор и служебно правоотношение през първото тримесечие на 2010 година в област Монтана е 471 лв. при 619 лв. средно за страната. По размер на средната работна заплата област Монтана се нарежда на 19 място сред останалите области на страната. По-ниското заплащане в областта в сравнение със средното за страната е характерно за целия период от 1990 до 2009 година.

Тенденцията е към непрекъснато увеличаване на средната работна заплата в областта. През първото тримесечие на 2010 година средната месечна работна заплата в област Монтана се е увеличила с 5,6 на сто, докато за страната – с 9,9 на сто.

На годишна база тенденцията също е към нарастване на средната работна заплата. За 2008 година средната годишна работна заплата в областта е била 5137 лева. В сравнение с 2007 година тя е нараснала с 22,9 на сто.

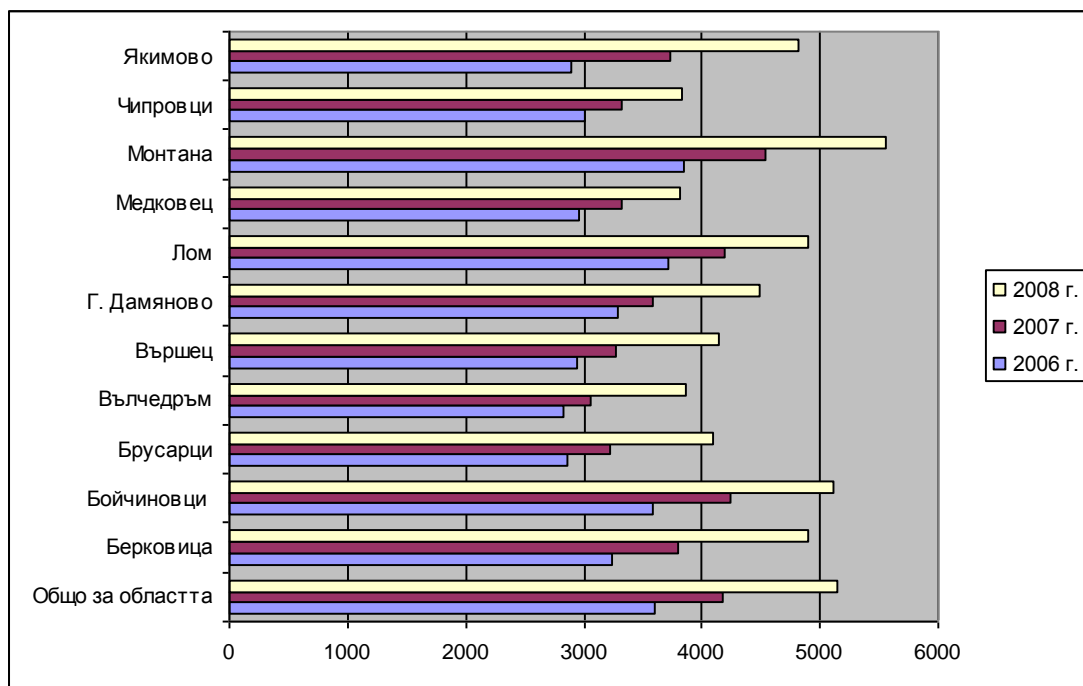
В общественния сектор през 2008 година годишната заплата е била 6228 лв. и се е увеличила в сравнение с предходната година – с 22,2 на сто.

В частния сектор годишната заплата през 2008 е възлизала на 4499 лв., но при нея увеличението в сравнение с предходната година е било с 24,3 на сто.

От общо 19 отрасли в областта в 9 от тях средната месечна работна заплата е по-висока от средната за региона, а в 5 - тя е по-висока и от средната за страната. Най-високо заплатени в областта са работещите в следните отрасли: Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива – 12282 лв. средна годишна работна заплата, финанси, кредит и застраховане – 10019 лв., държавно управление - със средна годишна

заплата в размер на 7484 лв.; създаване и разпространение на информация и творчески продукти, и далекосъобщения - 6912 лв., добивна индустрия – 6749 лв. В дъното на таблицата с най-ниско заплащане, почти равно на минималното са заетите в отраслите: административни и спомагателни дейности – със средна годишна заплата 2937 лв., хотелиерство и ресторантьорство – с 3370, търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети - 3445 лв.

Неравномерно е и разпределението на средната годишна работна заплата по общини. Тя се изменя от 3807 лв. в община Медковец до 5560 лв. в община Монтана.

Пенсионерите са съществена част от населението на областта. Към края на 2007 година в нея има около 55 хил. пенсионери. Ето защо пенсията традиционно за областта си остава втори по относителен дял източник на доход за домакинствата. През 2008 г. на нея се пада 26,9 на сто от общия доход на домакинствата.

Селскостопанската специализация на област Монтана дава възможност на много домакинства да произвеждат голяма част от продукцията, която употребяват и да реализират остатъците на пазара, което обяснява и големият относителен дял /6,6 на сто/ на допълнителните доходи от селското стопанство в общия размер на доходите на едно лице.

Общи изводи за състоянието на икономиката в област Монтана

Като цяло за областната икономика може да са направени заключенията, че:

- В структурата на икономиката, индустрията и услугите остават най-развитите сектори;
- Селското стопанство се задържа на много ниско ниво на развитие;
- В икономиката преобладават микро, малките и донякъде средните предприятия, но обликът на областната икономика продължава да се определя от големите фирми;
- Основните икономически показатели нарастват, но остават под средните за страната;
- Въпреки че е налице напредък в осигуряването на благоприятна среда за инвестиране в областта, нивото на инвестиции продължава да изостава;
- Основните икономически дейности са концентрирани в община Монтана и по-конкретно в областния център;
- Наблюдава се бавно навлизане на нови и високопродуктивни технологии
- Налице е икономически контраст в развитието на общините и населените места извън общинските центрове;

3.3.4 Заетост, коефициент на заетост

През периода 2005-2008 г. в областта се наблюдава тенденция на запазване броя на заетите в основните отрасли на икономиката. Общият брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение през месец март 2010 г. е 30 050 души.

Средната месечна работна заплата на наетите лица през същия период по данни на НСИ е 484 лв.

Таблица 7. ЗАЕТИ ЛИЦА И КОЕФИЦИЕНТИ НА ЗАЕТОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 15 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПРЕЗ 2009 ГОДИНА

Статистически зони Статистически райони Области	Заети лица - хил.			Коефициенти на заетост - %		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Общо	3 253.6	1 732.3	1 521.3	49.4	54.9	44.4
Северозападен	341.3	178.9	162.4	42.9	46.7	39.3
Монтана	59.2	29.9	29.3	42.9	45.3	40.7

Източник: НСИ, 2009 г.

Таблица 8. ЗАЕТИ ЛИЦА И КОЕФИЦИЕНТИ НА ЗАЕТОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 15 - 64 НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПРЕЗ 2009 ГОДИНА

Статистически зони Статистически райони Области	Заети лица - хил.			Коефициенти на заетост - %		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Общо	3 204.8	1 698.7	1 506.1	62.6	66.9	58.3
Северозападен	337.4	176.3	161.1	57.5	60.0	55.1
Монтана	58.2	29.4	28.9	58.7	58.9	58.4

Източник: НСИ, 2009 г.

Коефициентът на икономическа активност (съотношението между икономически активното население и населението на 15 и повече навършени години) за 2008г. е 45.8 %.

3.3.5 Безработица

През 2009 г. в област Монтана средногодишният брой на регистрираните безработни лица нараства в сравнение с предходната година и достига 10 033 души.

Основната причина за нарастване на броя на безработните е свързана главно със ситуацията в реалната икономика – в условията на икономическа криза настъпва стесняване на пазарите за продукцията, която произвеждат или услугите, които предоставят фирмите, намалява се оборота на търговските обекти, настъпват и редица други затруднения, които водят до намаляване на заетостта. Някои фирми пристъпват към масови уволнения, други освобождават част от персонала или преминават на непълен работен ден.

Таблица 9. Разпределение на безработните и равнище на безработица по бюра по труда през 2009 г.

Области, бюра по труда	Регистрирани безработни			Равнище на безработица		
	2009 г.	Изменение 2009 г./2008 г.		2009 г.	2008 г.	Ръст
	ср.год.бр.	ср.год.бр.	%	%	%	+/-
ДРСЗ Монтана – общо	26 611	1 674	6.7	11.37	10.65	0.71

Област Монтана – общо	10 033	877	9.6	12.56	11.46	1.10
ДБТ Монтана	3 869	664	20.7	9.47	7.85	1.63
ДБТ Берковица	2 092	79	3.9	14.78	14.22	0.55
ДБТ Лом	4 071	134	3.4	16.36	15.82	0.54

Източник: Д „РСЗ“, 2009 г.

Равнището на безработица средно през годината е 12.56 на сто души икономически активни лица в област Монтана (11.46 на сто през 2008 г.).

През 2009 г. входящият поток от безработни лица (новорегистрирани и с възобновена регистрация) в област Монтана е 11 514 лица, а новорегистрираните безработни са 15 335 лица в област Монтана.

В общата съвкупност на новорегистрираните лица, преобладават освободените от сектор “Услуги”, чийто относителен дял е 55.5 на сто в област Монтана.. Най-голяма част от лицата, освободени от услугите, са от отраслите “Държавно управление и отбрана”, “Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи” и др. Сред новорегистрираните най-малка е групата на лицата, освободени от аграрния сектор – 6.2 на сто. Делът на лицата, които до регистрацията си в бюрата по труда са работили в предприятия от сектор “Индустрия” е 19.7 на сто в област Монтана, като най-много лица, работещи в този сектор, са освободени от отрасъл “Преработваща промишленост”.

Преобладават освободените лица от общественния сектор и относителният им дял в общата съвкупност на ново-регистраираните през 2009 година е 60.3 на сто в Монтана. Мъжете, освободени през периода от работа и регистрирали се в бюрата по труда, са повече от жените, като делът им е 56.3 на сто.

Таблица 10. Структура на изходящия поток

Показатели	област Монтана		
	2009г	Прираст 2009г./2008 г.	
		бр.	%
Изходящ поток, безраб. лица, общо	13682 100.0	-367	-2.6
- постъпили на работа	8504 62.2	-26	-0.3
- отпаднали по разл. причини	5178 37.8	-341	-6.2

През 2009 г. *изходящият поток* обхваща 13 682 лица .В броя и структурата на изходящия поток по направления са настъпили следните промени в сравнение с 2008 г.:

- броят на *постъпилите на работа* безработни лица намалява в с 0.3 на сто. Преобладаващ е делът им в общата съвкупност на изходящия поток и през годината е 62.2 на сто в Монтанска (ръст с 1.5 пункта) ;
- *отпадналите от регистрация по различни причини и основания* в структурата на изходящия поток са с относителен дял 37.8 на сто (спад със 1.5 пункта). Броят на лицата в тази група намалява с 6.2 на сто.

През 2009 г. се наблюдава превес на входящия поток над изходящия, което води до увеличение на общия брой безработни. Динамиката на това съотношение е в зависимост, както от състоянието на пазара на труда, така и от посредническата дейност на бюрата по труда и реализацията на програмите и мерките за заетост.

През 2009 г. е най-голяма групата на безработните над 55 г. - 27.0 на сто, а най-малка – до 19 г. - 2.3 на сто.

Във възрастовата структура на безработните, *младежите до 29 г.* се обособяват като група, която е в неравностойно положение на пазара на труда. Общият брой на безработните младежи до 29 г. през годината се изменя в зависимост от периодите на завършване на образование. Средногодишно са регистрирани 1 822 лица в област Монтана. Основните причини за сравнително високата младежка безработица е ниското образование и липсата на професия и квалификация сред преобладаващата част от безработните младежи. Висока е безработицата при жените до 29 г., тъй като работодателите не желаят да наемат млади жени, поради вероятността те да отсъстват по-дълъг период от време за раждане, отглеждане на деца и отпуск по болест. Други причини за безработицата сред младите хора са свързани с несъответствието между броя на завършващите учебни заведения с определени специалности и реалното търсене на същите на пазара на труда, липса на трудов стаж, липса на традиции в самонаемането.

Измененията в професионалната структура на безработните следват общата тенденция на развитие на безработицата в областта през 2009 г. Ръстът ù рефлектира в по-големия брой безработни и в трите групи – на работниците, на специалистите и на лицата без специалност.

Лицата без специалност трайно продължават да са най-много по брой и с най-голям относителен дял в професионалната структура на безработните. Търсенето на неквалифициран труд, по-голяма част, от което е формирано в резултат на програмите и мерките за заетост, не може да компенсира значителното предлагане. Това са лица с ниска квалификация и образователно равнище, със слаба мобилност. Те са основният компонент на продължително безработните лица и съставляват 62.9 на сто от безработните с регистрация в бюрата по труда над 12 месеца в област Монтана.

Безработните с основно и по-ниско образование са с най-висок относителен дял в образователната структура. През 2009 г. те са 5 330 лица или 53.1 на сто. Ниската степен на образование и квалификация на тези лица предопределя слабата им конкурентноспособност на пазара на труда и невъзможността да отговорят на изискванията на работодателите. Това от своя страна води и до голямата продължителност на престоя им на пазара на труда и те основно формират групата на продължително безработните – 59.5 на сто от продължително безработните лица в област Монтана.

В областта преобладаващ дял в общата съвкупност на регистрираните с увреждания имат нискоквалифицираните безработни, които са без специалност. Възможностите за устройването им на работа са крайно ограничени. Шансовете им да започнат трудова дейност са минимални (особено на несубсидирани работни места), тъй като работните места, обявявани в бюрата по труда, неизискващи образование и квалификация, в по-голямата си част предполагат физически труд, противопоказан за лицата с увреждания. През 2009 г. средногодишният брой на безработните с увреждания е 411 лица (4.1 на сто) в област Монтана.

Изводи:

В областта преобладават лицата, наети на работа в частния сектор, като по-голяма част от тях са ангажирани в отраслите на индустрията и селското и горско стопанство. В обществения сектор преобладават наетите в отраслите от услугите ; Спрямо 2008 г. безработицата нараства, като средногодишният брой на регистрираните безработни е по-голям с 9.6 на сто; Наблюдава се превес на входящия над изходящия поток, което води до ръст на безработицата в региона. Съотношението входящ поток : изходящ поток е 1 : 0.84 за Монтанска област.

Жизненият стандарт на населението се определя основно от неговите доходи, качеството и достъпността на обществените услуги, от възможностите за работа. В област Монтана доходите са под средните за страната, като определящ дял в тях има работната заплата. Следващите по размер доходи са тези от домашното стопанство, което е показател за съществуването на икономика на оцеляването. Процентът на безработица е над средния за страната. Обществените услуги са сравними с тези за страната, като това се отнася за градовете и по-големите села. За по-малките и отдалечени населени места социалните услуги са по-трудно достъпни и в по-лошо качество.

Общият извод е, че жизненият стандарт в областта е по-нисък от средния за страната, с изключение на областния град.

3.4 Здравеопазване

3.4.1 Здравен статус на населението на областта

Основните демографски показатели, използвани като измерител на общественото здраве са раждаемост, смъртност, средна продължителност на живота.

Област Монтана се характеризира с особено тежък демографски статус:

- Прогресивно намаляващо и застаряващо население
- Относително висока обща и детска смъртност
- Отрицателен естествен прираст

Много висок дял отчитат социално значимите заболявания, особено тези на органите на кръвообращението, отново над средните за страната.

Неблагоприятните тенденции в демографското състояние оказват отрицателно влияние в две насоки:

- Намаление на пациентската листа /по-ниски доходи; по-ниска конкурентна способност/.
- Повишени потребности от медицински дейности, насочени за лечение на възрастното население с хронични и полиорганни заболявания.

3.4.2 Заболеваемост и болестност

През 2009 г. регистрираните заболявания са общо 320 026, което прави 2052,0 на 1000 души население.

В структурата на заболяванията водещо място заемат болестите на органите на кръвообращението – 559,0 на 1000 или 27.2% относителен дял, следвани от болести на дихателната система – 311,0 на 1000 или 15.2% относителен дял, болести на окото и придатъците му – 9.6% относителен дял, болести на пикочо-половата система – 7,4% относителен дял; на ендокринната система - 6.9% относителен дял;

Регистрираните новооткрити заболявания за годината са 84661 или 543.0‰. Най-висок относителен дял имат болестите на дихателната система – 24% или 130.6 на 1000 души население, следвани от болестите на кръвообращението – 14,3% или 77,6 на 1000 души.

При децата до 17 години регистрираните заболявания са 1775,3 на 1000 души население. Общо регистрираните заболявания за областта са 44 991. В структура на регистрираната болестност водещо място заемат болестите на дихателната система 806,3 на 1000 души или 45,4% относителен дял, следвани от болести на кожата и подкожна тъкан – 6.4% относителен дял; болести на храносмилателната система – 5,2 %, относителен дял, травми и отравяния – 4,3% относителен дял.

Новооткритите заболявания регистрирани през 2009 г. са 17 899 или 706,2 на 1000 души.

Най-често срещаните класове болести като новооткрити са аналогични на регистрираната болестност - болестите на дихателната система – 46.4% относителен дял, травмите и отравянията – 10.8%., болести на кожата и подкожна тъкан – 7.8% относителен дял; болести на ухото и маст. израстък – 3,6% относителен дял; и симптоми, признаци и отклонения от нормата – 3,5 % т.н.

Броят на лицата с увреждания над 16 годишна възраст през 2009 г. е 1553, от тях с над 90% загубена работоспособност са 361, с 71-90% са 576, с 50-70% са 444, а с до 50% загубена работоспособност са 172 души.

Лицата, освидетелствувани от ТЕЛК през 2009 г. са 6323, от които 263 деца. През 2008 г. те са 5851 души - броят на освидетелстваните в сравнение с 2008г. е увеличен с 9,4%/472 души/.

Най-честа причина за инвалидизиране за периода 2007-2009 г. са последиците от мозъчно-съдовата болест, хронична исхемична болест на сърцето, инфаркт и др. сърдечно-съдови заболявания, злокачествени новообразувания, болести на дихателната система и др., а при децата болести на дихателната система, болести на костно-мускулната и съединителна тъкан, болести на нервната система, болести на ендокринната жлеза, болести на ухото и окото и др.

3.4.3 Детската смъртност

Нивото на детската смъртност е тясно свързана не само със здравеопазването, а и със степента на социално-икономическото развитие и съответния статус на населението.

Детската смъртност се влияе освен от факторите, касаещи общото развитие на страната и от такива характерни за отделното място – достъп до специализирана АГ и педиатрична помощ; относителен дял на селското и ромско население; тежестта на социалноикономическото състояние, образование и др.

Детската смъртност в област Монтана е над средната за страната.

Тенденцията за намаляване през последните 3 години е с променлив характер. През 2009 г. в региона са починали 14 деца до 1-годишна възраст, което прави 9,4‰ от живородените. Този показател за 2008 г. е 12,4‰ и 2007г.-15,3‰. Детската смъртност средно за страната е - 2007 – 9.7 ‰, за 2008 г. – 8.6 ‰ и 2009 г.– 8.0‰

Смъртността сред децата в селата е значително по-висока – 11,1‰, спрямо 8.7‰ в градовете. За 2009 г. се запазва относително висока перинатална смъртност – 10,0‰.

За намаляване на детската смъртност особено внимание трябва да се обърне на:

- Извънболничната АГ помощ с оглед намаляване на недоносеността, вродените аномалии, наследствени болести;
- Добра медицинска практика в педиатрията;
- Осигуряване условия за здравословен начин на живот на децата;

Всички фактори, имащи отношение към начина на живот на бременната и кърмачето имат отношение към нивото на детската смъртност.

3.4.4 Състояние на системата на медицинска помощ

Областната здравна карта в област Монтана регламентира базисни медицински грижи за населението да се осъществяват от 125 лекари по обща медицина, работещи в лекарски практики, разположени равномерно на територията на областта. От тях незаети са 11 практики, което прави осигуреност с ОПЛ- 91,2%.

Основните причини тези практики да останат незаети са:

- трудно достъпен и разпокъсан район на обслужване;
- отдалеченост от големите общински центрове и затруднена комуникация между отделните звена в системата на здравеопазването при необходимост от оказване на специализирана доболнична и болнична медицинска помощ;
- малък брой на населението в тези практики.

Специализирана медицинска помощ на територията на област Монтана се осъществява от лечебни заведения за индивидуална и групова практика, МЦ и ДКЦ.

Общият брой специалисти регистрирани и обслужващи населението надвишават утвърдения от Национална здравна карта. Осигуреност с лекари в извънболничната специализирана медицинска помощ е 9,5 на 10-000 души от населението.

Диспропорции се наблюдават както в различните общини, така и по отношения на видовете специалности. Превишен е броят на специалисти по ОРТО, детски болести, кардиолози, невролози. В същото време има недостиг от специалисти по алергология, неврохирургия, токсикология, психиатрия и онкология.

На територията на областта функционират 3 МБАЛ – 1 областна и 2 общински; 1 болница за рехабилитация; 1 частна СБАЛ по нервни болести. При проследяване осигуреността с легла в трите МБАЛ за последните три години се очертава задържане в броя на леглата/750/ на фона на по – ниската осигуреност от средната за страната. Показателят осигуреност с болнични легла на 10 000 е леко променен - от 46.1 през 2007г. на 47.4 за 2008г.; 47,8 за 2009 г.

Спешна медицинска помощ

Структура и организация на спешната медицинска помощ в областта се осъществява от ЦСМП гр. Монтана с 6 филиала. През 2009 г. са изпълнени 19 128 повиквания, с 1232 по - малко от 2008 г./20360/, от тях за спешна медицинска помощ са– 13890 или 72,6% , за неотложна мед. помощ - 3374 или 17,6%/, за санитарен транспорт -1864 или 9,8% .

Общият брой обслужени пациенти е 17038 от тях деца от 0-17г. – 1427 или 8,4 % . Постъпили в спешно отделение от общия брой обслужени пациенти – 5944 или 34,9 %.

Таблица 11. Структура на системата за здравно обслужване по общини

ОБЩИНИ	НАСЕЛЕНИЕ	ЛЕКАРСКИ ПРАКТИКИ И /ОПЛ/	ДЕНТАЛНИ ПРАКТИКИ	СПЕЦИАЛИЗИРАНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ	БОЛНИЧНА ПОМОЩ	СПЕШНА ПОМОЩ
БЕРКОВИЦА	19642	15	15	МЦ-1, ИПСМП-5	1 МБАЛ с 80 легла	1 филиал на ЦСМП
БОЙЧИНОВЦИ	9915	8	5	-	-	-
БРУСАРЦИ	5469	5	4	-	-	-
ВЪЛЧЕДРЪМ	10398	9	8	-	-	1 филиал на ЦСМП
ВЪРШЕЦ	8605	6	7	МЦ-1; ИПСМП-5	СБР „Св. Мина“ с 120 легла	1 филиал на ЦСМП
Г.ДАМЯНОВО	3022	4	3	-	-	-
ЛОМ	30198	22	25	ДКЦ-1; МЦ-2; ИПСМП-28; ИПСДП-2; ГПСМП - 1	МБАЛ с 250 легла	1 филиал на ЦСМП
МЕДКОВЕЦ	4310	3	3	-	-	-
МОНТАНА	56086	37	40	ОМЦ-1; МЦ-4 ГПСМП- 12 ИПСМП-48; ЦДМ-1	1 МБАЛ с 420 с легла; 1 СБАЛ НБ с 60 легла	ЦСМП
ЧИПРОВЦИ	3719	4	4	-	-	1 филиал на ЦСМП
ЯКИМОВО	4535	4	3	-	-	-
ОБЛАСТ МОНТАНА	155899	117	117	112	5	6

Източник: РЦЗ, 2009 г.

Изводи:

- Неравномерно разпределена специализирана медицинска помощ спрямо отделните общини в региона - само в големите се осигурява пълен обем дейности с разкрити клинични лаборатории и кабинети за образна диагностика. Повечето от специалистите в малките общини работят с договори за недостатъчност в определени дни от седмицата.
- Няма осигурен постоянен денонощен достъп до медицински услуги, силно изразено в малките общини, поради непривлекателни лекарски практики, които остават незаети; Живеещите в отдалечените селища са с влошен здравен статус – качеството на предлаганите здравни услуги е по-ниско, а достъпът до здравната мрежа е ограничен;
- Характерно е понижаване, както на количеството, така и на качеството на здравните услуги в областта. Демографското остаряване на населението поставя допълнителни изисквания пред структурата на здравните потребности, поради обстоятелството, че възрастните хора са носители на повече от едно хронично заболяване, което води и до по-големи разходи за здравно обслужване.

3.5 Образование

3.5.1 Характеристика на равнището на образованието на населението в област Монтана и отделните общини.

Таблица 12. Брой и териториално разпределение на държавни, общински училища, детски градини, обслужващи звена и колежи

Област	Община	Вид училище по Чл. 10 от ЗНП	Брой училища по вид по Чл. 10 от ЗНП	Брой детски градини
Монтана	Монтана	общинско	15	12
		държавно	5	0
Монтана	Лом	общинско	9	11
		държавно	4	0
Монтана	Вършец	общинско	4	3
		държавно	1	0
Монтана	Чипровци	общинско	1	1
		държавно	0	0
Монтана	Берковица	общинско	8	6
		държавно	1	0
Монтана	Бойчиновци	общинско	6	6
		държавно	2	0
Монтана	Медковец	общинско	2	3
		държавно	0	0
Монтана	Вълчедръм	общинско	6	7
		държавно	0	0
Монтана	Брусарци	общинско	3	3
		държавно	0	0
Монтана	Георги Дамяново	общинско	1	1
		държавно	1	0
Монтана	Якимово	общинско	2	1
		държавно	0	0
ОБЩО:	11	Общински-57 Държавни- 14	71	54
ОДК и ЦРД- 4; 1- Ресурсен център; 1- СОУ към Поправителен дом-Бойчиновци; 1- Частен професионален колеж				

Източник: РИО, 2010 г.

Защитени училища в област Монтана:

- **Община Монтана**
- ОУ „Васил Левски“, с. Смоляновци
- **Община Чипровци**
- ОУ „ Петър Парчевич“, Чипровци
- **Община Берковица**
- ОУ „Свети Свети Кирил и Методий“, Замфирово
- **Община Георги Дамяново**
- ОУ „Отец Паисий“, Георги Дамяново

Помощни училища в област Монтана:

- Основно помощно училище „Д-р Петър Берон“, Лом
- Помощно училище „Христо Ботев“, Берковица

3.5.2 Анализ на проблемите в образованието на областно ниво.

Проблеми, произтичащи от социално-икономическите условия.

В област Монтана продължават миграционните процеси, поради това, че регионът е слабо развит икономически. Световната икономическа криза допълнително задълбочава процесите на изселване на семействата:

- хората с ниско образование, предимно роми, масово излизат да работят в чужбина или сезонно напускат дома си, за да се занимават с временна (сезонна работа) извън областта;

- част от хората, които остават да живеят в област Монтана, са с ниски доходи - безработни или с ниски заплати;

- увеличава се броят на ромското население в област Монтана. Бедността и нарушеното семейство (родителите поверяват отглеждането и възпитанието на децата си на роднини, за времето, през което работят в чужбина) рефлектират върху семейните ценности, а от тук и върху формиране на ценностите у децата и юношите.

- Тенденцията към обезценяване на училището като образователно-възпитателен фактор се запазва и предизвиква демотивация за учене.
- Увеличава се броят на децата с поведенчески проблеми в училище, но в условията на делегираните бюджети все по-малко училища имат педагогически съветници/психолози.
- Намаляват възможностите за партниране на професионалните училища с фирми и предприятия (поради закриване на предприятията).
- Трудна издръжка на учениците от семействата - голяма част от учениците от VIII - XII клас не могат да си закупят учебници и учебни помагала. При осъществяването на план-приема се засилва тенденцията родителите да записват децата си в училищата, с осигурена социална издръжка (с осигурени общезитие и столова за хранене).
- Част от учениците от гимназиален етап отпадат от училищно образование, за да се издържат, като работят.

Проблеми от демографски характер:

- Работа в слети и маломерни паралелки - през учебната 2009-2010 година общинските ръководства не са предлагали за закриване училища със слети паралелки, въпреки наличието на основания за предприемане на такива действия.

Проблеми, произтичащи от общите социални проблеми - миграция, безработица, бедност:

- Нередовно посещение на учебните часове.
- Поддържане на тенденцията на насилие и агресивно поведение на учениците и на родителите в училище.

Проблеми, свързани с десегрегацията на семействата от ромските квартали и интеграцията на учениците от тези квартали в училище:

- През учебната 2009 - 2010 година въпросът с десегрегацията на учениците от ромските квартали не се е развил в тенденция към поэтапно извеждане на учениците от училищата в ромските квартали. Броят на учениците, които се учат в училища извън ромските квартали, не се е увеличил, както е записано в стратегиите на общините за интеграцията на етническите малцинства. Учениците от ромските квартали са с най-голям процент на отсъствия от учебните занятия и повтаряне на класовете. От друга страна, училищата от област Монтана участват в много проекти за интегрирането на учениците от ромски произход в училище. Все по-успешно се развиват модели на подобряване на успеваемостта на ромските деца в учебно-възпитателния процес. Голяма част от учителите са преминали специално обучение за работа с деца от ромски произход.
- Все още в учебните програми не се отчитат достатъчно културните особености на ромския етнос.

При анализа на състоянието на предучилищното възпитание в област Монтана през 2009/2010 учебна година са констатирани следните специфични проблеми:

- Невъзможност да бъдат обхванати всички деца от ромски произход. Причините се коренят в липсата на ваксини и профилактични прегледи на децата, както и в ниското културно равнище на родителите. Това поставя тези деца в неравностойно положение спрямо посещаващите детска градина деца и ги лишава от равен старт при постъпване в първи клас.

- Намаляване на децата в детските градини от малките населени места поради миграцията на населението и ниската раждаемост.

- Ниска средна месечна посещаемост в някои детски градини от малки населени места. Трудностите идват от слабата мотивация на родители с нисък образователен статус и големия процент на безработица. Затруднение има при събирането на таксите за детска градина.
- Проблемът с остарялата материално-техническа база остава, въпреки направените капитални вложения през последните години.
- Много малка част от детските градини разполагат с компютри, което затруднява комуникацията и въвеждането на ИКТ в дейността на педагозите.
- Невъзможност за ежедневен контрол и комуникация с деца и родители във филиалите.
- Невъзможност за осъществяване на ежедневно медицинско обслужване на децата във филиалите.
- Липса на средства за заместници за обезпечаване на непрекъснат учебен процес.

3.5.3 Данни за нивото на училищна посещаемост.

Ниво на отпадане; необхванати в училище деца

В началото на учебната 2009/2010 година от общините и училищата на област Монтана бе представена информация, че няма неприбрани в училище деца, които подлежат на задължително обучение. Броят на учениците е 16 428.

В края на учебната година е отчетено, че общият брой на отпадналите от училище ученици достига 295, от които поради отсъствия от училище – 84, по социални и семейни причини – 211. Няма отпаднали поради слаб успех. В задължителна училищна възраст отпадналите са 267.

Отпадналите ученици са 1.28% /предимно по семейни и социално-икономически причини/. Броят им е три пъти по-голям от броя на учениците, отпаднали за неизвинени отсъствия /0.51%/. В преобладаващата част от случаите става дума за деца от социално слаби семейства, с безработни родители, деца на разведени родители и деца от малцинствените групи – предимно роми. Не е малък и броят на децата, които са съзнателно отклонявани от родителите. Децата в такива семейства работят, за да подпомогнат семейния бюджет. Някои от тях рано встъпват в брак. Снижава се възрастовата граница на децата с противообществени прояви.

За ограничаване на негативните тенденции, свързани с броя на отпадащите ученици, е активизирано взаимодействието с общините, училищните ръководства и социалните служби по общини и на областно ниво, тъй като част от причините за отпадането на ученици от училище са свързани с общественно-икономическото развитие, социалните и миграционните процеси и имат обективен характер.

Въпросите на отпадащите ученици са решими със съвместните усилия на всички държавни и обществени органи и във взаимодействие със семейството, което е водещ фактор за образованието и възпитанието на децата. РИО като държавна институция също има своята координираща и контролираща роля в този процес, който е особено актуален на настоящия етап от образователната реформа.

Обхващане в предучилищно образование.

- 18 подготвителни групи/класове в училищата от област Монтана;
- 44 подготвителни групи в детски градини на територията на областта.

Изводи:

- Тенденцията към обезценяване на училището като образователно-възпитателен фактор се запазва и предизвиква демотивация за учене.
- Увеличава се броят на децата с поведенчески проблеми в училище, но в условията на делегираните бюджети все по-малко училища имат педагогически съветници/психолози.
- Трудна издръжка на учениците от семействата - голяма част от учениците от VIII - XII клас не могат да си закупят учебници и учебни помагала. При осъществяването на план-приема се засилва тенденцията родителите да записват децата си в училищата, с осигурена социална издръжка (с осигурени общежитие и столова за хранене).
- Част от учениците от гимназиален етап отпадат от училищно образование, за да се издържат, като работят.

- - Ниска средна месечна посещаемост в някои детски градини от малки населени места. Трудностите идват от слабата мотивация на родители с нисък образователен статус и големия процент на безработица.
- Невъзможност да бъдат обхванати всички деца от ромски произход. Причините се коренят в липсата на ваксини и профилактични прегледи на децата, както и в ниското културно равнище на родителите. Това поставя тези деца в неравностойно положение спрямо посещаващите детска градина деца и ги лишава от равен старт при постъпване в първи клас.

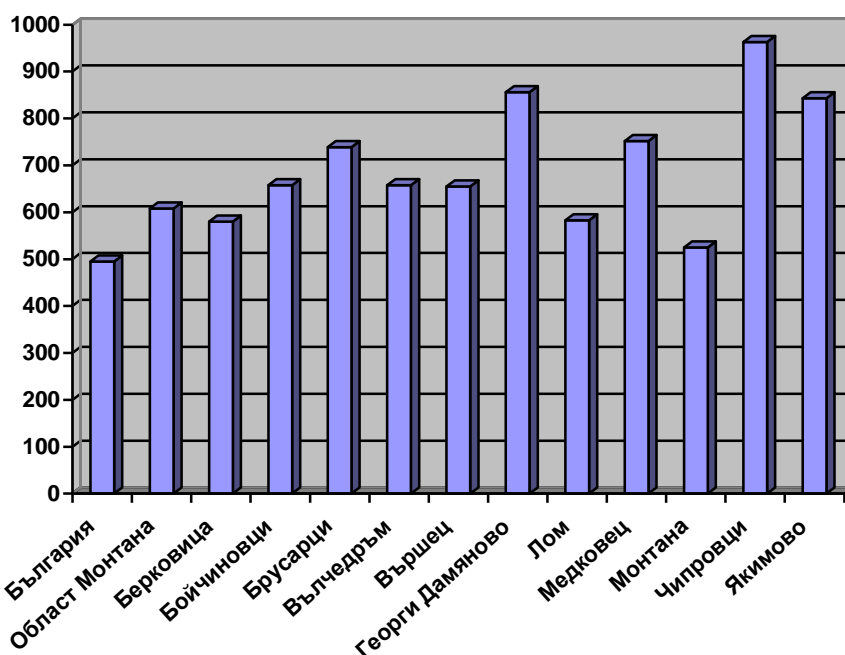
3.6 Жилищни условия

Към края на 2008 година област Монтана разполага с 96256 жилища. На 1000 жители се падат 608 жилища. Средния брой хора, които обитават едно жилище е 1,6 човека.

От общия брой жилища най-голям е дялът на двустайните жилища – 28.2 на сто, на тристайните – 31.9 на сто. С шест и повече стаи са само 3.4 на сто от общия брой жилища.

Жилищата разполагат с 6044307 кв.м. полезна площ или средно около 63 кв.м. на едно жилище.

Жилища на 1000 жители през 2008 г. по общини

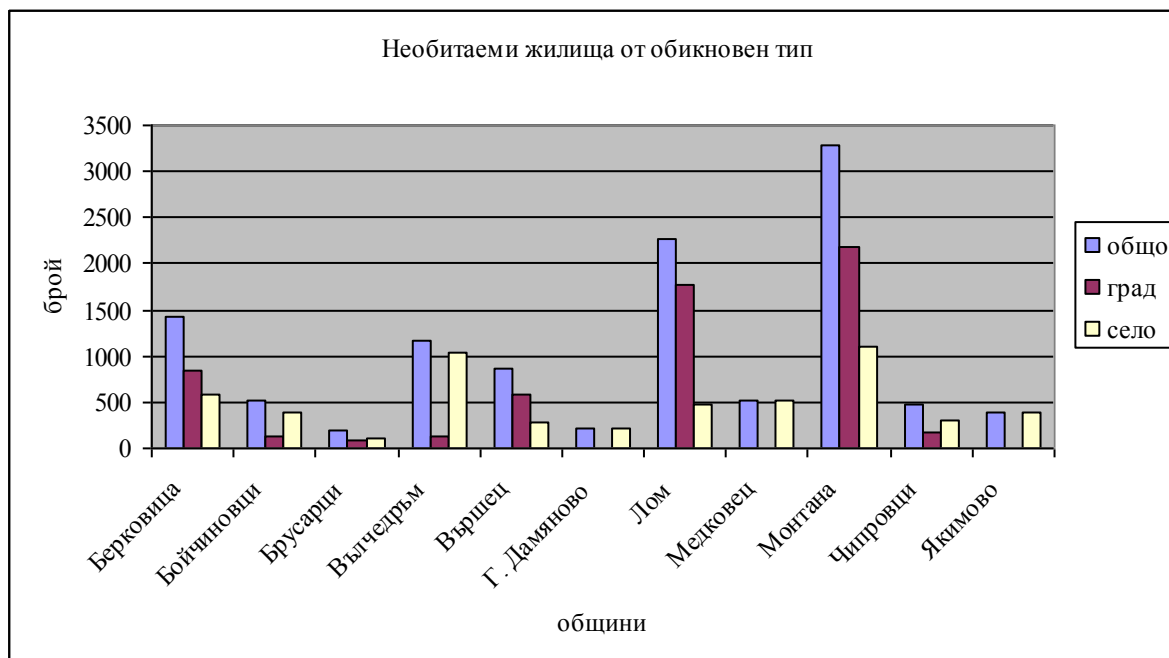

С преброяването на населението и жилищния фонд, проведено към 1.03.2001 година бе събрана повече информация за вида и характеристиките на жилищата в общината и по населени места.

С него бе установено, че към тази дата област Монтана разполага с 96 015 жилища, от които 48884 жилища в града и 47 131 жилища в селата.

Най-голям е относителния дял на жилищата от обикновен тип – 83,8 на сто или 80 452 броя. От общия брой на жилищата 15 440 или 16,1 на сто са жилища в сгради за временно ползване /т.н. вили/.

От общия брой на жилищата от обикновен тип към 01.03. 2001 година 11 332 броя или 14,1 на сто са необитаеми. От общия брой необитаеми жилища от обикновен тип 5902 броя са в градовете и 5430 броя се намират в селата на областта. Необитаемите жилища разполагат . 627 хил. кв. м. полезна площ и 400 хил. кв. м. жилищна площ. Средно на 1 жилище от този вид се падат по 55 кв. м. полезна площ и 35 кв. м. жилищна площ.

Освен необитаеми жилища от обикновен тип в област Монтана има и 15 440 жилища за временно ползване /т.н. вили и къщи за почивка/, които се обитават сезонно.

При преброяването на населението бе установено, че 95,2 на сто от жилищата на общината са електрифицирани, 73,8 на сто имат централен водопровод, 36,2 на сто имат централна канализация, 33,3 разполагат със септична яма, а 30,5 на сто нямат канализация.

В някои от по-големите общини в областта има недостиг на общински жилища, което затруднява задоволяването на потребностите на нуждаещите се хора предимно рискови групи на населението.. Ежегодно, с решение на някои общински съвети /т. напр. – Вълчедръм/, се приема списък за категоризиране на наличните жилища по групи - жилища за продажба и резервни жилища. В последните 2 години някои общински ръководства предприемат продажба на наличния жилищен фонд, поради липса на достатъчен финансов ресурс за поддържането му в добро състояние.

Общините няма финансова възможност за ново жилищно строителство, липсват и механизми, които да стимулират фирми да инвестират в тази посока, което ограничава възможността на общината да провежда адекватна социална политика.

Същевременно се увеличава делът на необитаемите и свободни частни жилища, като част от тях са изоставени и полусъборени, намиращи се в райони с неподдържана пътна мрежа, неблагоустроени.

Жилищата по селата, както и голяма част от тях в по-малките градове са тип къщи. Жилищният фонд е с преобладаващ дял на жилищата от тухли, като част от тях са доста остарели, а някъде и необитаеми. Най-сериозно е остарял жилищният фонд в съставните населени места на малките общини в областта.

Инфраструктурни и благоустройствени проблеми има, както в ромските квартали, така и в останалите квартали на населените места на територията на общините.

При етническите малцинства жилищните проблеми идват от страна на лошите битови условия, липсата на финансови средства за ремонти, наличието на многочленни семейства, живеещи в едно жилище.

В някои от населените места в областта има обособени ромски квартали – такива са с. Септемврийци, с. Черни връх, с. Разград и гр. Вълчедръм – община Вълчедръм,; с.Лехчево, с.Владимирово, с.Мадан, с.Портитовци, с.Мърчево – община Бойчиновци. В много други населени места също се наблюдава висок процент на ромското население /98% в с. Долни Цибър – община Вълчедръм/, но в повечето селища ромските семейства са закупили имоти и са се заселили в различни части на населените места, т. е наблюдава се излизане от тази рамка.

Изводи:

Икономическата ситуация, ниските доходи, необслужваните ипотечни кредити и свободния пазар на жилищното кредитиране, ще поставят все повече населението в областта в ситуация на крайно нуждаещи се от средства за ремонт и поддържане на жилищата през следващите години.

4 Анализ на групите в риск в област Монтана

Извършването на планирането на социалните услуги в област Монтана е залегнало на разбирането за необходимостта от извършването на задълбочен анализ на потребностите на групите от населението, които са най-уязвими от социално изключване.

Съвременните принципи при предоставянето на социални услуги са социалните услуги да предпазват хората от рискове (свързани с тяхната социална интеграция и функциониране) и да подпомагат реинтеграцията в случаи на вече появили се рискове. Социалните услуги се отнасят до: индивиди, групи, общности. В случаите на общности и групи, социалните услуги са по-скоро за превенция, докато при индивидите услугите влизат в действие вече при появил се риск.

Под група се има предвид съвкупност от индивиди, които притежават в една или друга степен определена характеристика, но не е задължително групата да има функционални характеристики – да се осъзнава, определя като група или да действа като такава.

Социалните услуги понякога се явяват заместители на редица нерешени обществени проблеми от сферата на образованието, здравеопазването, жилищната политика и пазара на труда. В резултат на това често се стига до настаняване на деца в домове поради липса на битови и жилищни условия за семейството; настаняване на възрастни хора в домове поради затруднен достъп до здравни грижи; запазване на специализирани институции в малките населени места поради сигурната заетост на трудоспособното население. В този смисъл е извършен прегледа на факторите/обстоятелствата, които създават рискове пред социалната интеграция на индивиди и групи и функциониране на общности.

4.1 Фактори, които пораждат риск за различни групи от населението

В настоящия документ, на базата на извършеното обобщаване на информацията, залегнала в общинските анализи ясно се открояват два основни параметъра - "доходи" и "възраст", които в съчетание с други фактори създават рисковете от социално изключване на индивиди, групи и общности. Рисковите групи от населението са диференцирани на база на определени фактори, които пораждат риск от отдалечаване или изключване на тези групи от начина на живот, който се определя като нормален за основната част от населението.

4.1.1 Фактори, свързани с доходите:

Основополагащ за нормалния стандарт за живот е размерът на доходите, който може да осигури всички останали сфери на живот. Засегнати от този фактор са всички групи от населението, но размерът и периодичността на доходите оказва въздействие върху формирането на рискови групи и уязвимост на индивидите в комбинация със следните други фактори:

1) Безработица

Факторът безработица е свързан със социално-икономическото развитие на общностите и е основна причина за миграцията и емиграцията на активното население. Безработицата може да се приеме за основен рисков фактор, свързан с доходите и стандарта на живот на хората в трудоспособна възраст. В анализа на ситуацията, факторът безработица е разгледан само по отношение на възможностите на хората в трудоспособна възраст да осигурят средства, необходими за основни базови потребности за семействата си.

Към април 2010 г. броят на регистрираните безработни лица за областта достига до 12946 души.

От групата на безработните най-засегнати са: хората, които не са завършили основното си образование или са с по-ниско ниво на образование /3673/; хората в предпенсионна възраст, които не са конкурентни на пазара на труда. /3062/; безработни младежи от 18 до 29 години /2139/, хора от етнически малцинства и майки с деца.

Безработицата рефлектира директно върху следните групи с ограничени ресурси за автономност, пряко зависими от своите близки:

- Деца, в многодетни семейства;

- Деца на самотни родители;
- Хора с увреждания – деца и възрастни;
- Майки с деца;
- Деца от ромски произход.

2) Бедност и ниски доходи

Бедността и ниските доходи влияят върху следните групи в риск:

- Деца, настанени в специализирана институция;
- Родители на деца, настанени в институция;
- Деца и родители от ромски произход;
- Самотни майки;
- Самотни възрастни хора с увреждания;
- Семейства с ниски доходи, живеещи в отдалечени райони;
- Деца с увреждания на самотни родители или в семейство с безработен родител;
- Семейства на хора с увреждания;
- Социално слаби лица и семейства, подпомагани по чл. 9 от ППЗСП.

Във връзка с ниския размер на доходите на хората в пенсионна възраст могат да се изведат следните групи:

- Хора с минимални и близки до минималната пенсия;
- Самотни възрастни хора с ниски пенсии;
- Възрастни хора с безработни деца в домакинството.

3) Структура на семейството

От съществено значение за формиране на рисковите групи по отношение на доходите са структурата и броят на членовете на семейството, както и разпределението на разходите между тях. Структурата на семейството е допълнителен фактор и поради факта, че повечето хора със социални проблеми разчитат на близките си, тъй като социалното подпомагане и услугите не решават поставените пред тях проблеми и не компенсират рисковете, пред които са изправени. Структурата и броят на членовете на семейството са от съществено значение при разпределението на разходите между тях и в тази връзка най-засегнати са семействата, в които има повече нетрудоспособни членове.

По отношение на структурата на семейството могат да се оформят следните групи:

- Многодетни семейства;
- Непълни семейства – родители, които сами отглеждат децата си, самотни хора с увреждания и самотни възрастни хора;

4) Увреждане или тежък здравословен проблем на член от семейството

Наличието на тежък здравословен проблем или увреждане на член от семейството изисква разходването на непрекъснати допълнителни средства от семейния бюджет. Липсата на подходящи алтернативи за заетост за хора с увреждания поставя в неравностойно положение семействата им по отношение на източниците на доходи и покриване на нуждите. Ако състоянието на партньора/родителя изисква един от трудоспособните членове на семейството да полага грижи в ежедневието, това отново води до допълнително задълбочаване на проблемите, свързани с доходите.

В тази връзка се оформя групата на:

- Семейства, в чийто състав има човек с увреждане или с тежък здравословен проблем.

5) Липса на жилище

Липсата на собствено жилище води до отделяне на средства за наем от бюджета на семейството. Това е основен проблем и за младите хора, които обикновено са принудени да

живеят със своите родители. Липсата на жилище не е изведено като приоритетен фактор за социалната политика, както на национално, така и на общинско ниво.

Във връзка с липсата на жилище и трудностите за осигуряване на наем, най-засегнати са:

- бездомни хора на различна възраст, които живеят сами;
- хората с тежки съпътстващи проблеми (зависимости, проблемно поведение, напуснали местата за лишаване от свобода);
- семейства от етническите малцинства;
- хора, напускащи специализирани институции за деца или за възрастни;
- самотни майки.

6) Принадлежност към етнически малцинства

В ромските общности са налице различни фактори, свързани с ниските доходи и пораждащи бедността. Формират се следните рискови групи:

- Ранно отпаднали от образователната система;
- Лица с ранни бракове;
- Лица с ниско образование и/или липсваща професионална квалификация;
- Трайно безработни лица и без трудови навици;
- Лица с ограничени възможности за заетост;
- Живеещи в лоши битови условия;
- Без или със затруднен достъп до здравни, социални и образователни услуги.

7) Местоживеене в отдалечени и/или изолирани населени места

Населението в тези места изпитва затруднения за физически достъп до здравни и образователни услуги. В областта на здравната помощ затрудненията са в достъпа до лекарски практики, специализирана медицинска помощ, спешна помощ. Затрудненията в достъпа до навременна медицинска помощ влошават здравното състояние на населението, което впоследствие води до по-големи разходи за лечение. Често разходите за медицинска помощ могат да доведат до обедняване на домакинствата и да наложат ползване на социални услуги.

За децата и младежите от тези населени места това изисква допълнителни разходи, свързани с транспорт или с разходи за квартира, ако децата учат в учебно заведение в друго населено място. Не са редки случаите, когато поради липса на подходящо училище, децата биват настанявани в специализирана институция.

Изолираността на населеното място формира като група в риск:

- Старите хора в селата със специален фокус върху самотните стари хора, живеещи в отдалечени села;
- Деца, не посещаващи учебни заведения;
- Семействата без/с ниски доходи.

Мерки и услуги за преодоляване на рисковите фактори, свързани с доходите:

От съществено значение за превенцията и преодоляването на влиянието на рисковите фактори, свързани с доходите е предприемането на конкретни мерки и услуги по отношение на определените рискови групи.

- Преодоляване на безработицата сред трудоспособното население;
- Подпомагане и услуги на хора в надтрудоспособна възраст с минимални доходи;
- Подпомагане и услуги на хора от многодетни и непълни семейства;
- Подкрепа и услуги за семейства на хора с увреждания;
- Актуализиране на жилищната политика в населените места;
- Оптимизиране на системите на здравеопазването и образованието;
- Актуализиране на политиките за социално включване на уязвимите малцинства.

4.1.2 Фактори, свързани с възрастта

Възрастта е друг основен параметър, който влияе върху уязвимостта на населението, спрямо възможностите за автономност на хората и необходимостта от подкрепа. Характерно за народо психологията в България е споделяната отговорност между членовете на разширеното семейство при предоставяне на грижата за децата и възрастните хора, като това се приема като норма в обществото. При определяне на предпоставките за нормален стандарт за живот се извеждат и възможностите за грижа за близките, които имат нужда – деца или старите хора.

Във връзка с тези фактори се формират две основни рискови групи:

- деца
- стари хора

Както и при доходите, параметърът възраст не формира самостоятелно рискови групи, а само в съчетание с други обстоятелства - в случая наличие или липса на близки и възможностите им да предоставят грижи. Възрастта влияе върху уязвимостта на населението на областта в комбинация със следните фактори:

1) Отговорности и възможности за предоставяне на грижа за децата

Отговорността за предоставяне на грижи за децата носят основно техните родители. Роднините, най-често баби и дядовци, са включени активно в отглеждането на децата, като това е широко разпространена практика в семействата от всички социално-икономически слоеве на населението. Грижата за децата традиционно се споделя между различните поколения в рамките на разширеното семейство. Много често родителите реално отсъстват, най-често са на работа в други населени места или в чужбина. Голяма част от трудностите при осъществяване на адекватни политики, мерки и услуги по закрила на детето са свързани с отговорностите по отношение на детето.

Групите, които се формират във връзка с грижата или отсъствието на грижа за децата от страна на биологичните родители са:

- деца, чиито родители имат трудности при отглеждането им – липса на достатъчно възможности (доходи, родителски капацитет);
- наличие на увреждане на детето;
- проблемно поведение на детето;
- деца в риск да бъдат изоставени от своите родители;
- деца, с мярка за закрила – настанени в специализирани институции, настанени в приемни семейства; настанени при близки и роднини;
- деца, без родителски контрол, които не са обект на закрила, отглеждани от свои близки;
- деца, попаднали в зависимости /наркотици, алкохол и др. /;
- деца, жертви на насилие и трафик.

2) Възможности да се предоставят грижи за възрастни и стари хора от техни близки

Грижата за възрастните хора традиционно се възприема като задължение на техните деца. Тази нагласа започва да се разколебава през последните години, когато все по-рядко различните поколения живеят заедно, не само в различни жилища и градове, а често и в различни държави. В тази връзка развитието на социални услуги в подкрепа на грижите за възрастните хора се възприема като облекчение и за двете страни. Групите, които могат да се формират във връзка с грижата или отсъствието на грижа са:

- за стари хора, които живеят сами;
- възрастни хора, в т.ч. и хора с увреждания, настанени в специализирани институции.

Мерки и услуги за преодоляване на рисковите фактори, свързани с възрастта:

- Предоставяне на услуги и подкрепа на родители, които имат различни по характер трудности при отглеждането на своите деца;
- Предоставяне на услуги и подкрепа на приемни родители, близки и роднини, осиновители, които осигуряват родителски грижи за децата;

- Подкрепа за израстването и развитието на децата и тяхната пълноценна социална реализация;
- Преодоляване на факторите, свързани с бедността, които водят до настаняване на деца в специализирани институции;
- Предоставяне на услуги от резидентен тип;
- Предоставяне на услуги по деинституционализация;
- Подпомагане и услуги на възрастни хора, които имат нужда от придружаване в ежедневието си.

По отношение на старите хора, мерките би следвало да са насочени изцяло към предоставяне на подкрепа и на услуги, не само за цитираните групи, но и за всички останали, които се нуждаят от подкрепа в ежедневието си, за да могат членовете на техните разширени семейства да се реализират и да изпълняват задълженията си спрямо своите деца.

4.2 Характеристика на рисковите групи в област Монтана

В резултат от анализа на рисковите фактори бяха обособени няколко ключови рискови групи, които да бъдат обект на въздействието на Областната стратегия за развитие на социалните услуги за област Монтана. Същевременно анализът на групите в риск не цели тяхната пълна квалификация, а набелязването на някои приоритетни потребности от социална защита за групите, както и преценка на необходимостта от конкретни социални услуги за тях.

В този раздел, на базата на обобщената информация от общинските доклад-анализи е включен подробен „списък“ на рисковите групи и подгрупи с количествени данни за всяка рискова група или подгрупа, характеристика на техните проблемите и потребностите, териториално им „разпределение“ по общини и типове населени места.

Данните за броя на лицата от съответните групи (с изключение на настанените в специализирани институции) са приблизителни, тъй като рискът от социално изключване е резултат от съчетаване на фактори от различно естество, а не резултат от една единствена характеристика. Така например, само наличието на много деца в семейството не може да бъде предпоставка за социално изключване, ако към тази характеристика не са включени и други, като продължителна безработица, липса на жилище, ниско образование на родителите.

4.2.1 Рискови групи деца

4.2.1.1 Деца, настанени в специализирани институции

През 2010 г. общо 31 деца са настанени в специализирани институции (72 деца през 2009 г., 163 деца през 2007 г.), като от тях 9 деца (26 деца през 2009 г., 38 деца през 2007 г.) са настанени в специализирана институция в същата община, 14 деца (23 деца през 2009 г., 96 деца през 2007 г.) са настанени в същата област, извън общината, в която живеят родителите, и 8 деца са настанени в специализирана институция в друга област (14 деца през 2009 г., 29 деца през 2007 г.). От подадените данни от общинските работни групи по изготвяне на стратегията е видно, че има тенденция на намаляване на броя на настанените деца в институции през 2010 г., в сравнение с тези през 2009 г. и 2007 г.

Видно от гореизложените данни е, че 26% от децата са настанени в институция, извън областта, в която живее семейството на детето. Най-многобройни са настаняванията от община Монтана – общо 14 деца или 45,2,7% от всички настанените през 2010 г.

Налице е трайна тенденция да се настаняват за отглеждане в домовете деца с установени трайни увреждани и деца от ромски произход.

Основните причини за настаняване на децата от ромски произход са: бедност, трайна безработица на родителите, недостатъчен родителски капацитет, лоши битови условия и преценката на социалните работници за риск от отглеждането на децата в тяхната семейна среда. Често тези деца не посещават детска градина и са в риск от отпадане от училище. За да се подпомогне превенцията на настаняването и да се създадат условия за тяхното социално включване, е нужно да се използват пълно ресурсите на образователната система. За целта е необходимо да се повиши ефективността на партньорството между двата сектора, тъй като ресурсите и на образователната система, и на социалните услуги не са достатъчни.

Основните причини за настаняване на децата с увреждания са: невъзможност на родителите да полагат необходимите специални грижи в семейна среда.

За по-голямата част от децата, с изключение на настанените в домове за деца с увреждания, целта в плана за грижа е реинтеграция /в биологично или осиновително семейство/. Данните показват, че за по-голямата част от децата, които не са оставени за осиновяване, контактът с родителите е прекъснат, поради, което е необходимо да се стимулира развитието на връзката на родителите с децата, с цел реинтеграция в биологично семейство. Същевременно с настаняването на детето в институция, е много сложно да се установи контакт и да се мотивират родителите да възстановят отношенията родител - дете.

Активна отговорност за запазване и/или възстановяване на връзката родител - дете трябва да бъде поета и от служителите на институциите, в които са настанени децата. Паралелно трябва да се развиват услуги за директна работа в общността с цел превенция на изоставянето и реинтеграция на настанените деца чрез изграждане на родителски умения и предоставяне на алтернативни форми на грижа и използване на ресурсите на междусекторно партньорство между детските градини, училищата, ДСП и ДБТ.

1) Деца, настанени в ДМСГД

На територията на област Монтана функционира една специализирана институция за деца – Дом за медико-социални грижи за деца – гр. Монтана /ДМСГД/ за деца от 0 – 3 години. Домът е на подчинение на Министерство на здравеопазването. Капацитетът на институцията, като брой места към момента е 100. В областта това е единствената по рода си институция, която обслужва всичките единадесет общини. В ДМСГД – Монтана се настаняват деца от цялата област Монтана. Като анализът на настаняванията показва, че голяма част от родителите не осъществяват чести контакти с тях.

През 2008 г. броят на настанените в ДМСГД деца е бил 26, като през същата година 13 от тях са реинтегрирани в биологичното семейство, 1 дете е настанено в приемно семейство; 11 деца са осиновени и 14 деца, поради навършени години са преведени в ДДЛРГ.

През 2009 г. броят на децата е бил 80, като от тях: 3 деца - реинтегрирани в биологично семейство; 21 деца - осиновени, като от тях български граждани – 18 деца и чуждестранни граждани – 3 осиновени деца; 2 деца настанени в приемно семейство, преведени в друг дом - 12 деца. 34 деца, които са настанени в ДМСГД са с тежки увреждания.

В началото на 2010 г. са настанени 13 деца, от тях 4 деца от община Монтана, 3 от Община Лом, по две деца от общините Бойчиновци и Брусарци и едно от община Вълчедръм.

Към настоящия момент настанените деца в ДМСГД - Монтана са 58. От тях 33 деца са вписани в регистъра за деца за пълно осиновяване, 10 деца са без декларация за съгласие за пълно осиновяване дадена от родителите. Тези деца са с влязло в сила решение от Окръжен съд Монтана за вписване в регистъра за деца за пълно осиновяване по предложение на директора на РДСП – гр. Монтана, съгласно разпоредбите на стария семеен кодекс. Двадесет и три деца от настанените в ДМСГД - Монтана са с дадено съгласие от страна на родителите за пълно осиновяване. Две деца са включени в регистъра на МП за международно осиновяване.

Изводи:

- Една трета от децата в дома са настанени веднага след раждането им, като половината от тях са оставени за осиновяване;
- Повечето от тях са от ромски произход и независимо, че нямат здравословни проблеми, за тях почти липсват кандидати за осиновяване;
- От ромски произход са над 70 на сто от децата в дома, по-голямата част са настанени поради бедност на родителите;
- Над половината от децата са настанени поради бедност на родителите и липса на капацитет – трайна безработица, липса на подходящо жилище, многодетни семейства.

Основни идентифицирани необходими услуги, алтернатива на настаняването в ДМСГД, са:

- Превенция на изоставянето на ниво родилен дом;
- Подкрепа на семейства в риск (многодетни социално слаби семейства, социално слаби семейства, непълнолетни майки, самотни родители) след раждането на детето с цел превенция на изоставянето;
- Развиване на услугите в дома към социализация на децата;

- Поддържане и развитие на връзката с биологичното семейство на детето;
- Интегриране на детето в семейната среда;
- Изграждане на родителски капацитет и умения за отговорно родителство;
- Подкрепа на семействата при социалните им проблеми.

2) Деца, настанени в ДДЛРГ

На територията на областта действат три институции за деца лишени от родителски грижи - . ДДЛРГ "Звънче" от 3-7 год , с.Георги Дамяново, община Георги Дамяново; ДДЛРГ "Люба Тенева", Берковица; ДДЛРГ "Милосърдие" – Лом.

Децата на възраст 3-7 г. се настаняват в ДДЛРГ "Звънче" – с. Г. Дамяново. Липсата на алтернатива за отглеждането на тези деца в семейна среда и липсата на алтернативни услуги в общността и услуги резидентен тип довежда до поставяне на тези деца в социална изолация – а именно настаняването им в дом в малко населено място.

Децата на възраст от 7-18г. се настаняват в ДДЛРГ – Берковица или ДДЛРГ – Лом. Това допълнително затруднява контактите на децата със семейството и членовете на разширения семеен кръг и евентуалната работа по реинтеграцията им.

Общият брой на настанените деца в домове за деца лишени от родителски грижи до началото на 2010 г. е 141 деца. За периода 2007 г- април 2010 г., общият брой на настанените деца в ДДЛРГ в област Монтана по общини е, както следва: община Монтана – 33 деца, община Георги – 20; община Брусарци – 21; общините Лом и Вълчедръм- 18; Берковица – 14, Бойчиновци – 8, следвани от общините Якимово, Вършец и Чипровци, съответно с 5, 3 и 1 деца. Няма настанени деца в ДДЛРГ единствено от община Чипровци.

По-голяма част от настанените деца са на безработни родители, с много ниско или без образование, живеещи при крайно лоши битови условия, самотни и произхождащи от многодетни семейства и/или от ромски произход., които са с нисък социален статус.

Изводи:

- Налице е трайна тенденция да се настаняват за отглеждане в домовете деца от ромски произход;
- Поради бедност са настанени половината от децата в дома;
- Почти от половината от децата престояват в дома над 2 години;
- Планът за грижа за почти 80 на сто от децата е реинтеграция;
- Минимален е делът на преместените от друга институции;
- По-голяма част от децата са настанени кризисно. При някои от тях като причина е посочена насилие. Останалите деца са настанени поради бедност и negliжиране, включително лоши битови условия.

Потребности:

- Развитие на връзките с биологичното и/или разширено семейство;
- Подпомагане на семействата за подобряване на взаимоотношенията с децата и развитие на родителски умения;
- Подобряване на качеството на образование на децата;
- Осигуряване на лично пространство и лични вещи;
- Организиране на живота в дома спрямо нуждите на детето, а не спрямо нуждите на институцията;
- Предоставяне на свободно време и избори за начина му на запълване;
- Повишаване на качеството на образование на децата;
- Изграждане на умения и навици за самостоятелен живот;
- Реинтеграция на детето в семейството;
- Подкрепа на семействата при решаване на социалните им проблеми.

3) Деца, настанени в ДДМУИ

В област Монтана функционира един Дом за деца с умствена изостаналост, находящ се в гр. Берковица. За периода 2007 – началото на 2010 .г. в дома са настанени 22 деца. По данните, подадени от общинските работни групи по изработването на социалната стратегия, за същия период общината с най-голям брой деца, настанени в дома е община Берковица (14 деца), общините Монтана и Брусарци (2 деца), от останалите общини по едно дете, като няма деца, настанени в дома от общините Вълчедръм, Медковец и Чипровци. През 2009 г. общият брой на децата, настанени в ДДМУИ – Берковица е 6 деца, като 3 от децата са от община Берковица, и по едно от общините Бойчиновци, Георги Дамяново и Монтана.

Анализът на настаняванията показва, че 97 на сто от децата с увреждания са с престой над 4 години в дома. Кризисни настанявания в дома няма. Данни потвърждават факта, че при тази група деца изоставянето не е следствие на бедност, липса на жилище, безработица или други социални проблеми, а заради здравословния проблем и нуждата от специализирана грижа.

В момента за тези деца не съществува друга грижа, освен институционалната, поради тежките увреждания, които изискват специфични ежедневни грижи. Не са на лице и други алтернативни методи или начини, които да спомага реинтеграцията им.

За децата с и лица умствена изостаналост е необходимо е да се развиват социални услуги резидентен тип.

4.2.1.2 Деца с увреждания

Към м. декември 2009 г. на територията на област Монтана са регистрирани 422 деца с установени трайни увреждания. От тях 274 деца са с физически увреждания, 86 са деца с множествени увреждания, 49 са деца с умствена изостаналост и 13 деца с психични разстройства.

Най – голям е броят деца с увреждания от община Монтана - 195 деца или 46,21 % от децата с увреждания в областта, следва община Лом – 84 деца, община Берковица – 48 деца, общините Бойчиновци, Вълчедръм и Брусарци, съответно с по 23, 21 и 20 деца, община Якимово – 11 деца, община Медковец – 10, общините Георги Дамяново и Чипровци – с по 5 деца, и община Вършец без деца с увреждания.

4.2.1.2.1 Деца с физически увреждания

Към м. Декември 2009 г. на територията на Област Монтана са регистрирани общо 274 деца с физически увреждания, като най-голям брой деца с физически увреждания има в община Монтана – 141 или 51,1% от всички деца с физически увреждания от областта. В община Берковица тези деца са 48 деца, следва община Лом с 46 деца с физически увреждания, община Брусарци – 14 деца с физически увреждания, община Медковец – 9 деца, общините Георги Дамяново и Якимово - с по 5 деца, общините Чипровци и Бойчиновци – съответно 4 и 2 деца. На територията на общините Вършец и Вълчедръм няма регистрирани деца с физически увреждания.

4.2.1.2.2 Деца с множествени увреждания

Децата с множествени увреждания /към декември 2009 г./, регистрирани на територията на област Монтана са 86, като 23 деца от тях са от населени места на територията на община Лом /60,67,4%/ , 21 са от община Вълчедръм, 18 от община Бойчиновци и 17 деца са от община Монтана, 5 деца са от община Якимово и по 1 от общините Брусарци и Медковец. През 2009 г.

на територията на общините Берковица, Вършец, Георги Дамяново и Чипровци няма регистрирани деца с множествени увреждания.

4.2.1.2.2.1 Деца с умствена изостаналост

На територията на област Монтана, към м. декември 2009 г., са регистрирани 49 деца с умствена изостаналост. Основната група деца с умствена изостаналост са от община Монтана – 29 деца или 59,18% от регистрираните. В община Лом има 10 деца с умствена изостаналост, в община Брусарци – 5, в община Бойчиновци – 3 деца и общините Чипровци и Якимово – по едно регистрирано дете с умствена изостаналост.

Деца с психични разстройства

През 2009 г. регистрираните деца с психични разстройства са 13 за областта, като 8 са децата регистрирани в община Монтана и 5 в община Георги Дамяново.

Изводи:

Независимо от направените промени през последните години по отношение на подпомагането и предоставянето на услуги на родители, които отглеждат дете с увреждане, направеният анализ показва, че все още основните затруднения на родителите са от финансово естество (осигуряване на лекарства, консумативи, лечение, рехабилитация). В същото време потребностите на децата с увреждания са свързани и с възможностите за включване и реализация.

Анализът показва, че проблемите на децата с увреждания и техните семейства се свеждат до:

- липса на средства за транспорт;
- липса на достъпна среда;
- липса на подходящо училище;
- липса на достатъчно средства за препитание, тъй като повечето родители на такива деца получават заплата като личен асистент, която е недостатъчна ако в семейството се отглеждат повече деца и другият родител е безработен;
- липса на дневен център в общината за такива деца.

Семействата се нуждаят от подкрепа за отглеждането на децата, за да преодолеят проблемите, като е необходимо да се наблегне на ранната намеса в следните направления:

- Достъп до образование в общо образователни училища;
- Осигуряване на достъп до адекватна здравна грижа;
- Придобиване на умения и навици за самостоятелен живот;
- Осигуряване на достъпна архитектурна среда, особено в изолираните малки населени места;
- Осигуряване на възможности за професионална квалификация и реализация;
- Осигуряване на подкрепяща среда за семейството и близките на децата с увреждания;
- Интеграция в общността;
- Разкриване на допълнително дневни центрове за деца с увреждания.

4.2.1.3 Деца в риск

4.2.1.3.1. Деца, изоставени на ниво родилно отделение

За периода 2007-2009 г. на ниво родилно отделение са изоставени от родителите си 54 деца. През 2007 г. са регистрирани 25 такива случаи, през 2008 г. – 13, през 2009 г. 16.

За същият период най-голям е броят на изоставените деца от община Монтана - общо 32 деца или 59,26% от всички изоставени деца на ниво родилно отделение на територията на областта. Общините Берковица, Бойчиновци и Вълчедръм са изоставени по 6 деца. От община Лом – 3 деца и от община Чипровци – 1 дете. През посочения период няма данни за изоставени деца на родители от община Брусарци, вършец, Георги Дамяново, Медковец и Якимово.

Въпреки, че между Отделите „Закрила на детето“, към Дирекции „Социално подпомагане“ – Монтана, Берковица и Лом, и „Родилно отделение“ е разработена и се прилага процедура за предотвратяване на постъпването на детето в институция, работата по превенция е ниско ефективна. На практика в Отделите „Закрила на детето“ постъпват сигнали за бременни в риск от изоставяне на децата си, когато вече са в родилното отделение. На този етап вече е късно за интервенция и периода за работа на социалният работник е много кратък.

4.2.1.3.2. Деца, отпаднали от училище

Общият брой на децата, отпадащи от училище от 482 през учебната 2007/2008г. е намалял на 314 през учебната 2008/2009 г., а към първият учебен срок на учебната 2009/2010 г. е 126.

В началото на учебната 2009/2010 година от общините и училищата на област Монтана е представена информация, че няма неприбрани в училище деца, които подлежат на задължително обучение. Броят на учениците е 16 428.

В края на учебната година е отчетено, че общият брой на отпадналите от училище ученици достига 295, от които поради отсъствия от училище – 84, по социални и семейни причини – 211. Няма отпаднали поради слаб успех. В задължителна училищна възраст отпадналите са 267.

Отпадналите ученици са 1.28% /предимно по семейни и социално-икономически причини/. Броят им е три пъти по-голям от броя на учениците, отпаднали за неизвинени отсъствия /0.51%/. В преобладаващата част от случаите става дума за деца от социално слаби семейства, с безработни родители, деца на разведени родители и деца от малцинствените групи – предимно роми. Не е малък и броят на децата, които са съзнателно отклонявани от родителите. Децата в такива семейства работят, за да подпомогнат семейния бюджет. Някои от тях рано встъпват в брак. Сnižава се възрастовата граница на децата с противообществени прояви. За ограничаване на негативните тенденции, свързани с броя на отпадащите ученици, е активизирано взаимодействието с общините, училищните ръководства и социалните служби по общини и на областно ниво, тъй като част от причините за отпадането на ученици от училище са свързани с обществено-икономическото развитие, социалните и миграционните процеси и имат обективен характер.

Въпросите на отпадащите ученици са решими със съвместните усилия на всички държавни и обществени органи и във взаимодействие със семейството, което е водещ фактор за образованието и възпитанието на децата. РИО като държавна институция също има своята координираща и контролираща роля в този процес, който е особено актуален на настоящия етап от образователната реформа.

Водещите причини за отпадане на децата от училище са следните:

- Липса на мотивация на децата за посещение на училище;
- Не приемане на образованието като ценност;
- Заминаване на родителите в чужбина, заедно с децата. На практика за тях няма информация дали са продължили образованието си;
- Преместване на детето от едно училище в друго- поради наложено наказание, най-често поради неизвинени отсъствия и лоша дисциплина. При тези деца рискът от окончателно отпадане от образователната система е доста висок;
- Занижен родителски контрол;
- Лошо икономическо състояние или бедност на семейството, в което детето живее;
- Етнокултурната принадлежност проявява влиянието си върху отпадането от училище, както чрез икономически мотиви за напускане, така и чрез така наречените семейни причини /ранни бракове, непълни семейства и др./.

Друг фактор, който може да предпоставя отпадането от училище е закриване на учебното заведение в съответното населено място поради маломерни паралелки и записване на детето в училище, извън настоящето му местоживееене. Това е характерно за малки населени места, където основната част от децата са от ромски произход. Това обикновено води до нередовно посещаване на учебните занятия от тях, в резултат на което се получават пропуски в образователното им ниво и проблеми при задържането им в образователната система.

Отпадането от училище е предпоставка тези деца да останат без образование и без перспективи за бъдеща реализация. При тях е особено висок рискът да бъдат въввлечени в извършване на противообществени прояви и престъпления и в последствие институционализирани в СПИ и ВУИ.

Основните идентифицирани нужди са:

- Ангажиране на свободното време на учениците;
- Увеличаване на привлекателността на училището чрез извънкласни занимания;

- Работа със семейството за развиване на мотивация за образование.

4.2.1.3.3. Деца, настанени при близки и роднини

Към 31.12.2007 г. общият брой на настанени деца при близки и роднини общо за област Монтана е 157. Към същия период най-много деца, настанени при близки и роднини със заповед, са съответно 44 деца в община Лом и 43 деца в община Берковица. В общините Монтана, Вълчедръм и Георги Дамяново техният брой е както следва: 15, 14 и 13. В другите общини от областта броят на тези деца е под 7.

През 2009 г. се наблюдава съществен спад на децата, настанени при близки и роднини, от 127 деца през 2007 г. до 34 деца през 2009 г., общо за областта. По 8 деца от общините Монтана и Лом, 5 деца от община Якимово, по 4 деца от общините Берковица и Брусарци, по 2 деца от общините Бойчиновци и Вълчедръм и 1 дете от община Чипровци. На територията на другите общини от областта няма настанени деца при близки и роднини.

Настаняването на деца при близки и роднини е алтернативна форма на отглеждане на децата. В Република България. Това е мярка на закрила, регламентирана със Закона за закрила на детето. Тя позволява на децата, лишени от родителска грижа, да бъдат поставени в условията на семейство. Целта е децата да бъдат отгледани в семейство и така да получат максимално добра грижа и възможност за развитие.

Проблемите при тази група деца, които могат да бъдат идентифицирани, се отнасят от една страна до потребностите на децата от получаване на адекватни грижи и от друга до потребностите на роднините и близките, които са поели грижа за отглеждането на децата, вместо техните биологични родители, да бъдат подкрепяни при предоставяне на грижите за настанените при тях деца.

4.2.1.3.4 Деца на непълнолетни родители и майки под 18 години

За периода 2007-2009 година на територията на Област Монтана са регистрирани 483 раждания от непълнолетни майки или 10,47% от всички регистрирани раждания за периода на територията на областта. При извършения анализ се забелязва тенденция на прогресивно увеличаване на ражданията от непълнолетни майки, през 2007 г. – 126, през 2008 г. – 127, през 2009 г. – 160 брой случай.

За посочения период във всички общини на територията на областта има регистрирани такива раждания, като най-голям е броят на непълнолетните майки в община Монтана - 153 /за тригодишния период/, следва община Берковица - 81 бр. и община Вършец – 70 бр. В общините Вълчедръм – 56 бр., Брусарци – 53 и Бойчиновци – 44 раждания. В малките общини Якимово – 12, Медковец – 9, Георги Дамяново – 3 и Чипровци – 2.

За тази група е деца е необходимо да се развиват социални услуги в общността, като най-подходящи са Центровете за обществена подкрепа и Звено „Майка и бебе“.

4.2.1.3.5. Деца в многодетни семейства

Към м. декември 2009 г. на територията на област Монтана са регистрирани 2388 многодетни семейства. Най – голям брой многодетни семейства са регистрирани на територията на община Бойчиновци – 769, следват общините Монтана – 458, Вълчедръм -305, Медковец – 226, Брусарци – 179, Якимово – 164, Берковица – 123, Лом – 115. Най – малко са многодетните семейства в общините Георги Дамяново – 27 и Чипровци - 22.

Няма официални данни каква част от настанените в институции деца са от многодетни семейства. Анализът на настаняванията обаче показва, че голяма част от децата в домовете имат братя и сестри. Много често децата настанени в ДДЛРГ са в институцията заедно със своите братя и сестри или имат братя и сестри настанени в друга институция или осиновени.

Анализът показва, че това са предимно деца на безработни родители и родители с ниски доходи. Децата в многодетни семейства са част и от групата на нередовно посещаващите училище, както и от ранно отпадащите. Голяма част от тях са от ромски семейства. За да се даде възможност за социално включване и за да имат равен шанс е необходимо на тези деца да им се осигури достъп до качествено образование. Паралелно обхващането на децата на многодетни семейства в ранна възраст в детска градина и в целодневна форма на организация на образованието, ще подпомогне в отглеждането им социално слабите родители.

Същевременно обхващането на децата в училище и подпомагането на семействата не трябва да се смесва със записването и настаняването им в учебни заведения от интернатен тип.

Най често срещаните проблеми при многодетните семейства, които пораждаат риск за децата в тях са: лоши битови условия на живот, ранно отпадане от училище, влошен психо-социален климат в семейството и криминогенна среда на живот. При тях рискът от институционализиране е изключително висок.

Анализа на тази рискова група деца, обуславя необходимостта да се развият допълнителни услуги за подкрепа на семействата и превенция на изоставането на деца от тези семейства.

4.2.1.3.6. Деца на самотни родители

Към 31.12.2009 г. в областта са регистрирани общо 5347 деца на самотни родители. Най-голяма е групата на деца, отглеждани от самотни родители в община Монтана - 1850 деца, съответно 34,6% от всички деца на самотни родители. В община Берковица има 1418 деца на самотни родители. Голям е броят на тези деца и в общините Вършец – 703, Бойчиновци – 513, Лом – 272, Брусарци – 220 и Чипровци - 133. В другите общини техният брой е под 90, като най-малък е в община Вълчедръм – 25 деца на самотни родители

Необходимо е да се проучи каква част от децата, настанявани в институции, в риск от отпадане от училище и с агресивно поведение се отглеждат от един родител, за да се планират интервенциите според нуждите на семейството.

4.2.1.3.7. Деца с противообществени прояви

Децата с противообществени прояви и поведенчески проблеми биха могли да се изведат като отделна целева група. Поведенческите проблеми са: агресия, използване на алкохол и упойващи вещества, кражби, побой.

Факторите, водещи до различни противообществени прояви и поведенчески проблеми на децата са: ниския родителски контрол, раздялата в семейството – при разведени родители или родители в чужбина, бедност, безработица.

По данни на МКБППМН най-често са налагани възпитателни мерки за извършените от малолетните и непълнолетни лица кражби и грабежи, за бягства от училище и от къщи.

Към м. декември 2009 г. 72 са регистрираните деца от областта, извършили кражба, като най-голям брой от тях е от общините Берковица – 26 и Лом – 23, следват общините Брусарци и Георги Дамяновоа с по 6 деца, а в останалите общини техният брой е под 4.

Децата, извършили насилие към м. декември 2009 г. са 18, като 5 от тях са от община Брусарци, а по 3 деца са от общините Берковица, Георги Дамяново, Лом и Монтана и едно дете от община Чипровци. На територията на другите общини от областта няма случаи на деца, извършили насилие.

Приоритет на работещите специалисти с тези две целеви групи, явяващи си подгрупи на групата деца с противообществени прояви е превантивната дейност, индивидуално – възпитателна работа с проявените, с родителите им, с учебните заведения с цел намаляване и ограничаване на противообществените прояви и престъпления. С цел превенция на настаняването в специализирани институции /ВУИ и СПИ/ и ограничаване на противообществените прояви сред малолетните и непълнолетните приоритет се дава на възпитателната мярка „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“.

Тревожен е фактът, че в община Монтана има 2 деца, проституиращи.

В заключение на анализа на тази целева група, като основни фактори за извършените престъпления и противообществени прояви от малолетните и непълнолетните могат да се открият: конфликтите и слабостите в семейното възпитание, големият брой родители заминали в чужбина и оставили децата си без надзор, недостатъчният контрол или липсата на такъв от страна на родителите или лицата, които ги заместват, раздялата в семейството-при разведени родители, ниското културно и образователно ниво на родителите, отрицателното влияние на социалното обкръжение.

Може да се твърди, че системата за закрила на детето не разпознава в достатъчна степен тези деца като деца в риск, т.е. те не са приоритетна група, независимо че социален работник взема участие в работата на Местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН). Налице е различен подход към детето от страна на органите,

които прилагат ЗЗД и ЗБППМН. Логично за системата за закрила е да възприема проявата на детето като симптом, като сигнал за проблем, който е основание за закрила, а не повод за наказание. Много често проблемите при децата са провокирани от проблеми, свързани с родителския капацитет и липсата на услуги за подкрепа на родителите. Голяма част от случаите са деца с проблеми в училище. В тази връзка, има недостиг на услугите, предлагани превенция на отпадането от училище, подкрепа в образователния процес и повишаване на мотивацията на децата да учат.

Много от децата попадат в рисковите групи, тъй като родителите им имат трудности при отглеждането им поради:

- Социално-битови проблеми (липса на жилище; липса на постоянни доходи в семейството; многодетни семейства):

Това са проблеми, свързани с обективни трудности при отглеждане на децата, т.е. дадености, които са факт и нямат отношение към личността на родителите, като: липса на жилище; липса на постоянни доходи в семейството; многодетни семейства.

Идентифицираните нужди за превенция на поведенческите проблеми при децата са:

- Осигуряване на подкрепа от родителите и намаляване на агресията в семейната среда;
- Ангажиране на свободното време на децата;
- Осигуряване на подкрепата на психолог при нужда.

4.2.1.3.8. Деца, жертви на насилие и трафик и получили полицейска закрила

Общият брой на децата за цялата област, жертва на насилие през 2009 г. е 22 деца. Тревожен е фактът, че само за първите три месеца на 2010 г. техният брой се увеличава и техният общ брой за този период е 23 деца. Най-голям е техният брой през 2009 г. в общините Лом – 9, Вълчедръм – 7, 4 в община Монтана и 2 в община Берковица. На територията на останалите общини няма регистрирани деца, жертва на насилие.

Въпреки увеличеното разкриване и съобщаване на случаи, остава проблем изваждането на светло на домашното насилие и преодоляването на «задругата на мълчанието». За жертвите на насилие остава необходимо осигуряването на сигурност, терапия за преодоляване на травмите, обществена и социална подкрепа.

Като основни причини за извършване на насилие над децата могат да се открият: нисък социален и образователен статус на родителите; влошени взаимоотношения между родителите; занижен родителски контрол и дезинтересованост на родителите от развитието на детето им.

За децата жертви на трафик, все по актуален става проблема с трафика на деца с цел сексуална експлоатация, принуждаване към проституция и кражби, предимно в държави от Европейския съюз. За съжаление данните за тези деца не са пълни, подадени са само за община Монтана, където техният брой е 6 деца

Рискът от институционализация за тази група деца е особено висок, ако няма адекватни услуги по превенция. Тази целева група има потребност от предоставяне на комплексни социални услуги свързани с предоставяне на специализирана консултантска помощ за децата и техните родители, осигуряване на подслон, храна, дрехи, лекарства, достъп до здравни и образователни услуги, адекватна родителска грижа, основана на любов и привързаност, разбиране и предоставяне на закрила, /вместо наказание/ преодоляване на травмите от преживяно насилие.

Основната група деца получили полицейска закрила през 2009 г. е в община Монтана – 12 деца и едно от община Чипровци.

4.2.2 Пълнолетни лица с увреждания

Пълнолетните лица с увреждания са група с висока степен на риск, поради наличието на установено трайно увреждане, което ги поставя в неравностойно положение. Към м. декември 2009 г. на територията на областта са регистрирани общо 15558 лица с увреждания. Най-голям е броят на лицата с увреждания от общините Монтана и Лом, съответно 4401 и 4057 лица. В община Берковица техният брой е 1985, в община Вълчедръм – 1094 лица. В останалите общини броят на пълнолетните лица с увреждания е под 900 или 890 в община Медковец, 737 в община Чипровци, 705 в община Георги Дамяново, 691 в община Бойчиновци, 617 в община Брусарци и 381 в община Медковец.

Основните проблеми, които са характерни за тази рискова група са:

- Недостиг на здравни услуги и рехабилитация;
- Изолация от пазара на труда за лицата с остатъчна работоспособност, както и на техните близки;
- Социална изолация в общността;
- Недостатъчна финансова подкрепа за лицата и техните семейства;
- Трудно достъпна архитектурна среда;
- Недостатъчен брой социални услуги в общността, а именно: „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“;
- Липса на социални услуги - резидентен тип;
- Липса на транспорт от селата към общинския център, където се изпълнява услугата и съответно ограничен достъп на живеещите в селата;
- Липса на клинични пътеки за голяма част от заболяванията;
- Ниски доходи на лицата и семействата;
- Много труден достъп до социалните услуги, които се предоставят в специализирани институции извън обичайната домашна среда /като крайна мярка/.

Основните идентифицирани нужди са от:

- Предоставяне на социални услуги в общността, насочени към пряко подпомагане на лицето с увреждане, при задоволяване на неговите основни жизнени потребности, а именно: „Личен асистент“, „Социален асистент“, „Домашен помощник“.
- Предоставяне на услуги за възстановяване и рехабилитация;
- Изграждане на умения за независим живот;
- Обучения за активно включване на пазара на труда;
- Осигуряване на подкрепа за семейството на лицето с увреждане;
- Достъпна архитектурна среда;
- Подкрепа в социално включване в общността;

4.2.2.1 Лица с физически увреждания

На територията на област Монтана, към 31.12.2009 г. са регистрирани 11782 лица с физически увреждания. Относителният дял на тази група е най-голям – 75,732% от всички лица с увреждания в областта. Най – голям брой лица с физически увреждания има в община Лом – 3854 лица, като в областния център, са регистрирани 2950 лица с физически увреждания. След община Монтана, най-големи групи на хора с физически увреждания има в общините Берковица - 1920, Медковец – 890, Чипровци – 737, Георги Дамяново – 705, Бойчиновци – 691, Брусарци – 617, като най-малък е техният брой в община Якимово – 381.

От общият брой лица с физически увреждания, 2606 лица са със сензорни увреждания, като най-висок е техният брой в община Лом – 951 лица, община Берковица – 602 лица и община Монтана – 421 лица. В останалите общини броят на лицата със сензорни увреждания е под 160, като най-малък е в общините Якимово – 28 и Чипровци – 27..

Значителна част от тези лица са регистрирани от Дирекции “Социално подпомагане” и получават месечни добавки за социална интеграция по реда на ЗИХУ, както и целеви помощи за покупка и ремонт на технически помощни средства, приспособления и съоръжения, необходими в ежедневието им, според степента на увреждането. Част от тях ползват и

социалните услуги в общността, които се предоставят в общността на територията на съответната община.

Основните проблеми, които съпътстват лицата с физически увреждания са горепосочените проблеми, характерни за голямата група лица с увреждания, като спецификата при тях е основно свързана с възможностите за самообслужване и придвижване. Основен проблем в ежедневието на тази група е труднодостъпната архитектурна среда - при посещения в обществени сгради, при придвижване по улици и тротоари и др.

Друг основен проблем за тази категория лица е настаняването им, при необходимост, като крайна мярка в специализирани институции, в случаите когато са в тежко здравословно състояние и нямат близки, които да поемат грижата за тях.

4.2.2.2 . Лица с множествени увреждания

Лицата с множествени увреждания са следващата голяма подгрупа от групата на всички пълнолетни лица с трайни увреждания. На територията на областта са регистрирани 2427 лица с установени множествени увреждания или 15,60% от всички лица с увреждания.

В община Монтана към 31.12.2009 г., са регистрирани 630 лица с множествени увреждания, или около 26% от броя за областта. Голям е техният брой и в общините Бойчиновци – 374, Медковец – 338, Чипровци – 335 и Вълчедръм – 270 лица. Най-малък е техният брой в община Берковица – 5 лица, а в община Брусарци няма лица с множествени увреждания.

Както и лицата от другите подгрупи и те са обхванати от системата на социалното подпомагане - получават месечни добавки за социална интеграция и целеви помощи за покупка и ремонт на технически помощни средства, приспособления и съоръжения по реда на ЗИХУ и ППЗИХУ.

4.2.2.3 Лица с психични заболявания

На територията на областта, към м. декември 2009 г. са регистрирани 994 лица с психични разстройства. Като най-много са тези лица в община Монтана – 756 или 76,1% от всички лица с психични разстройства от областта. След община Монтана, най – голям брой лица с психични разстройства са регистрирани в община Георги Дамяново – 85 лица, следва община Лом с 63 лица. На територията на останалите общини техният брой е под 20 лица, като най-малък е в община Медковец – 2 лица.

Основните нужди на лицата с психични заболявания са преди всичко получаването на 24 часови постоянни грижи, в обичайната домашна среда - като близките, които ги полагат, би трябвало да имат приоритетен достъп до дейностите „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“, което ще ги мотивира да обгрижват лицата в обичайната домашна среда, и да се избегне настаняването им в институции. Когато лицата с психични разстройства нямат близки, или близките им са в невъзможност да полагат грижи за тях, е необходимо да има развита мрежа от подходящи за тази категория лица, социални услуги резидентен тип.

Проблема с грижите за тази група лица е изключително сериозен предвид специфика на заболяването им, следва приоритетно да се развиват социални услуги в общността и социални услуги резидентен тип за тази категория лица.

4.2.2.4 . Лица с умствена изостаналост

Лицата с умствена изостаналост за област Плевен към 31.12.2009 г. са 254 лица, като най-голям е броят им в община Монтана - 65 броя или 25,6% от всички лица с умствена изостаналост в областта. Следва община Лом с 55 лица, общините Берковица – 51 лица, Бойчиновци – 38 лица, Вълчедръм – 17, Георги Дамяново – 16, 8 лица в община Чипровци и 4 в община Медковец. На територията на другите общини няма регистрирани лица с умствена изостаналост.

Почти всички лица с умствена изостаналост са обхванати от системата на социално подпомагане - получават интеграционни добавки по ЗИХУ, целеви помощи за покупка и ремонт на технически помощни средства. Ползват и социалните услуги, които се предоставят в общността на територията на съответната Община.

Поради спецификата на увреждането, лицата от тази категория и техните близки имат по труден достъп социалните услуги, които се предоставят в специализирани институции.

Много от тях са лежащо болни или със затруднено придвижване и се нуждаят от постоянни грижи. В общността ползват най-често услугите „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“, които са алтернатива на настаняване в институции.

Необходимо е разкриването на услуги резидентен тип за тази категория лица с увреждания.

4.2.3 Лица, настанени в институции

4.2.3.1 Хора с увреждания, настанени в институции

До 2007 г. вкл., 81 лица с увреждания са настанени в специализирана институция в същата община. През 2009 г. техният общ брой за областта е 71 лица, а през първите три месеца на 2010 г. общият им брой е 40 лица. Най-голям брой на настанените лица с увреждания в специализирани институции през 2009 г. се наблюдава в община Лом - 42 лица, следвана от общините Берковица – 14 лица, Монтана – 11 и 4 лица в община Вълчедръм. В останалите общини през същата година няма настанени лица с увреждания в специализирана институция в същата община.

Броят на лицата с увреждания, настанени в същата област извън общината, в която живеят през 2007 г. общо за областта е 9 лица. Техният брой се увеличава почти двойно, и през 2009 г. общият брой на тези лица е 20. Това са 15 лица от община Монтана, 3 лица от община Вършец и по едно лице от общините Георги Дамяново и Лом.

Малък е броят на лицата с увреждания, настанени в специализирана институция в друга област. В края на 2007 г. техният брой е 3 лица, а през 2009 г. броят им спада до 2 лица, съответно по едно лице от общините Монтана и Лом.

Тревожен е броят на лицата с увреждания, чакащи за настаняване в специализирана институция, докато през 2009 г. техният брой е 57, общо за областта, през първите месеци на 2010 г. чакащите се увеличават до 74 лица.

Най-много чакащи през 2009 г. са лица от общините Лом – 44 лица, 7 лица от община Берковица, 5 от община Вършец и едно лице от община Брусарци.

Общият брой на лицата с психични заболявания, настанени в специализирана институция в област Монтана към 31.03.2010 г. е 4 лица, те са настанени в ДВХПР, с. Говежда, община Георги Дамяново. През същият период в дома е настанено и едно лице от община Лом. Общо за областта през този период има и едно лице от община Монтана, което е настанено в специализирана институция в друга област. В същото време остава голям и броят на лицата с психични заболявания, чакащи да бъдат настанени – по 7 лица от общините Лом и Монтана, по едно лице от общините Берковица, Бойчиновци и Брусарци.

За да се планират услуги за деинституционализация на лицата с увреждания, е необходимо да се проучи вида на заболяванията за всеки от тях и да се направи оценка на необходимата грижа, а именно реинтеграция в семейна среда и ползване на социални услуги в общността и развитие на социалните услуги резидентен тип.

4.2.3.2 Стари хора, настанени в институции

На територията на област Монтана функционират три институции за стари хора – Дом за стари хора в гр. Берковица /с капацитет 150 места/, Дом за стари хора в с. Владимирово, община Бойчиновци /с капацитет – 54 места/ и Дом за стари хора, с. Добри дол, община Лом /с капацитет 25 места/.

Общият брой на старите хора, настанени в специализирани институции в областта в началото на 2010 г. е 75 лица, от тях 47 лица в същата община и 28 извън общината /по 13 лица от общините Бойчиновци и Монтана и по едно лице от общините Георги Дамяново и Лом/.

През м. април 2010 г. продължава да се повишава броя на чакащите стари хора за настаняване, общо 41 лица /31 лица в община Берковица, 5 за община Лом, 3 от община Георги Дамяново и 2 от община Брусарци/, при 28 чакащи през 2009 г.

Основните идентифицирани потребности на старите хора, настанени в домове са: нужда от грижа, особено за лежащите, предоставяне на грижа, достъп до медицинско обслужване, осигуряване на възможности за общуване и запълване на свободното време според индивидуалните интереси на клиентите.

4.2.3.3 Самотно живеещи стари хора

Общият брой на самотно живеещи стари хора през 2009 г. 6244 лица. Преобладаващата част от тях, живеят в селата, извън общинските центрове. Техният брой по общини е както следва: в общините Чипровци – 1215 лица, Георги Дамяново – 1150 лица, Бойчиновци – 1025 лица, Лом – 857 лица, Якимово - 798 лица, 580 лица – община Вълчедръм и 566 лица – община Брусарци. Най-малък е техният брой на територията на община Монтана -24 лица.

Основни насоки при работата с тази група са следните:

- Подкрепа за ежедневните грижи в дома - помощ при самообслужване, поддържане на хигиена, пазаруване, придружаване;
- Осигурен достъп до аптеки и помощ при закупуване на лекарства;
- Достъп до медицинска помощ и здравни услуги;
- Осигуряване на социални контакти и психо-социална подкрепа;
- Компенсиране на изолираността от достъп до социални и здравни услуги на малките населени места в селските райони.

С изолираността на селата и ограниченият достъп до услуги помощта на близките и взаимопомощта остава основен ресурс за хората в напреднала пенсионна възраст за справяне с ежедневните проблеми. Това допълнително поставя в неравностойно положение самотните стари хора, които са лишени от партньор и роднина.

Видно от направеният анализ е, че за област Монтана, тази целева група не е голяма и като се има предвид добре развитата мрежа на социална услуга Домашен социален патронаж и Развитата мрежа от Клубове на пенсионера, стигаме до извода, че развитие на услуги за тази целева група не е на водещо място сред приоритетите.

4.2.4 Общности и групи в неравностойно положение

4.2.4.1 Безработни лица

Регистрираните безработни лица на територията на областта, към м. април 2010 г. са 12557. В сравнение с 2009 г. броят на безработните лица се е увеличил с 1648 лица.

Анализът на безработните лица показва, че тези лица са с ниска конкурентноспособност на пазара на труда. Преобладаваща част в тази група са лицата без или с ниска степен на образование, безработни младежи; безработни младежи с трайно намалена работоспособност; безработни младежи от социални заведения, завършили образованието си; продължително безработни лица; безработни лица с трайно намалена работоспособност; безработни лица – самотни родители /осиновители/ и/или майки /осиновителки/ с деца до 3- годишна възраст; безработни лица, изтърпели наказание "лишаване от свобода"; безработни жени над 50-годишна възраст и мъже над 55-годишна възраст; други групи безработни лица.

Към м. декември 2010 г. от регистрираните безработни лица на територията на област Монтана най-голям е броят безработните лица с без или с по-ниска степен от основно образование – 4342 лица, следващата голяма група е на безработните лица над 1 година – 3779 лица. Безработните лица, на възраст над 55 години са 3005. Безработните младежи на възраст от 18 до 29 години е 2057. Регистрираните лица с трайно намалена работоспособност са 350 лица общо за областта.

Доколкото основният ресурс на хората в риск е не подкрепата от социални услуги и подпомагане, а подкрепата от близките и разширеното семейство, като самото семейство е мрежа от взаимопомощ, безработните над 55 години са в утежнена рискова ситуация за себе си и за своите близки в случаите на:

- Семейство с лице с увреждане, в което съкратеният е бил източникът на доходи извън пенсията за инвалидност;
- Родители пенсионери, които са единствен източник на доходи за домакинството, особено в случаите на трайна безработица на по-младите членове на семейството (независимо от тяхната възраст);
- Многодетно семейство;
- Наети в програмите за заетост, членове на домакинство с пенсионери и/или безработен.

4.2.4.2 Лица/семейства под линията на бедността

За периода 2007 г. – 2009 г. общият брой за областта на лицата, получаващи целеви помощи за отопление е намалял от 14 772 през 2007 г. на 12118 лица в края на периода. През 2009 г. най-висок е броят на тези лица в община Монтана – 3256, следван от община Лом – 2430 лица, от общините Берковица – 1685 лица и Вълчедръм – 1461 лица. В останалите общини техният брой също остава висок, от 941 лица в община Бойчиновци до 140 лица в община Георги Дамяново.

4.2.4.3 Етнически общности в неравностойно положение

На територията на област Монтана тази група се представлява от ромската общност. В някои от населените места в областта има обособени ромски квартали – такива са с. Септемврийци, с. Черни връх, с. Разград и гр. Вълчедръм – община Вълчедръм,; с.Лехчево, с.Владимирово, с.Мадан, с.Портитовци, с.Мърчево – община Бойчиновци. В много други населени места също се наблюдава висок процент на ромското население /98% в с. Долни Цибър – община Вълчедръм/, но в повечето селища ромските семейства са закупили имоти и са се заселили в различни части на населените места, т. е наблюдава се излизане от тази рамка.

В ромските квартали са налице различни фактори подкрепящи бедността – ранно отпадане от училище, ниско образование и квалификация на голяма част от жителите, трайна безработица и липса на трудови навици за част от тях, ограничени възможности за заетост, лоши битови условия, липса на достъп до здравни, социални, образователни услуги. Допълнителен фактор, затрудняващ развитието на общността е обособяването и в отделни квартали. Обособените ромски квартали и населените места с компактно население от ромския етнос са районите с най-голям относителен дял на непълнолетни майки, деца, настанени в институции, деца, в риск от отпадане от училище. Акумулирането на икономически, образователни и етнокултурни рискови фактори оказва най-силно влияние, когато семейството живее в рамките на собствената компактна малцинствена група.

В тази група попадат семейства в неравностойно положение, чиито децата рискуват да повторят модела на социална изолация на своите родителите. За да се разбие затворения цикъл, е необходима комплексна интервенция насочена срещу бедността, която да подпомогне семействата да осигурят шансове за социално включване и развитие на своите деца:

- Наваксване на липсата на професионална квалификация и образование
Допълнителна професионална квалификация и образование за младежите, отпаднали от училище или с основно и по-ниско образование;
- Подкрепа на родителя в случаите на трайна безработица чрез допълнителна професионална квалификация и включване в програми за заетост, при липса на други възможности за заетост;
- Изграждане на родителски капацитет и увереност;
- Включване на децата от ранна възраст в детска градина с цел социализация и овладяване на български език;
- Мотивация на детето и семейството за включване и задържане в образователната система;
- Осигуряване на достъп до качествено образование за децата и конкурентноспособност на пазара на труда;
- Директна работа в общността за подкрепа на семействата в неравностойно положение и за подпомагане на родителите и семейството при реинтеграция на децата, настанени в институции, както и превенция на изоставянето;
- Изграждане на механизъм на междусекторно партньорство между институциите за използване на техните ресурси в подкрепа на семействата при преодоляване на бедността и социалната изолация.

Свързани групи в риск:

- Деца, настанени в институции;
- Деца, в риск от отпадане от училище;
- Деца и възрастни с увреждания;
- Самотни майки.

5 Оценка на социалните услуги в област Монтана

Целта на анализа на социалните услуги е да се оценят възможностите на наличните ресурси за предотвратяване на рисковете и тяхното преодоляване.

Анализът на социалните услуги в област Монтана е направен на базата на събраната информация от:

- Картите за услуги, подадени от доставчиците на социални услуги;
- Карта за данни на рисковите групи по общини.

В областта има 15 специализирани институции предоставящи социални услуги с общо 950 места: 3 дома за стари хора, 2 дома за възрастни с деменция, 2 дома за възрастни с физически увреждания, 1 дом за възрастни с умствена изостаналост, 1 дом за възрастни със сетивни нарушения, 1 дом за възрастни с психически разстройства, 1 дом за деца и младежи с умствена изостаналост, 1 дом за медико-социални грижи за деца с капацитет 100 легла за деца на възраст от 0 до 3 години, 3 дома за деца лишени от родителска грижа.

В приложение към Анализа са представени услугите по отношение на капацитет, основни дейности, човешки и материални ресурси.

5.1 Специализирани институции

5.1.1 Специализирани институции за деца и младежи

На територията на община Монтана функционира една специализирана институция за деца – **Дом за медико-социални грижи за деца /ДМСГД/**. Той се намира на ул. " 22 септември " № 46, и е за деца от 0 – 3 години. Домът е на подчинение на Министерство на здравеопазването. Капацитетът на институцията, като брой места към момента е 100. В областта това е единствената по рода си институция, която обслужва всичките единадесет общини. В ДМСГД – Монтана се настаняват деца от цялата област Монтана. ДМСГД разполага с двуетажна сграда, където са разположени жилищния блок за деца и административно стопанския блок. Дворът е голям и има беседки, открит басейн за децата, катерушки, люлки и манежи за бодърстване на по – малките. Дома е приспособен за деца с увреждания. Към ДМСГД има разкрит Дневен център за деца с увреждания. Спалните помещения са с над 12 легла. В ДМСГД – Монтана няма боксове. Броят на дневните помещения групирани в: Кърмаческо отделение; Млечен офис; Първи кърмачески сектор; Втори кърмачески сектор; Отделение за деца на яслена възраст; Преходна група; Голяма група.

Към настоящия момент настанените деца в ДМСГД са 58 деца. От тях 33 деца са вписани в регистъра за деца за пълно осиновяване, 10 деца са без декларация за съгласие за пълно съгласие дадена от родителите. Тези деца са с влязло в сила решение от Окръжен съд Монтана за вписване в регистъра за деца за пълно осиновяване по предложение на директора на РДСП – гр. Монтана, съгласно разпоредбите на стария семеен кодекс. Двадесет и три деца от настанените в ДМСГД Монтана са с дадено съгласие отстрана на родителите за пълно осиновяване. Две деца са включени в регистъра на МП за международно осиновяване.

През 2008 г. броят на настанените в ДМСГД деца е бил 26, като през същата година 13 от тях са реинтегрирани в биологичното семейство, 1 дете е настанено в приемно семейство; 11 деца са осиновени и 14 деца, поради навършени години са преведени в ДДЛРГ.

През 2009 г. броят на децата е бил 80, като от тях: 3 деца реинтегрирани в биологично семейство; 21 деца осиновени, като от тях български граждани – 18 деца и чуждестранни граждани – 3 осиновени деца; 2 деца настанени в приемно семейство, преведени в друг дом 12 деца. 34 деца, които са настанени в ДМСГД са с тежки увреждания.

Изводи:

- В община Монтана единствената специализирана институция, предлагаща услуги за деца в риск от изоставяне е ДМСГД;
- Институцията работи с непълнен капацитет към юни 2010 г., което дава основания да се счита, че има конкретни резултати по отношение ограничаване на входа на институциите. По отношение на изхода все още няма достатъчно развити услуги и дейности от страна на институциите, които да водят до намаляване на престоя на децата в институцията;

- Преобладаващият брой от децата, отглеждани в ДМСГД, са настанени поради бедност, безработица, лоши битови условия на семействата. Тези рискови групи могат да бъдат подпомогнати успешно с услуги в общността, с което да бъде намален рискът от трайна институционализация;
- Престоят на децата е голям. Особено висок е този процент при децата с увреждания. Този факт поставя въпроса за готовността на персонала и отделите по Закрила на детето за определяне на реалистични и ясни цели и съдържание на плановете на грижа и работа по извеждането на децата;
- Грижата за децата е съобразена по-скоро с потребностите на институцията, а не с детските потребности и не е достатъчно индивидуализирана. Работата с децата изисква по-реалистични планове за грижа и работа със семействата, които да водят до увеличаване на компетентността на децата и техните семейства да се справят с проблемите, които са довели до настаняване в институция;
- Състоянието на човешките и материални ресурси на институциите позволяват основно подкрепа за посрещане на здравни грижи за децата;
- През последните години се наблюдава промяна в нагласите на екипа на ДМСГД – Монтана за алтернативите за отглеждане на деца;
- Персоналът в институциите има нужда от подкрепа – методическа подкрепа, обучение и супервизия за подобряване на грижата за настанените деца и във връзка с работа по тяхното извеждане от институцията;
- Настоящата ситуация в дома показва, че повече от половината деца в ДМСГД – Монтана са с тежки увреждания и е необходимо изграждането на Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания, поради невъзможността да бъдат отглеждани в семейна среда;
- Клинично здравите деца, които навършват 3-годишна възраст в момента се пренасочват към ДДЛРГ в по-малки населени места. В процеса на интеграцията на децата в общността е необходимо създаване на два центъра за настаняване от семеен тип – за деца от 0-3 години, и за деца от 3-10 години;

Дом за деца лишени от родителски грижи „Звънче“ с. Георги Дамяново

Услугата е разкрита през 1979 година. Домът разполага със 50 места. Ползватели на услугата са деца от 3 до 7 години. През 2008 г. в дома са настанени 54 деца, през 2009 г. техният брой е над капацитета – 60 деца. В момента в дома са настанени 47 деца, лишени от родителска грижа. Персоналът на дома към м. април 2010 г. 30 бр.

Дом за деца лишени от родителска грижа “ Люба Тенева ” гр.Берковица се предоставя постоянна институционална грижа за деца на възраст между 7 и 18 години включително или до завършване на средно образование, но не повече от 20 годишна възраст. Основната цел е осигуряване на условия за непрекъснато интелектуално, социално и личностно развитие на всички деца, съобразно техните потребности.

Сградата на ДДЛРГ “Люба Тенева” се нуждае от цялостен вътрешен ремонт.

Дом за деца лишени от родителска грижа “ Милосърдие ” гр. Лом се предоставя постоянна институционална грижа за деца на възраст между 3 и 18 години включително или до завършване на средно образование, но не повече от 20 годишна възраст. Капацитета на институцията е 81 места. Специализираната институция се намира в централната част на града .Основна сграда -364 кв. м.-масивна, състояща се от сутерен с десет помещения, I-ви етаж с осем помещения и втори етаж със 7 помещения.Основната цел е гарантиране правото на децата за достъп до качествени грижи и услуги според индивидуалните им потребности, насочени към физическото развитие и израстване и възпитанието на децата, с оглед подготовката им за самостоятелен живот.

Дом за деца и младежи с умствена изостаналост гр.Берковица е специализирана институция за социални услуги извън обичайната домашна среда за деца и младежи с различна степен на умствена изостаналост. ДДМУИ е открит през 1959г. ,разполага с двор 30.259 дка, помощно стопанство и 2 основни сгради, в които се помещават спални дневни помещения , медицински и рехабилитационен кабинет , зала за релаксация , складови и сервизни помещения, трудово- терапевтични работилници, бани , пералня тоалетни помещения и кухня.

Въпреки положените усилия и извършени частични ремонти от спешен ремонт се нуждаят част от покривната конструкция, фасадата, водопроводни, електрически и парни инсталации на Дома. Основната функция през всички години на неговото съществуване е предоставянето и осигуряването на специализирана социална защита, помощ, обслужване и обгрижване на децата и младежите с умствена изостаналост.

Изводи:

- Анализът на настаняванията в специализираните институции за деца показва, че въпреки намаляващия брой на настанявания, все още има случаи, при които децата се настаняват поради бедност на семейства. Съществуващият проблем би могъл да се реши, чрез развитие на услуги в общността за подкрепа на семейства в риск (деца с един родител, бедни семейства, млади майки).
- Съществува необходимост от подкрепа на работата в специализираните институции за деца по посока на подобряване на работата със семейства и реинтеграция. Подкрепата би могла да се осъществи както с допълнителен персонал от социални работници, така и с подготовка на екипите за работа със семейства на деца в институции.

5.1.2 Специализирани институции за стари и възрастни хора

Дом за стари хора с отделение за лежачо болни, гр. Берковица започва да функционира като социално заведение от 1979 г. и дейността му винаги е била свързана с предоставянето на социални услуги за възрастни хора. В дома се настаняват възрастни хора: мъже и жени на пенсионна възраст и лица на пенсионна възраст с намалена работоспособност – трудно подвижни или лежачо болни, ако здравословното състояние по ЕР на ТЕЛК отговаря на профила на специализираната институция. Основната функция е създаване на условия, които гарантират равноправното положение на потребителите и преодоляване на изолираността. Осигуряване на благоприятен микроклимат в съответствие с техните желания и способности, зачитане на личното достойнство, убежденията, правото им да вземат решения, засягащи качеството на техния живот.

Домът се нуждае от основен вътрешен ремонт и изграждане на достъпна среда за хора с увреждания. Към м. юни 2010г. чакащи за настаняване в специализираната институция са 20 лица.

„Дом за стари хора“ с. Владимирово, община Бойчиновци функционира от 1954 г. с капацитет 54 ползватели.

Ползватели на тази услуга са:

- възрастни хора, които нямат близки и роднини;
- възрастни хора, които имат близки и роднини, но същите се намират в трайна невъзможност да полагат необходимите грижи в семейна среда;
- възрастни хора без жилище;
- изчерпани възможности за социално включване и предоставяне на социални услуги в домашна среда;
- възрастни хора, които не са в състояние сами да организират своето ежедневие и да задоволяват основни жизнени потребности;
- възрастни хора с физическо и психическо състояние, съответстващо на социалните услуги предоставяни в дома.

От предоставените данни за тази услуга няма чакащи за настаняване.

Дом за стари хора с. Добри дол, общ. Лом функционира от 2000г. с капацитет 25 места. Ползватели на услугата са стари хора в пенсионна възраст, неспособни сами да се грижат за себе си или нямат близки и роднини. Основната цел на услугата е морална подкрепа на хората останали сами и нямащи възможност сами да се справят с ежедневните си потребности и осигуряване на спокойни старини. Дома е разположен в една масивна сграда на 1 етаж с 9 помещения /спални помещения и столова/; баня и тоалетни. Състоянието на материалната база е добро, но има необходимост от изграждане на всекидневна и стая за усамотение на потребителите. Към м. юни 2010г. чакащи за настаняване са 7 лица.

Изводи:

- Специализираните институции за възрастни лица се нуждаят от допълнителен специализиран персонал, който да работи за психо-социалната подкрепа на настанените лица.
- Домовете за стари хора, не предлагат разнообразни услуги, които да стимулират активно включване на ползвателите в организиране на ежедневието и поддържане на контакти в общността.

5.1.2.1 Специализирани институции за възрастни хора с увреждания

Дом за възрастни хора с физически увреждания – с. Горна Вереница, община Монтана е институция, в която са настанени предимно жители на област Монтана. Капацитетът на институцията е 42 места. Тя е разположена в регулацията на селото и е обезпечена с много добра инфраструктура. Помещава се в една двуетажна сграда и приземен етаж, допълнителни сгради, гараж, сушилно помещение, беседка, и циментирани алеи 1100 кв.м. има изградени подход за инвалиди и асансьор.

Открита на 01.01.1966 год. с капацитет 50 места, лица на преобладаваща възраст над 60 години /50/50 % мъже и жени/, а от 01.01.2010 год. капацитетът е намален поради разкриване на услугата Преходно жилище.

Потребителите на услугата са 20% от община Монтана, 64% от област Монтана и 6% от други области на страната. Стаите за потребители са 13 бр., с 42 бр. легла разположени в тях. Потребителите получават квалифицирана грижа, задоволяваща битовите, здравните и културни потребности. Обслужващият персонал има достатъчно опит и квалификация. Повечето от тях са с над 10 години работа в заведението. В институцията е осигурено 24 - часово санитарно и медицинско обслужване. Към м. юни 2010г. има 1 лице чакащо за настаняване.

Дом за възрастни хора с физически увреждания с. Орсоя, община Лом – Институцията е разкрита през 1960г., с капацитет 50 места. Потребителите на услугата са предимно възрастни хора със средна възраст 75 год., с множество заболявания и физически увреждания, за които са изчерпани всички възможности за обгрижване в обичайната домашна среда. Преобладаващи заболявания: диабетици, с ампутирани долни крайници след диабетна гангрена, мозъчни инсулти и заболяване на Паркинсон, коксартрозни заболявания, водещи до пълно обездвижване, болести на опорно-двигателния апарат, нервната и сърдечно – съдовата система. Основната цел на услугата е подобряване качеството на живот на всяко настанено лице с физическо увреждане чрез осигуряване на грижа и подкрепа. Домът се състои от една двуетажна сграда и три фамилни къщи с обща разгърната площ 1022 кв.м., 20 бр. спални помещения, трапезария – столова, дневна и библиотека, медицински и рехабилитационни кабинети, помещение за усамотяване, работилница и кът за гладене. Към всеки 2 спални помещения има самостоятелен санитарен възел /баня и тоалетна/, приспособени за хора с увреждания. Дворът е с цветни лехи и кът за отдих, както и зеленчукова и овощна градина. Състояние на материалната база е много добро, с изключение на кухненския блок, който се нуждае от цялостен ремонт. Към м. юни 2010г. има 8 лица чакащи за настаняване.

Изводи:

- Персоналът на институциите е предимно обслужващ и не получава достатъчно подкрепа за предоставянето на социални услуги;
- Организацията на работа в институцията и длъжностите на персонала създават предпоставки настанените лица да развият по-скоро зависимост от чуждата помощ, отколкото да придобиват социални умения за по-успешно самостоятелно функциониране в институцията и в общността;
- Подобренията на сградния фонд и условията на живот на настанените възрастни хора в институциите в последните няколко години се променят в положителна насока.

“Дом за възрастни хора със сетивни увреждания” (ДВХСУ) – гр. Вълчедръм е специализирана институция за възрастни хора със сетивни увреждания. Доставчик на услугата е община Вълчедръм. Ползватели на услугата са лица от различни краища на страната, като условието е да притежават Експертно решение на ТЕЛК и да са на възраст над 19 години. Услугата е разкрита през 1969г. в училищна сграда на с. Бъзовец с капацитет 30 места. На 10.11.2004г. ДВХСУ е пребазиран в нова сграда в гр. Вълчедръм с капацитет 48 места и 24 щатни бройки персонал. Сградата е разположена на 500 метра от центъра на града, в

непосредствена близост до Филиал за спешна медицинска помощ (ФСМП) към Център за спешна медицинска помощ (ЦСМП) – Монтана.

“Дом за възрастни хора със сетивни увреждания” е разположен в масивна сграда на три етажа, със застроена площ 375,44 кв.м. На всеки етаж за потребителите са разположени по 8 стаи, с по две легла и собствен санитарен възел към всяка. Специализираната институция е приспособена за хора с увреждане. На лесно достъпни за обслужваните лица места е разположена система за повикване на персонала. В коридорите са монтирани приспособления - водачи, за улесняване придвижването на домуващите. На първия етаж е изградена рампа за инвалидни колички.

“Дом за възрастни хора със сетивни увреждания” гр. Вълчедръм, предлага на настанените лица ползване на следните социални услуги:

1. На всяко лице се осигурява достъп до материалната база на Дома.
2. На всеки етаж има столова за хранене, като храната се подава чрез кухненски асансьор. Осигурява се трикратно хранене - закуска, обяд и вечеря. Предлаганата храна е разнообразна и съобразена със здравните потребности на потребителите. Осигурява се диетична храна за диабетиците.
3. При закупуване на храни от настанените лица им се предоставя хладилник за съхранение.
4. Осигурено е денонощно наблюдение и обслужване от 10 бр. санитарни с дългогодишен стаж в институцията, запознати с обслужването на незрящи, а именно: почистване на спални помещения, подпомагане за извършване на личен тоалет, хранене, разходки.
5. Прането, изкърпването и гладенето на потребителите се извършва от перач.
6. На настанените лица се осигурява бръснене 2 пъти седмично, а при необходимост и фризьор.
7. Медицинското обслужване е осигурено от две медицински сестри с дългогодишен опит и личен лекар.
8. В района на ДВХСУ се намира стоматологичен кабинет, който лицата могат да посещават винаги, при необходимост от стоматологично лечение.
9. Здравните услуги, които предлага институцията са: извършване на медицински прегледи, прием на лекарства, съдействие за закупуване на лекарства, транспорт до болнично заведение и др.
10. В ДВХСУ се организират и провеждат културни мероприятия и други дейности по организация на свободното време. Потребителите имат осигурен достъп до информация, чрез телевизионни и радиоприемници. Подсигурена е литература от Читалище “Луи Браил” - гр. София.

В социалното заведение не се осъществяват терапевтични и рехабилитационни дейности, поради липса на специалисти.

Персоналът на ДВХСУ – гр. Вълчедръм не получава методическа помощ, но има разработена вътрешна система за повишаване квалификацията на персонала чрез лекции, изнесени от медицински персонал, социален работник и управител.

Персоналът има нужда от подкрепа за предоставяне на услуги за възрастни с увреждане, която да разшири дейностите по отношение на социалната подкрепа за настанените лица.

Домът си взаимодейства със Съюз на слепите, ОУ “Васил Левски”, Клуб на пенсионера, библиотека „Луи Браил” - гр. София

Всеки един от потребителите на услугата има личен лекар и личен стоматолог. При необходимост от хоспитализация или консултиране, потребителите се придвижват до съответното здравно заведение в гр. Лом или в гр. Монтана със служебен превоз.

Материалната база на ДВХСУ е много добра. През 2009-2010г. е извършен ремонт на по проект „Красива България” - подмяна на дограма, вътрешно боядисване и др., на обща стойност 184 475,13 хил.лв.

Теренът и сградата са общинска собственост.

Брой сгради - 1, брой помещения – 85.

Финансовите средства за последната бюджетна 2009 година са от държавния бюджет и от проект по „Красива България”

Целите които си поставя услугата са :

1. Гарантиране на свободен избор и осигуряване достъп и високо качество на предлаганите услуги, отговарящи на реалните потребности на обгрижваните.

2. Подобряване качеството на предлаганите услуги - здравни и социални, и повишаване удовлетвореността на потребителите.

Изводи:

- Организацията на работа в институцията и длъжностите на персонала създават предпоставки настанените лица да развиват по-скоро зависимост от чуждата помощ, отколкото да придобиват социални умения за по-успешното си функциониране в институцията и в общността.
- Персоналът на услугата има нужда от методическа подкрепа, обучение и супервизии.
- Методическата помощ за персонала е ограничена до писмени указания от оторизираните структури.

Дом за възрастни хора с деменция с. Бистрилица е специализирана институция предоставяща комплекс от социални услуги на лица с деменция, установена с протокол от ЛКК и /или с експертно решение на ТЕЛК / НЕЛК. Институцията е с капацитет 55 места. Домът разполага с основна двуетажна сграда, в която са разположени стаите на потребителите, кухня, столова, перално помещение, складови помещения, приемна, манипулационна, дневна, баня, рехабилитационен кабинет, кабинет за занимателна терапия и сушилна. В ДВХД се предоставят социални услуги по задоволяване на ежедневни, здравни, образователни, рехабилитационни потребности, както и потребности в свободното време, от контакти със семейството, приятели и близки. Основните дейности са насочени към организиране на мероприятия по обгрижване и създаване на възможности за подобряване самочувствието на настанените лица.

За предоставяне на качествена услуга в рамките на дома е необходимо да се изградят допълнителни спални помещения и изграждане на вътрешно съоръжение за достъп на хора с увреждания. Към м. юни 2010г. чакащи за настаняване са 20 лица.

Дом за възрастни хора с деменция с. Добри дол, общ. Лом – дома е разкрит през 1968г., с капацитет 50 места. Институцията е разположена в една масивна сграда на 1 етаж с 11 помещения за потребителите, 5 бр. административни помещения; мед. кабинет, санитарни, перално помещение; бани и тоалетни; кухня; трапезария; 7 складови помещения; стая за посещения и трудотерапия. Състоянието на материалната база е добро. Основната цел на услугата е подкрепа на хората с диагноза „Деменция“ за осъществяване на ежедневните им потребности и подобряване качеството на живот в среда, близка до семейната. Осигуряване грижа, подкрепа и пълноценни социални услуги. Към м. юни 2010г. чакащи за настаняване са 32 лица.

Дом за възрастни с умствена изостаналост гр. Лом – институцията се намира в извънрегулационната част на кадастралният план на гр.Лом, на разстояние 7 км.от града. Домът е разкрит през 1960г., като филиал на Дома за възрастни хора с физически увреждания – с.Орсоя. От 01.06.2006 г. се обособява като самостоятелна специализирана институция и до момента функционира като Дом за възрастни хора с умствена изостаналост. Основната цел на услугата е предоставяне на социални, медицински и образователни грижи, както и оказване на психологическа помощ и подкрепа на лица с умствена изостаналост. ДВХУИ разполага със стар и нов корпус. Новият корпус не е пуснат в експлоатация, поради необходимост от довършителни строително-ремонтни дейности.В старата сграда – масивна, на един етаж, със застроена площ от 618 кв.метра са обособени 12 бр. обособени спални помещения, обитавани от потребителите; кухня с миялно помещение; трапезария; 3 бр.санитарни възли; 1 бр. баня; медицински кабинет; социален кабинет и счетоводство, кабинет на директора и стая за отход на персонала., 1 бр. склад за хранителни продукти. Общата квадратура на имота е 4140 кв.м. Екстериора е аранжиран със спортни площадки, игрища и кътове за игра, павилион с тенис на маса, оформени са цветни алеи и озеленяване.Зад старата сграда е новопостроено перално помещение. Има новопостроен параклис и е изграден зоокът. В новият корпус е необходимо да се изгради водопровод за храняване с вода на сградата, както и да се направи хидроизолация на целия покрив, да се постави парапет на вътрешното стълбище, с цел обезопасяването му. Чакащите за настаняване лица към м. юни 2010г. са 10.

Дом за възрастни с психични разстройства с. Говежда функционира от 2003 г., като услугата е държавно делегирана дейност. Капацитетът на дома е 70 места. Ползватели на услугата са възрастни хора- мъже с психични разстройства, с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК и решение на съда за поставяне под ограничено или пълно запрещение.

Предоставяни услуги в дома са постоянна грижа, терапия, информиране и обучение, групова работа с възрастните хора. Персоналът към м. април 2010 г.: 48 бр.

Чакащи за настаняване към м. юни 2010г. са 30 лица.

Изводи:

- Организацията на работа в институцията и длъжностите на персонала създават предпоставки настанените лица да развиват по-скоро зависимост от чуждата помощ, отколкото да придобиват социални умения за по-успешното си функциониране в институцията и в общността.
- Персоналът на услугата има нужда от методическа подкрепа, обучение и супервизии.
- Методическата помощ за персонала е ограничена до писмени указания от оторизираните структури.

5.2 Социални услуги в общността

В тази група влизат услуги, които се предоставят в семейна среда или в среда близка до семейната. По своя смисъл те представляват алтернатива на настаняването на деца и възрастни в институция и през последните години дават възможност да се реализира държавната политика за деинституционализация. Финансирането на тези услуги се извършва като държавно делегирани дейности и дейности, финансирани от общинския бюджет.

Държавно делегираното финансиране на услугите и размерът на финансовия стандарт се определят с решение на Министерски съвет за всяка бюджетна година. Услуга, финансирана от общинския бюджет е Домашен социален патронаж. Доставчик на услугите са кметовете със средства осигурени от общинските бюджети. Услугата е широко разпространена с най-голям брой ползватели и достига до клиенти в отдалечени места. Нейното развитие е ограничено в известна степен от ограничените финансови възможности на общините да разширяват дейностите, включени в услугата и да подобряват тяхното качество.

Услугите в общността, които са държавно делегирана дейност, се развиват динамично през последните години. Списъкът от социални услуги в общността е включен в Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане (ППЗСП). В същото време, той се допълва непрекъснато, както се допуска и развиването на услуги, които не са включени.

За 2010 г. услугите в общността с държавно делегирано финансиране са: Дневен център за деца и младежи с увреждания; Дневен център към ДМСГД; Дневен център за възрастни с увреждания; Дневни центрове за стари хора; Център за социална рехабилитация и интеграция; Центрове за временно настаняване; Център за обществена подкрепа; Защитено жилище; Преходно жилище; Кризисен център; Центрове за настаняване от семеен тип. В цялата област техния брой е 17.

Решението за разкриване на социални услуги се взема от Общинския съвет по предложение на кмета или общинските съветници. Инициативата за разкриването на услугата идва както от общинските власти, така и от неправителствени организации. През последните години се наблюдава засилена активност на общините към развитие на услугите, при която са водещи не само мотивите за оползотворяването на налични сгради и разкриването на нови работни места, но и покриването на актуални нужди на рискови групи в общността.

Управлението на социалните услуги в общността се извършва от общинската администрация или други доставчици – неправителствени организации или частни лица след провеждане на конкурс. В случаите на ръководство от страна на общината се наблюдава претовареност на общинските служители, които имат възможност да поемат най-вече административно-финансовото управление на услугата.

Регистрираните доставчици на социални услуги в област Монтана към момента са:

Доставчик: № 375 СДРУЖЕНИЕ "ДОСТОЕН ЖИВОТ" БУЛСТАТ - 111588709, адрес: обл. Монтана, общ. Берковица, гр. Берковица, УЛ. "СИНЧЕЦ" № 4

Доставчик: № 44 СДРУЖЕНИЕ "РАЗВИТИЕ И ПОДКРЕПА НА РОМСКИТЕ ЖЕНИ И ДЕЦА" БУЛСТАТ – 111541990, адрес: обл. Монтана, общ. Лом, гр. Лом, УЛ. "СТАРА ПЛАНИНА" № 31

Регистрираните доставчици на социални услуги за деца в област Монтана към момента са:

Сдружение "Развитие и подкрепа на ромските жени и деца"	Наталия Жориева Георгиева Гр. Лом	Център за информиране, консултиране, обучение и подкрепа на деца в риск / от 6- 18 г., в риск, с изявени дарби, в неравностойно положение, застрашени от отпадане от училище/
Сдружение "Обществен съвет по образование – Алтернативна Монтана"	Мария Димитрова Бончева Гр. Монтана	Център за информиране, консултиране, обучение и подкрепа на деца /Деца с нарушения в развитието; Деца с противообществени прояви и агресивно поведение; Родители на деца с нарушения в развитието; Родители на деца с дезадаптивно поведение/

5.2.1 Социални услуги в общността за деца

В област Монтана са развити следните услуги за деца в общността: Дневен център за деца и младежи с увреждания, Център за обществена подкрепа, Център за социална рехабилитация и интеграция и Дневен център към Дома за медико-социални грижи за деца гр. Монтана.

Дневен център за деца и младежи с умствени увреждания – гр. Монтана е открит на 19.03.2001 г., като нов вид услуга на територията на Община Монтана. Капацитетът му е 36 деца на възраст от 3 до 18 г с различна степен на умствени и физически увреждания. Използваемост – 27 потребители. Една от причините за незапълнения капацитет е недостатъчното представяне на услугите в общността, което показва необходимост от работа по разширяване на достъп до услугите чрез насърчаване на потребителите за ползването им.

Центърът предоставя образователни, рехабилитационни и социални услуги за деца и младежи с интелектуални и физически затруднения, дава знания, умения и навици, с които пълноценно да се включат в живота на общността.

ДЦДМУУ разполага с много добре подготвен екип от специалисти, работещ в прекрасна обстановка и може да задоволи голяма част от потребностите на хората с увреждания, като:

- Рехабилитационни процедури – за деца с физически проблеми;
- Логопедични занимания – за деца с говорни нарушения;
- Работа с психолог;
- Трудотерапия – обучават се на готварство, шев и кройка, цветарство, зеленчукопроизводство и др.;
- Арттерапия – рисуване, моделиране, апликация и др.;
- Социална работа – посещения на театър, кино, изложби и др.;
- Сензорна стимулация;
- Организиране на празници и културни мероприятия – празнуване на рождени дни, празници и др.;
- Подпомагане на обучението в помощна паралелка;
- Подготовка за интегрирано обучение;
- Подготовка за интеграция и социализация в обществото и др.

С децата се работи индивидуално в зависимост от възможностите и потенциала на всяко и в зависимост от предпочитанията и желанията му.

Част от тях посещават масово училище, с което процеса на интеграция става още по-полезен и значим за самите деца, защото те навлизат в учебния процес заедно със своите приятели, които са без увреждания.

Дневният център работи и с техните родителите. Той им помага да преодолеят стреса и психическото натоварване от една страна, а от друга им предоставя информация, книги,

материали за работа или съвет как да се грижат и да помагат на детето, за да се справи то с трудностите, които му предстоят.

През годините на функциониране на ДЦ през него са преминали голям брой деца с различна степен на умствени и физически увреждания. За съжаление по данни от ОЗД и различни здравни организации, а и проследявайки тенденцията на новозаписани деца, броят на нуждаещите се от социални услуги постоянно се увеличава. Прогресивно нарастват диагностицираните деца с диагнози като: аутизъм, Даун, ДЦП и др. Това налага постоянно търсене на нови методи за пълното задоволяване на нарастващите нужди от социални услуги в общността.

Център за обществена подкрепа гр. Монтана – в центъра се предоставят следните услуги по направление превенция: Социално информиране и консултиране, семейно консултиране, психологическо консултиране, изграждане на родителски умения и семейно планиране, посредничество и застъпничество, практическа подкрепа, работа с разширения семеен кръг, семейни конференции, директна работа с деца с отклоняващо се поведение, директна работа с деца, преживели насилие, директна работа с деца, в риск от отпадане от училищно обучение.

Сериозен напредък през последната година има в приемната грижа, като алтернатива на настаняване на децата в специализирана институция. Към момента има настанени две деца в доброволни приемни семейства и четири деца в професионално приемно семейство. Като успех отчитаме и подадените две нови заявления за приемни родители, което показва, че обществото започва да се интересува все повече за децата, лишени от родителска грижа.

Добра практика е организирането на периодични кампании с различна тематична насоченост /за набиране на доброволни и професионални приемни родители, за превенция на насилието, за превенция на трафика на хора и др.

Наличието на лицензиран доставчик на социални услуги /КСУ – Монтана/ спомогна за изграждането на междуведомствен екип за работа по превенция, реинтеграция, приемна грижа и осиновяване. Изградената добра координация в работата между екипите на ОЗД – Монтана и КСУ – Монтана, доведе до успешното приключване на 39 случая по превенция на изоставянето на деца в специализирана институция и реинтеграцията на 5 деца в биологична среда и 5 деца в приемни семейства, само на територията на Община Монтана.

От септември, 2008г. ЦОП към КСУ започва работа с 61 случая, по които е работено по време на проектната дейност, както следва:

- превенция – 19;
- реинтеграция – 38;
- приемна грижа – 4.

Към тях през 2009г. е работено по 85 нови случая, както следва:

- превенция – 53;
- реинтеграция – 26;
- приемна грижа – 6.

До м. април през настоящата година се работи по 23 нови случая:

- превенция – 19;
- реинтеграция – 3;
- приемна грижа – 1.

Средномесечно се работи с около 200 потребители на различните видове социални услуги, предлагани от ЦОП.

През 2009г. е повишен капацитета на Център за обществена подкрепа от 60 на 70 потребители.

През 2009г. са обучени 10 приемни семейства, като от гр. Монтана – 6, от гр. Лом – 1, от гр. Видин – 2 и от гр. Белоградчик – 1. В приемните семейства от гр. Монтана са настанени 7 деца.

През м. юни, 2010 г. е проведено обучение на група от 16 кандидати за приемни родители, от областите Монтана и Видин.

По направление деинституционализация се предоставят следните услуги:

Реинтеграция

Директна работа с дете
Срещи и контакти на детето и семейството му
Програма за обучение в родителски умения
Семейно консултиране
Посредничество и застъпничество
Практическа подкрепа
Група за подкрепа на родители с настанени и реинтегрирани деца
Семейна подкрепа след връщане на детето вкъщи

Приемна грижа и осиновяване

Директна работа с дете
Срещи и контакти на детето и биологичното му семейство
Семейно консултиране
Група за подкрепа на приемни родители
Оценяване, проучване и обучение на кандидати за приемни родители
Обучение на кандидат - осиновители
Консултиране на осиновители и осиновени деца
24 - часови услуги за консултиране и подкрепа
Подкрепа при срещи и контакти на детето и биологичното му семейство
Наблюдение на цялостния процес на приемна грижа

Услугите, които предлага ЦОП, посрещат актуалните нужди на рисковите групи. Прави впечатление, че персоналът е ограничен, като брой (7 човека, от които 5 човека специализиран персонал) за предоставянето на този набор от услуги. Персоналът на центъра има нужда от подкрепа при повишаването на квалификацията, чрез надграждащи обучения и провеждане на супервизии. Пространствената организация на центъра е подходяща и предоставя възможности за набора от всички дейности в планираните услуги, но резерви има в провеждането на сесии с по-големи групи от потребители на услуги.

Център за социална рехабилитация и интеграция гр. Лом – центъра е разкрит през 2009г., с капацитет 40 места. Ползватели на услугата са деца и възрастни с увреждания. Към м. юни 2010г. 67 деца и лица с увреждания ползват услугите на центъра. Основните цели на услугата са социална рехабилитация за бъдещо пълноценно участие на потребителите в социалния живот и преодоляване на социалната изолация и придобиване на социални умения за справяне с всекидневни проблеми. Сградата е с архитектурно достъпна среда. Разполага с оборудване и обзавеждане, подходящо за работа с потребителите. Кабинета за двигателна рехабилитация е снабден с уреди за раздвижване – електрическа пътека, кростренажор, колело, ходеща пътека, гирички. А музикалният кабинет разполага с пиано, йоника, барабани, конгоси и други музикални инструменти. В кабинета по трудотерапия има занимателни игри, конструктори, играчки.

Дневен център ДМСГД - Монтана

Центърът предоставя "дневна почасова грижа" и рехабилитационни и социални услуги за деца със заболявания на възраст от 0 до 3 години. ДЦ разполага с много добре подготвен екип от специалисти, работещ в прекрасна обстановка и може да задоволи голяма част от потребностите на децата с увреждания. Капацитетът на центъра е 10. ДЦ към ДМСГД има психомоторна зала, където се провеждат необходимите процедури свързани с конкретното заболяване на детето. Екипът на ДЦ работи и с родителите на децата по отношение на обучение в родителски умения за отглеждането и възпитанието на деца със специални нужди.

Изводи:

- Услугите в общността за деца са съсредоточени преди всичко в два от градовете в областта;
- Към момента ЦОП – Монтана работи на пълен капацитет в много добро взаимодействие с ОЗД/ДСП – Монтана и всички институции работещи по проблемите на децата на територията на община Монтана и област Монтана;
- Има развита приемна грижа, но е необходимо разкриване на център по приемна грижа;

- Недостатъчно са използвани ресурсите за отглеждане на деца в разширеното семейство и настаняване в приемни семейства;
- Необходимо е да се продължи за развиването на този тип услуги в ДМСГД.

5.2.2 Социални услуги за деца от резидентен тип

На територията на община Монтана има изграден Кризисен център за деца жертва на насилие и трафик. В общините Лом, Берковица и Г. Дамяново са разкрити центрове за настаняване от семеен тип.

Кризисния център в гр. Монтана предоставя 24 часови услуги за деца и семейства в спешна нужда. По време на настаняването, настанените клиенти ползват всички необходими им услуги в ЦОП.

Услуги:

- Психологическо консултиране
- Социално информиране и консултиране
- Семейно консултиране
- Посредничество и застъпничество чрез други служби
- Оценка на нуждите и изготвяне на индивидуален план
- Обучение за родителски умения и семейно планиране
- Практическа подкрепа
- Работа по подкрепящата система на семейството
- Директна работа с дете
- Среци и контакти на детето и семейството му
- Семейна подкрепа след реинтеграция на детето
- Изграждане на умения за самостоятелен живот;
- Задоволяване на образователни, здравни и др. потребности.

В кризисния център се настаняват деца жертви на трафик и насилие от цяла България. Изградената добра координация на месно ниво между екипа на ОЗД – Монтана и екипа на КЦ – Монтана спомогна за разрешаване на проблемите на много деца в риск от територията на община Монтана.

От септември, 2008г. до края на декември, 2008г. са настанени 11 деца, от тях:

- Жертви на трафик – 6;
- Жертви на насилие – 2;
- Риск от изоставяне – 3.

През 2009г. са настанени 24 деца, от тях:

- Жертви на трафик – 6;
- Жертви на насилие – 4;
- В риск от изоставяне – 10;
- Превенция на отклоняващо се поведение – 4;

До м. април, 2010г. през настоящата година са настанени 6 деца, от тях:

- Жертви на насилие – 3;
- В риск от изоставяне – 2;
- Превенция на отклоняващо се поведение – 1;

Като успех отчитаме, че нито едно дете, което е настанено в Кризисен център от ОЗД – Монтана не е попаднало в специализирана институция. Това е резултат от индивидуалната работа на екипа с детето, родителите, разширения семеен кръг или приемни родители.

Център за настаняване от семеен тип гр. Берковица – функционира от м. април 2010г. това е най-новата социална услуга на територията на общината. Услугата осигурява условия за пълноценно израстване и развитие на децата лишени от родителска грижа. В центъра е създадена среда близка до семейната при която децата получават необходимата им индивидуална грижа и подкрепа за личностно съзряване и изграждане на умения за самостоятелен и независим живот. Центъра е с капацитет 15 места.

Център за настаняване от семеен тип с. Г. Геново, общ. Г. Дамяново – е разкрит през 2009г. с капацитет 15 места. Основната цел на центъра е осигуряване на качество на живот, което

гарантира пълноценното физическо, емоционално и познавателно развитие и социално включване на всяко дете в естествената за него среда, чрез осигуряване на необходимата и подходяща закрила, съобразно конкретното положение на всяко дете.

Ползватели на услугата - Ползвателите на ЦНСТ са 15 деца, навършили 7 години, напускащи ДДРЛГ „Звънче“, с. Г. Дамяново, трайно лишени от родителска грижа, за които до момента на приемането им в ЦНСТ са изчерпани възможностите за оставане и връщане в биологичното семейство, настаняване в семейството на близки и роднини или в приемно семейство.

Брой ползватели за години: 2009 г. –10 и 2010 г. – 15.

Предоставяни Услуги/дейности: Постоянна грижа, образование/обучение и др.

Персонал към м. април 2010 г.: 11 броя.

Център за настаняване от семеен тип гр. Лом – е разкрит по Проект на Програма “Фар” през 2009г. и от 01.01.2010г. е делегирана от държавата дейност с капацитет 9 места. Ползватели на услугата са деца от 7 до 18 години. Основната цел на услугата е подобряване качеството на живот на всяко настанено дете в ЦНСТ чрез осигуряване на грижа и подкрепа. Материалната база е в много добро състояние. Новото оборудване и обзавеждане създават оптимални условия за уют на настанените деца в Центъра.

Изводи:

- В центровете за настаняване от семеен тип децата живеят в среда близка до семейната;
- Наблюдавана тенденция от настанените в Кризисния център деца и майки с деца е, че жертвите на трафик намаляват, за сметка на увеличаващите се жертви на домашно насилие във всичките му форми;
- Друга тревожна тенденция е институционализирането на услугата „кризисен център“, в резултат на максимално дългия престой на повечето от случаите на настанените;
- При настаняване на деца от отдалечени краища на страната, професионалистите от ЦОП/КСУ - Монтана не могат да работят с подкрепящата семейна среда на детето;
- Установява се и тенденцията в центъра да се настаняват деца с девиантно поведение, противообществени прояви, употребяващи наркотици и/или деца, за които е предприета мярка /или е предстояща/ по ЗБППМН – настаняване в СПИ или ВУИ, т.е. институции /специални училища/, в които децата се настаняват и пребивават принудително, а не се идентифицират, като жертви, осъзнаващи необходимостта от помощ;
- Резидентните услуги за деца са сравнително слабо развити на територията на областта.

5.2.3 Услуги в общността за възрастни

Социални услуги в общността за възрастни на територията на областта се предоставят в Центрове за временно настаняване в гр. Монтана и гр. Лом, Преходно жилище в с. Горна Вереница, Защитено жилище за лица с умствена изостаналост в гр. Берковица и Дневен център за възрастни с умствени увреждания в гр. Монтана.

Център за временно настаняване гр. Монтана – комплекс от социални услуги, предоставяни в общността. Възможните ползватели на услугата са рисковата група на бездомници и лица и семейства изпаднали в тежко финансово или битово състояние, измамани, на сираци, завършили СУПЦ или други учебни заведения, насочени към задоволяване на ежедневните им потребности.

Центърът за временно настаняване е разкрит през 1995 г с капацитет 15 места. Към м. юни 2010г. има настанено 1 лице, което ползва услугите на центъра.

Предоставя следните социални услуги:

- Предоставяне на храна и подслон;
- Съдействие за участие в програми за социална интеграция и ресоциализация;
- Съдействие за получаване на медицинска и стоматологична помощ, както и на други здравни грижи;
- Съдействие за участие в образователни програми в съответствие с възрастта и личния избор. Социалния работник оказва съдействие за достъп до работни места, чрез активни срещи между потребителите и дирекция „ Бюро по труда“;

- Осигуряване на възможност самостоятелно да организира свободното си време, насърчаване за участие в културни, спортни и други дейности.

ЦВН създава условия за подкрепа, чрез превантивна политика, насочена към подобряване качеството на живот.

Социалната работа е на добро ниво, но вероятно е недостатъчна особено в сегашните условия за социална адаптация и реализация на настанените. Разполага с изключително добра материална база, много добри условия за потребители на услугата. Дейностите, които се предлагат на настанените са по-близко до качествена институционална грижа, отколкото до услуга в общността, която предоставя възможност за интеграция.

Персоналът има нужда от подкрепа, като обучения и супервизии.

Не работи с пълен капацитет (15 места и средногодишна използваемост до 5-7 места) при персонал един човек.

Център за временно настаняване гр. Лом – центъра е разкрит през 1995г. с капацитет 15 места. Ползватели на услугата са лица в неравностойно положение, останали без подслон и храна. Към м. юни 2010г. в центъра са настанени 6 лица. Център за временно настаняване предоставя близка до семейната среда грижа за лица, временно или трайно нуждаещи се от подслон.

Изводи:

- Услугата е с нисък коефициент на използваемост;
- Условията, които се предоставят са повече от добри;
- Трудно се постига очакван ефект от социалната работа и престоя в центъра, може би, защото нагласата на потребителите е друга;
- Действия в посока реорганизиране за предоставяне на по-ефективна дейност.

Преходно жилище

Институцията е открита на 01.01.2010 год. с капацитет 8 места, преобладаваща възраст под 60 години 50/50 % мъже, жени.

Потребителите на услугата са предимно жители от община Монтана. Стаите за потребители са 4 бр. с 8 бр. легла. Санитарните възли са два по един на две стаи.

Стаите са обзаведени по последни изисквания, функционално обзаведени и кокетни. На лице са всички необходими условия за водене на самостоятелен и независим начин на живот. Трапезарията, дневната и кътовете за развитие на различни трудови, развлекателни и културни мероприятия са истинско предизвикателство за клиентите.

С помощта на професионално обучен екип те целят да придобият умения и навици с цел извеждане от институция.

Основните принципи при предоставяне на услугата са зачитане и уважение на личността на всеки потребител, както и зачитане правото на мнение по въпроси засягащи интересите им.

Рехабилитационният кабинет дава възможност да се работи съгласно плановете за индивидуална грижа и се използват активно велоергометър, крос тренажор, шведска стена, шведска пейка, легло за масажи.

Изводи:

- Най-новата услуга за Община Монтана, която се нуждае от по-голяма популярност;
- Обслужващият персонал е все още с малък опит, но подхожда амбициозно към задълженията си;
- Комплексните усилия да бъдат насочени към подпомагане, взаимопомощ, ефективна защита и социална интеграция;
- Постигане на социално включване.

Защитено жилище за хора с увреждания гр. Берковица е открито през 2007г.

Защитеното жилище е делегирана от държавата дейност. Основните задачи са подпомагане на потребителите в усилията им да водят независим и пълноценен начин на живот; повишаване качеството им на живот чрез изграждане и поддържане на среда близка до семейната;

нормализиране на ежедневието им посредством осигуряване и възможност за участие в различни видове дейност; подпомагане включването им в обществения живот.

Изводи:

- Защитеното жилище осигурява добри условия за живот;
- То създава възможност за по-добри услуги за излизащите от институцията, но не изпълнява ролята на превенция, каквато би трябвало да има резидентната услуга в общността.

Дневен център за възрастни с умствени увреждания гр. Монтана

От 01.04.2004 год., в сградата на ДЦДМУУ, се помещава и Дневен център за възрастни с увреждания. Капацитетът му е 12 места и разполага с различни трудовотерапевтични кабинети – шивашко ателие, кухня, цветарници и др. Пълна използваемост на капацитета.

В Центъра лицата с умствени или физически увреждания се учат на различни трудови навици, които да могат да използват в своето ежедневие или с които да се включат в работен процес. Вървейки стъпка по стъпка в усвояването на различните умения, младежите и девойките стават все по-сигурни и уверени в своите възможности.

Подготвят се за самостоятелен живот и търсят път за трудова реализация, за да се слоят в едно цяло със света, който ги заобикаля, а не зависими от околните.

Посещавайки ДЦВУУ лицата придобиват различни знания и умения, но нямат възможност за реализация, затова е необходимо разкриване на социално предприемачество, в което лицата със съхранен потенциал да развият трудова дейност. По този начин ще им се осмисли живота и ще се чувстват пълноценни.

Изводи:

- Услугата е развита в областния център;
- Характерно за услугите е недостатъчно развитата работа със семействата и общността, което създава рискове за намаляване ефективността на подкрепата след приключването на ползването на услугата;
- Много добре развита услуга Дневен център за хора с увреждания. Недостатъчна за нуждите на Общината. Услугата не покрива населени места в които има подобна нужда;
- Проучването показва, че извън обсега на социалните услуги в общността, в голяма степен остават хората с психични заболявания;
- Персоналът на всички услуги има нужда от методическа подкрепа, обучение и супервизии.

5.2.4 Услуги в общността за стари хора

Социални услуги за стари хора на територията на област Монтана се предлагат в четири дневни центъра за стари хора – гр. Монтана, с. Медковец, гр. Лом и с. Ковачица.

Дневен център за стари хора гр. Монтана

Дневният център е комплекс от социални услуги, предоставяни в общността, които създават условия за цялостно обслужване на потребителите през деня, свързани с предоставяне на храна, задоволяване на ежедневните, здравните и рехабилитационните потребности, както и на потребностите от организация на свободното време и личните контакти.

Дневният център за стари хора в град Монтана е разкрит през 1977 година с капацитет 24 места. Основните дейности в дневния център целят ограничаване на социалната изолация, в която се намират възрастните хора, насочени са към създаване на условия за социални контакти и възможности, те да се чувстват неразделна част от обществото. Всички мероприятия, свързани със социалната работа са подчинени на:

- възстановяване нарушената социална интеграция на възрастните хора;
- засилване интереса им към колективния живот и адаптирането в него;
- максимално задоволяване на духовните потребности;
- укрепване на психическото равновесие;
- подобряване на физическия статус;

- връщане на интереса на възрастния човек към своето хоби, ако е имал такова и към българските обичаи и нрави.

Чрез разширяване механизма на общуване, чрез неговата връзка с останалите, лицето, ползващо социалните услуги на Дневния център, добива добра личностна характеристика, която е предпоставка за един пълноценен живот изпълнен със самочувствие.

Дневен център за стари хора гр. Лом – услугата е разкрита на 01.10.2007 г. по проект на Програма ФАР и от 08.01.2009 г. функционира, като делегирана от държавата дейност. Ползватели на услугата са възрастни хора над 60 годишна възраст. Дневния център е с капацитет 40 места, към м. юни 2010 г. се посещава от 30 лица. На ползвателите се предоставят социални, образователни, медицински и рехабилитационни услуги – дневна грижа.

Дневен център за стари хора с. Ковачица, общ. Лом – услугата е разкрита на 01.06.2009 г. по проект на Програма ФАР и от 01.01.2010 г. функционира като делегирана от държавата дейност. Центъра е с капацитет 40 места, като от тях заети през м. юни 2010 г. са 30. Основната цел на предоставяната услуга е подобряване качеството на живот на възрастни хора в пенсионна възраст и интегрирането им в обществото и преодоляване на социалната изолация. Материалната база е в отлично състояние след основен ремонт.

Дневния център за стари хора с. Медковец - е разкрит през 2008 г. с капацитет 20 места. Обслужва самотни стари хора, нуждаещи се от интегриране в обществото, чието лично свободно време се запълва с разнообразни занимания, културни развлечения, беседи, трудотерапия, задоволяване на дневни нужди от храна и медицинско обслужване. Услугата се ползва от 20 потребители.

Изводи:

- Дневните центрове за стари хора покриват много малка част от нуждаещите. И то само в населеното място където функционират.
- Дневните центрове покрива част от нуждите на старите хора, но като организация на работа не създава възможности за посрещане конкретните нужди на потребителите на услугата, които могат да не са свързани с ежедневен престой в центъра и които клиентите могат да ползват в дома си.

5.2.5 Общи мерки и политики за социално включване

Домашен социален патронаж е предпочитана услуга от старите хора в цялата област. Услугата е развита във всички общини на територията на област Монтана. През м. юни 2010 г. ползватели са 1622 лица и семейства от цялата област. Това е традиционна общинска дейност за предоставяне социални услуги в обичайна домашна среда.

В изпълнение на социалните ангажименти към населението, екипите на ДСП предлагат широка гама от социални услуги:

- доставяне на храна – ежедневно се предлага топла и диетична храна, която е съобразена с изискванията за рационално хранене на хората от третата възраст;
- помощ в общуването и поддържането на социални контакти;
- подпомагане и разширяване на възможностите на потребителите на социални услуги да водят самостоятелен начин на живот;
- осигуряване на съдействие за получаване на медицинска и стоматологична помощ и други здравни грижи;
- съдействие за снабдяване с необходимите технически помощни средства за болни и хора с увреждания;
- поддържане на личната хигиена и хигиената в жилищните помещения, обитавани от ползвателя;
- битови услуги – закупуване на стоки и вещи от първа необходимост, заплащане на електрическа и топлинна енергия, телефон и други със средства на лицето;
- социално консултиране, посредничество и връзка с различни институции, в това число НОИ, Дирекция „Социално подпомагане“, ТЕЛК, ЛКК и други.

С предлаганите социални услуги, извършвани от Домашния социален патронаж, са задоволени ежедневните битови потребности на възрастните хора и хората с увреждания. През годините социалният патронаж се е развивал и вече е с доказани традиции и високо качество на предлаганите услуги, което го прави предпочитана форма на социално обслужване.

Обща тенденция за персонала на Домашния социален патронаж е липсата на методическа подкрепа и обучения.

Изводи:

- Домашният социален патронаж е най-достъпната и традиционна услуга за стари хора в общините от областта. Нейната мобилност я прави още по-популярна и предпочитана. Домашният социален патронаж приоритетно осигурява храна, а социалните услуги са свързани с поддържане на личната хигиена и хигиената на жилищните помещения, обитавани от ползвателя; съдействие за снабдяване с необходимите технически помощни средства при ползватели с увреждане; битови услуги и други са по-слабо застъпени.

Програмата “Предоставяне на социални помощи при прилагане на диференциран подход” цели осигуряване на основните жизнени потребности и допълване на доходите на бедни лица и семейства до диференцирания минимален доход, чрез предоставяне на месечни, целеви и еднократни помощи, съгласно Закона за социално подпомагане и Правилника за неговото прилагане. Помощите се отпускат след преценка на доходното и имуществено състояние, семейното положение и здравословно състояние на лицата и семействата, като се прилага диференциран подход към всеки отделен случай; осигурява здравните вноски на лицата; предоставя целеви средства за диагностика и лечение в болнични заведения на български граждани с прекъснати здравно-осигурителни права. Приоритетно помощите се предоставят на самотни възрастни хора, хора с увреждания, родители, които сами отглеждат децата си. За тях диференцираният минимален доход за определяне на размера на месечната помощ е в по-голям размер.

През 2009 г. в област Монтана с месечни социални помощи по чл. 9 от ППЗСП са подпомогнати общо 4650 лица и семейства, а през 2008 г. са подпомогнати общо 5082 лица и семейства. В сравнение с 2008 г. се отчита намаление с 432 на случаите, обект на социално подпомагане, което до голяма степен се дължи на промяната в условията за получаване на помощи.

Програма “Целева социална защита за отопление”

За покриване на част от разходите за отопление през зимния период се предоставят целеви помощи за отопление. Основен приоритет са самотно живеещите възрастни хора, хората с трайни увреждания и родителите, които сами отглеждат децата си, като се осигурява облекчен достъп до помощта. Наблюдава се намаление в броя на подпомогнатите случаи и по тази програма. За отоплителен сезон 2008/2009 г., обхващащ периода от 1 ноември до 31 март, в областта са отпуснати целеви помощи за отопление общо на 12 266 лица и семейства, спрямо 14 772 случая за отоплителен сезон 2007/2008 година.

Част от мерките за “Закрила на детето” се реализират и чрез финансова подкрепа на семейства в съответствие с изпълнение на принципите за детска закрила – отглеждане на децата в семейна среда. Тя е част от работата по превенция на изоставянето, реинтеграция, настаняване на деца в семейства на роднини и близки, настаняване в приемни семейства. За 2009 г. на територията на област Монтана е оказана финансова подкрепа 268 семейства.

Подкрепата за децата е осъществявана и чрез еднократната помощ за първокласници, като през 2009г. са подпомогнати 754 деца.

По **Национална програма “Асистенти на хора с увреждания”** през 2009г. са ползвали 555 лица и деца с увреждания, а до м. юни 2010г. ползватели на услугата са 149 лица. Поради стеснения обхват на програмата през 2010г. много лица и деца с увреждания останах извън обсега на услугата.

По Национална програма “Асистенти на хора с увреждания” през 2009г. в общините Берковица, Бойчиновци, Брусарци, Вълчедръм, Медковец и Монтана е предоставяна услугата “Социален асистент”, която е обхванала 260 потребители, обслужвани от 104 социални асистента. В община Берковица услугата е предоставяна и по Оперативна програма “Развитие на човешките

ресурси". По оперативната програма през 2009г. са назначени 15 социални асистента, обслужващи 43 нуждаещи се лица.

От началото на 2010г. на територията на всички общини в областта се реализира **Проект "Социална услуга за качествен живот – фаза 2"** по Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" - „Усъвършенстване и подобряване на услугата „Личен асистент“ за хора с различни видове увреждания и самотно живеещи хора“. На територията на областта са обхванати 180 лица и деца, нуждаещи се от постоянни грижи. Услугата по Проекта ще се предоставя до края на м. февруари 2011г. Чакащите за включване по Проекта са над 663 лица, което показва необходимостта от предоставяне на подобен род услуги.

През 2009г. по **Национална програма "Социални услуги в семейна среда"** – дейност "Домашен помощник" и дейност "Домашен социален патронаж" са обхванати съответно 228 и 1062 потребители. През 2010г. тази програма не се реализира

Изводи:

- В по-голяма част от общините на територията на област Монтана това са единствените социални услуги в общността за хората с увреждания и самотно живеещи хора, които се предлагат в семейна среда;
- Броя на чакащите за включване по Проект "Социална услуга за качествен живот-фаза 2" показва необходимостта от предоставянето на тези услуги;

5.2.6 Реализация на мерките за социално включване в област Монтана:

Към края на 2009 г. са реализирани насърчителни мерки за заетост, обучение и професионална квалификация.

- От социална помощ към осигуряване на заетост;
- Възстановяване и опазване на българската гора;
- Помощ при пенсиониране;
- Асистенти на хора с увреждания;
- Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси";
- "Старт на кариерата";
- "Красива България";
- "В подкрепа на майчинството";
- Активиране на неактивни лица;
- "Социални услуги в семейна среда";
- "Нова възможност за заетост";
- "Пак ще успеем".

За реализирането на мерки за социално включване работи и **Агенция за регионално развитие и Бизнес инкубатор – гр. Монтана**. Агенцията оказва техническа помощ на местни фирми и предприемачи и подкрепа на представители на малцинства, хора с увреждания, безработни. Текущите проекти към юни 2009г са свързани с повишаване качеството на работната сила – за повишаване на езиковата компетентност и компютърни умения на персонала на малки фирми; за подкрепа капацитета на нестопанските организации за преодоляване изостаналостта на района.

В сферата на образованието в област Монтана за последната учебна година са реализирани проекти, в подкрепа на мерките предприети от РИО на МОН. Те са свързани с развитие на извънкласни форми; подобряване на архитектурната среда; диференцирано заплащане на учители; осигуряване на закуска и топла напитка на ученици от 1 – 4 клас; осигуряване на учебници, компютърни кабинети и училищни автобуси; проекти, насочени към увеличаване привлекателността на училището за младите хора.

Децата със специални образователни потребности са подпомагани от страна на **Ресурсния център – гр. Монтана**, в който работят 32 ресурсни специалисти, които оказват консултиране, образователни услуги, социални и интегративни дейности, работа с родители и информирание и посредничество.

Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности към МОН.

Ресурсният център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности (РЦПИОВДУСОП) – Монтана е държавно обслужващо звено в структурата на МОН. Той е извънучилищна педагогическа структура, която е в системата на образованието. Ресурсният център е открит през м. октомври 2006 година.

В него се осъществяват дейности по провеждане на държавната политика в областта на интегрираното обучение в област Монтана, като подпомага успешното интегриране на децата и учениците със специални образователни потребности в общообразователната среда. Ресурсният център осъществява дейността си чрез екип от специалисти: 30 ресурсни учители, психолог и логопед. Функциите на центъра са консултативна, образователно-възпитателна, рехабилитационна и координираща. През учебната 2009/2010 г. интегрирано се обучават 10 деца от 6 детски градини и 37 ученици от 8 общообразователни училища.

МКБППМН и Детска педагогическа стая - работа с деца с отклоняващо поведение

Местните комисии за борба с противообществените прояви на непълнолетни и пълнолетни (МКБППМН) са орган, който контролира социално-превантивната дейност на територията на всяка община, като издирва деца, които се нуждаят от помощ и взема мерки за тяхната социална защита и развитие. МКБППМН разглежда деяния, взема възпитателни мерки и прави предложения към съда за възпитателни наказания. От комисията се очаква да оказва подкрепа на родителите и да контролира грижата за деца от общината, които са настанени във възпитателни институции.

Местната комисия за борба с трафик на хора, гр. Монтана е създадена през 2009 г., като щатен секретар има от началото на 2010 г. Работи по превенция на трафик на хора и деца с цел сексуална и трудова експлоатация и др. Секретаря работи в тясна връзка с Националната комисия за борба с трафика на хора, с ОЗД, с КСУ и др.

Областният съвет по наркотични вещества има трима назначени – зам. председател, секретар и завеждащ ПИЦ от март 2009 г. Основните дейности са свързани с превенция на зависимости от наркотици, алкохол, тютюнопушене. Работи в тясна връзка с училищата и детските градини, с БЧК, с Областните съвети за наркотични вещества във Видин и Враца.

Проекти, управлявани и предоставени в общността от БЧК – Монтана.

- **Проект “Услуги от и за стари хора с увреждания” - финансиран** от Испанския Червен кръст проект до юли 2008 г., след което поддържа устойчивост на програмата със собствени средства и с доброволен труд.

Броят на ползвателите /бенефициенти/ на услугата от 2007 г, когато 90 човекът са се ползвали от тази възможност, а в момента те са 44. Изцяло услугата се изпълнява от доброволци в работоспособна възраст с физически увреждания до 75%. Те обслужват бенефициенти с над 90% увреждания.

Целта на тази дейност е решаването на проблеми, свързани със социалната изолация на млади хора с физически увреждания чрез привличането им като доброволци и създаване на условия за активно включване в извършване на социални услуги за интеграция на хората с увреждания.

- **Проект “Грижа в домашна среда” /ДОМАШЕН ПОМОЩНИК, СОЦИАЛЕН АСИСТЕНТ/**

Услугата е разкрита в град Монтана от януари 2005 година с Програма „Домашни грижи“. През 2007 и 2008 година БЧК увеличава капацитета на Услугата за нуждаещи се от град Монтана през първата година, а през втората – стабилизира се нарасналия капацитет от предходната година и се разширява териториално като се развива и в други общини.

Финансирането е смесен тип и включва външно финансиране /проектно/, фондонабиране и средства от такси.

Целевите ползватели на услугата са:

1/болни хора (хронично болни; хора с увреждания, които затрудняват самостоятелния им начин на живот; пациенти във възстановителен стадий след прекарани тежки системни заболявания – инсулт, инфаркт; пациенти, които могат да останат в домашната си среда и имат

личен лекар; пациенти в следоперативен стадий с приключено интензивно лечение, неизискващи 24-часово наблюдение);

2/самотно живеещи възрастни хора (без роднини или чиито близки са напуснали дома си в резултат на вътрешна и външна миграция).

Капацитет – 42 души с 6048 посещения в рамките на календарна година.

- **Проект „Младежки информационно – обучителен център“**

Промоция на здравословен начин на живот сред младите хора, превенция на зависимости и рисковото поведение, обучение в оказване на първа долекарска помощ и психосоциална подкрепа, възпитание в ненасилие в училище, работа с деца на улицата и с деца в риск.

Смесено финансиране – с най-голям дял е финансирането по проекти.

Ползватели - младежи и ученици от I до XII клас на общообразователните училища в област Монтана; деца и младежи от детски социални заведения; деца в риск в училищата – деца в икономическо неравностойно положение, деца-сираци, деца с родители, работещи в чужбина /оставени без надзор/.

Работи се с добре обучени доброволци – обучители и фасилитатори във всяка община на област Монтана и се покрива първоначалният минимум от нужди на ползвателите, които на територията на Област Монтана към м. април 2010 г. са 476

6 Оценка на ресурсите за развитие на социални услуги в област Монтана

6.1 Персонал за управление на социалната сфера – общини и ДСП

Социалното обслужване на населението на общините в областта се планира, организира и координира предимно от по един служител, главно към отдели „Здравеопазване и социални дейности“ към Дирекция „Здравеопазване, социални дейности и евроинтеграция“ или към дирекция „Хуманитарни дейности“. Като в по-малките общини обикновено един служител отговаря за дейностите във всички социални сектори – социални услуги, образование, здравеопазване, култура, младежта и спорта. В по-малки общини, като община Брусарци заместник кметът по „Хуманитарни и социални дейности и евроинтеграция“ координира дейността на «Домашен социален патронаж» гр. Брусарци, клубовете на пенсионера и други местни дейности, свързани със социалните дейности. Участва в комисии, разглеждащи образователни, културни, здравни, социални и екологични проблеми. Участва в разработването на проекти и програми.

Основните дейности на служителите са: проучване на потребностите, планиране, разкриване и управление на социалните услуги. Участие в изготвяне на проекти за финансиране на социални услуги. Разработка на анализи, стратегии и програми в областта на здравеопазването и социалните дейности.

Служителите получават методическа помощ като консултации в процес на текущата си дейност от експерти на ресорни държавни структури, в рамките на задължително годишно обучение. Изградена е система за повишаване на квалификацията. Всички служители ежегодно участват в курсове и семинари.

Предвид динамично променящата се нормативна база и покачване на ангажиментите и отговорностите на общината по отношение на социалното обслужване и грижа за населението, числеността на служителите, пряко ангажирани в управлението и координацията на социалните дейности е крайно недостатъчна.

Регионалната дирекция за социално подпомагане (РДСП) е териториално структурно звено на Агенцията за социално подпомагане, базирана в областните градове. Дирекциите „Социално подпомагане“ са териториални структури на АСП, базирани в общините. След последните промени в нормативната уредба, броят на дирекциите е намален, като в някои общини остават само отдели „Социална закрила“ (Вършец, Вълчедръм, Брусарци, Якимово, Бойчиновци, Георги Дамяново).

След последните промени в социалното законодателство чувствително се намали броят на персонала и дирекциите вече не разполагат с достатъчен човешки ресурс.

6.2 Персонал за предоставяне на социални услуги

От анализа на представените карти за услуги, с фокус върху брой работещи, образование и квалификация, помощен и специализиран, е ясно, че броят на работещите в конкретната услуга е съобразен с примерната методика за определяне числеността на персонала в специализираните институции и социалните услуги в общността, но не навсякъде.

Прави впечатление, че на места персоналът в услугата е крайно недостатъчен, за да обслужва всички нуждаещи се /ДЦВН и ДЦСХ/, но и че липсва специализиран такъв. В най-добрият случай на места има по един социален работник. Дори и при най-оптимално разпределение на работното време на социалните работници е невъзможно те да провеждат същинска социална работа (индивидуални и групови дейности), и в същото време да водят изискваната документация.

6.3 Включване на НПО, като доставчици на услуги

В област Монтана няма все още услуги, които се управляват от външни доставчици /НПО/.

В тази връзка местните власти следва да отворят своето управление за граждани и граждански организации, да позволят и да търсят тяхното участие в процеса на събиране на информация за проблеми и потребности, за анализ на ситуацията, идентифициране на проблемите, както и включването им като доставчици на услуги.

Управлението на местната власт с широко участие на гражданите е както белег за демокрация, така и възможност за формиране на по-добри политики и общоприети възможности за развитие. Тясното взаимодействие между местна власт, граждани, НПО и бизнес е пътят за ефективно, отговорно и демократично управление. Партньорството между местна власт, граждани, НПО и бизнес е дълъг и труден процес, изискващ усилия от всичките страни. Резултатите от подобно партньорство са трайни ползи и просперитет за местната общност.

7 Заключение и препоръки

7.1 Основни изводи от ситуационния анализ и оценката на потребностите

Анализът на ситуацията и оценката на потребностите идентифицира основните проблеми и формулира основните въпроси, които се отнасят до състоянието и развитието на социалните услуги на територията на област Монтана. В резултат от проучването са очертани основните фактори, които формират рисковите групи, нуждаещи се от социални услуги, както и причините, пораждащи конкретната ситуация на неравнопоставеност на уязвимите групи от населението, на основата на социално-икономически и други неблагоприятия.

Основните заключения в демографските процеси в област Монтана са:

- Тенденция към застаряване на населението и регресивен тип възрастова структура. В селата по-голяма част от жителите са над 65 годишна възраст, а броя на самотните стари хора сред тях е преобладаващ;
- Висок брой регистрирани безработни лица без специалност и с ниско образование;
- Към тенденцията намаление на раждаемостта се прибавят нови негативни структурни промени – ранна раждаемост, абсолютно и относително увеличаване на децата от проблемни семейства и попадането им в условия на потенциален риск още при раждането си;
- Ниска раждаемост; висока смъртност и отрицателен естествен прираст и продължение на тенденцията;
- Нисък е относителният дял на младите хора под 18 години;
- Висок дял на хората с увреждания, както и на самотно живеещите стари хора.
- Продължава да нараства временната трудова миграция за работа в чужбина (предимно в Испания, Италия, Гърция) и в по-големите градове, което създава сериозни рискове за родителската грижа, образованието и развитието на децата в тези семейства.

Заключенията в икономическото развитие, жилища и жилищна политика, заетостта и безработицата са:

- Малките селища в областта притежават сходни белези на значителна изостаналост, спрямо условията на градската среда и по-ниско качество на живот;
- Изолирани населени места, следствие на неподдържана пътна мрежа, както и на зле организиран междуселищен транспорт. Пътищата не осигуряват добра комуникация, поради липсата на инвестиции в транспортната мрежа;
- Пазарът на работната сила е дисбалансиран – висока безработица и в същото време – недостиг на квалифицирана работна ръка;
- В структурата на безработицата традиционно е най-голям дялът на ниско квалифицираните и ниско образованите безработни;
- Прогресивно намаление на относителния дял на лицата в трудоспособна възраст;
- Има жилищата, в селата, които са необитаеми и свободни. Разположени са в непривлекателни райони (с неподдържана пътна мрежа, без отходни канали) и са неблагоустроени или полусъборени;
- Липсват механизми, които да стимулират инвестиции в тази насока, което ограничава възможностите на общинските власти да провеждат социална жилищна политика;

При анализа на социо-демографската и икономическа картина на област Монтана се открояват основните фактори, които в съчетание с други фактори създават рисковете от социално изключване на индивидите, формират рискови групи деца, лица, семейства в неравностойно положение и стари хора, нуждаещи се от подкрепа и социални услуги. Такива фактори са:

- равнището на бедност и доходите – трайна липса на собственост и постоянни доходи, безработни, ниски пенсии и недостатъчни доходи на лица в над трудоспособна възраст;
- структурата на семейството – пълно или непълно семейство, многодетни семейства, здравословни и образователни проблеми;
- откъснатост от семейната среда и липса на подкрепа от семейството – деца и самотни стари хора, настанени в специализирани институции;
- увреждане и/или сериозни здравословни проблеми на лицето или на член от семейството;
- ниско образование (включително и неграмотност), липса на професионална квалификация, които водят до неравностойна позиция на пазара на труда;
- социално изключване и принадлежност към уязвими етнически малцинства, които живеят в изолация в обособени квартали и махали;
- местоживееене – отдалеченост и изолираност на населеното място, с нарушени транспортни връзки и комуникация с общинския и областния център;
- възраст – концентрация на пенсионери и стари хора, живеещи в изолираните малки населени места, с крайно ограничен достъп до здравна грижа и услуги.

7.2 Изводи за наличните социални услуги

„Социалното договаряне“ (т.е. възлагането на социални услуги) все още е предизвикателство. В момента е налице неравнопоставеност между общините и доставчиците по отношение на достъпа до финансирането на проектите. Като възложител и доставчик на социалните услуги общините по принцип имат достъп до публичните средства. Като цяло гражданският сектор не е успял да натрупа достатъчно специфични за сектора компетентности, което му пречи да привлече чувствителни социални инвестиции в общината. Нито пък да навлезе активно в местния пазар на социални услуги и по този начин да подпомогне местната власт и социалните служби и институции.

Общи изводи за състоянието на социалните услуги в област Монтана по отношение на:

В област Монтана към настоящия момента функционират 15 специализирани институции и 17 социални услуги в общността. Не се наблюдават изкуствено съществуващи социални услуги, които да не посрещат конкретни нужди в общността с изключение на Центровете за временно настаняване в гр. Лом и гр. Монтана.

Видно е, че в последните няколко години броят на социалните услуги в общността достигна броя на специализираните институции предоставящи социални услуги, което е резултат от активността на Общинските администрации.

Специализирани институции предоставящи социални услуги и социални услуги в общността на територията на област Монтана

Специализирани институции предоставящи социални услуги	Социални услуги в общността
1.Дом за стари хора гр. Берковица	1.Защитено жилище за лица с умствена изостаналост гр. Берковица
2.Дом за стари хора с. Добри дол	2.Дневен център за стари хора гр. Лом
3.Дом за стари хора с. Владимирово	3.Дневен център за стари хора с. Ковачица
4.Дом за възрастни хора с деменция с. Бистрилица	4.Дневен център за стари хора с. Медковец
5.Дом за възрастни хора с деменция с. Добри дол	5.Дневен център за стари хора гр. Монтана
6.Дом за възрастни с физически увреждания с. Орсоя	6.Център за временно настаняване гр. Лом
7.Дом за възрастни с физически увреждания с. Горна Вереница	7.Център за временно настаняване гр. Монтана
8.Дом за възрастни хора с умствена изостаналост гр. Лом	8.Дневен център за възрастни с увреждания гр. Монтана
9.Дом за възрастни хора с психически разстройства с. Говежда	9.Преходно жилище с. Горна Вереница
10.Дом за възрастни със сетивни увреждания гр. Вълчедръм	10.Център за социална рехабилитация и интеграция гр. Лом
11.Дом за медико социални грижи за деца гр. Монтана	11.Център за обществена подкрепа гр. Монтана
12.Дом за деца лишени от родителска грижа "Люба Тенева" гр. Берковица	12.Кризисен център гр. Монтана
13.Дом за деца лишени от родителска грижа "Милосърдие" гр. Лом	13.Дневен център за деца и младежи с увреждания
14.Дом за деца лишени от родителска грижа "Звънче" с. Георги Дамяново	14.Дневен център към ДМСГД гр. Монтана
15. Дом за деца и младежи с умствена изостаналост гр. Берковица	15.Център за настаняване от семеен тип гр. Берковица
	16.Център за настаняване от семеен тип гр. Лом
	17.Център за настаняване от семеен тип с. Гаврил Геново

СОЦИАЛНИ УСЛУГИ, ПРЕДОСТАВЯНИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ МОНТАНА В ПЕРИОДА 2008г - 2010г

ВИД УСЛУГА	БЕРКОВИЦА	БОЙЧИНОВЦИ	БРУСАРЦИ	ВЪЛЧЕДРЪМ	ВЪРШЕЦ	Г. ДАМЯНОВО	ЛОМ	МЕДКОВЕЦ	МОНТАНА	ЧИПРОВЦИ	ЯКИМОВО
Личен асистент /НП"АХУ"; ОПРЧР/	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Социален асистент	√	√	√	√	-	-	-	√	√	-	√
Домашен социален патронаж	√	√	√	√	√	-	√	√	√	√	√
Защитено жилище за лица с умствена изостаналост	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дневен център за деца и младежи с умствени увреждания	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-
Дневен център за възрастни с умствени увреждания	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-
Дневен център за стари хора	-	-	-	-	-	-	√	√	√	-	-
Център за настаняване от семеен тип	√	-	-	-	-	√	√	-	-	-	-
Център за временно настаняване	-	-	-	-	-	-	√	-	√	-	-
Преходно жилище	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-
Център за обществена подкрепа към КСУ	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-

Кризисен център към КСУ	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-
Център за социална рехабилитация и интеграция	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-
Консултации и услуги „ОТ“ и „ЗА“ хората с увруждания	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-

- Специализираните институции в областта са със запълнен капацитет, което оправдава тяхното съществуване. Материалната база и човешките ресурси, биха могли да се използват за разкриване и развиване на алтернативни форми на социални услуги /Преходно жилище с. Горна Вереница; Защитено жилище гр. Берковица/.
- Предлагащите социални услуги в общността са разнообразни по вид, но все още не покриват нуждите на всички рискови групи.
- Услугите, свързани с оказване подкрепа на родители и деца (училище за родители, училищна подкрепа, информиране на децата за техните права и отговорности, услуги за свободното време на деца) са ограничени.
- Повечето от съществуващите услуги за деца и възрастни лица работят на пълен капацитет. Целят подобряване на качеството на предлаганите дейности в тях.
- Персоналът от услугите се нуждае от обучения и супервизии, системна подкрепа за развитие на услугите и директна работа с клиенти. В малките населени места и общини често липсва или не е достатъчен квалифицираният персонал в системата на социалните услуги.

Общи изводи за услугите за деца:

- Услугите в общността за деца са развити главно в областния център, където е и най-големия брой детско население. Те посрещат приоритетно нуждите на деца с увреждания и деца жертви на насилие. Услугите предлагани в центъра за обществена подкрепа могат да се оптимизират, като конкретизират рисковите групи, с които работят и подкрепата, която им оказват.
- Анализът на настаняванията в специализираните институции за деца показва, че въпреки намаляващия брой на настанявания, все още има случаи, при които децата се настаняват поради бедност на семейства. Съществуващият проблем би могъл да се реши, чрез развитие на услуги в общността за подкрепа на семейства в риск (деца с един родител, бедни семейства, млади майки).
- Услугите за деца с увреждания са развити предимно в два от по-големите градове в областта – гр. Монтана и гр. Лом, където е и най-голяма групата на деца с увреждания. Тяхното функциониране би могло да се подобри чрез предприемане на конкретни организационни мерки по разширяване на достъпа до услугите. Извън подкрепа остават децата с увреждания в по-малките населени места.
- В община Монтана набира скорост услугата приемна грижа. В повечето общини няма социална услуга приемна грижа, която съвместно с възможностите за настаняване при близки и роднини е сериозен ресурс за превенция от настаняване в специализирани институции.
- Няма гарантиран набор от услуги по превенция, които да оказват подкрепа на родители и деца, които да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата, като училище за родители, училищна подкрепа, информиране на децата за техните права и отговорности, услуги за свободното време на деца.
- Извън подкрепа на услугите остават деца с отклоняващо се поведение, деца в риск от отпадане от училище.
- Услугите за превенция на рискови групи (млади майки с риск да изоставят децата си, бедни и самотни родители с нисък родителски капацитет; подкрепа на осиновители, родители на деца с отклоняващо се поведение) са твърде ограничени.
- Съществува опасност броят на децата до 3 години, настанени в специализирана институция, да се запази, тъй като липсват услуги, които да предотвратяват ранното настаняване на деца в институция.

Изводи за услугите за възрастни и стари хора:

- Специализираните институции за възрастни хора с увреждания са със запълнен капацитет, като най-голям е броя на чакащите за настаняване в Дома за възрастни хора с психични разстройства в с. Говежда, Домовете за възрастни с деменция в с. Добри дол и с. Бисрилица.

- Сериозно притеснени буди факта, че над 300 лица с увреждания са настанени в институции извън територията на областта.
- Услугите в общността за възрастни с увреждания са развити в общините Монтана, Лом и Берковица, където рисковата група е най-голяма.
- Домовете за стари хора, също са със запълнен капацитет, поради липсата на достатъчно алтернативни социални услуги за тази група хора в малките населени места.
- Персоналът на услугите за възрастни с увреждания е задоволителен като брой, но се нуждае от системна подкрепа по отношение на методическа помощ, обучение и супервизия.
- Домашният социален патронаж е най-достъпната услуга в общността за стари хора, която може да бъде подобрена по отношение на дейностите, включени в услугата. Желанията на потребителите е да бъдат посещавани не само от социални работници, но и от медицинско лице.
- Във всички населени места работят читалища и пенсионерски клубове, които изпълняват много социални функции, близки до услугата Дневен център за възрастни хора.
- На територията на по-малките общини няма развити Дневни центрове, Центрове за рехабилитация и социална интеграция за тази група.

7.3 Препоръки

Общи препоръки към Областната стратегия за развитие на социалните услуги в област Монтана

- Необходимо е да се развие максимално широко партньорство и включване на всички заинтересовани страни в разработването на Областната стратегия за социалните услуги. Специфичните характеристики на проблемите на рисковите групи – високият общ брой на индивидите и групите в риск, които обаче са разпръснати в малки селища на територията на общините и т.н. – изискват решения на областно ниво.
- Такъв тип комплексна интервенция може да бъде иницирана и осъществявана със съвместните усилия на всички заинтересовани страни. На първо място, това са кметовете, Общинските съвети, доставчиците на услуги, НПО на общинско ниво, а на областно ниво – Областна управа и местно-базираните структури на съответните министерства и държавни агенции.
- Приоритетно направление на стратегията трябва да бъде развитието на мерки за превенция и услуги за подкрепа на семействата с деца в риск, поради бедност, безработица, лоши битови условия на семействата.
- Друго направление на областната стратегия за социалните услуги трябва да бъде деинституционализацията, с развитието на максимално широк спектър от услуги за семействата в риск с цел превенция на изоставянето и за извеждане на децата от институциите.
- Необходимо е разкриване на социални услуги предоставящи специализирани медицински грижи за деца и хора с увреждания /хосписи/;
- В Областната стратегия да се предвидят целенасочени мерки за преодоляване на липсата на персонал и/или неговата недостатъчна квалификация, без което е трудно осъществимо развитието на необходимите социални услуги в малките населени места и общини.
- Необходимо е изграждането на механизми на междусекторно партньорство между институциите за използване на техните ресурси в подкрепа на семействата при преодоляване на бедността и социалната изолация.
- Подпомагане развитието на капацитета на неправителствения сектор за участие в разработването и прилагането на местни политики, чрез подобро партньорство с местните (общински) власти в процеса на областното планиране на социални услуги, както и включване в доставянето.

- Необходимо е общините да си взаимодействат на регионално ниво - например за връщане на лица от специализирани институции от други общини и региони или чрез създаване на съвместни специализирани услуги за специфични рискови групи.
- Необходимо е разнообразяване на социалните услуги и развиване на нови и гъвкави, алтернативни услуги, които да съответстват на спецификата на потребностите на рисковите групи в областта и да се експериментира с форми на социална подкрепа – като мобилна работа, подкрепа в домашни условия, жилищно настаняване с различни степени на подкрепа и др.

Конкретни препоръки/предложения към Областната стратегия за развитие на социалните услуги, заложи в общинските анализи, както следва:

1) Общински доклад Берковица

- **Преструктуриране на Дом за деца и младежи с умствена изостаналост гр.Берковица в Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания и Преходно жилище, Защитено жилище, Център за настаняване от семеен тип за лица с увреждания.**
- **Преструктуриране на Дом за деца лишени от родителска грижа "Люба Тенева" в Център за настаняване от семеен тип и Преходно жилище и Център за обществена подкрепа, Наблюдавано жилище**

ЦНСТ представлява резидентна форма на грижи за деца, за които за изчерпани възможностите за осигуряване на семейна среда и се предполага, че настаняването им ще бъде дългосрочно. Центровете предоставят подслон и ежедневни грижи за настанените деца, като осигуряването на здравните и образователни услуги се предоставят извън мястото за живеене, за да бъде осигурена социална интеграция.

Център за обществена подкрепа (ЦОП) на деца и семейства в риск ще бъде с териториален обхват населените места от общината. Дейностите в ЦОП да бъдат насочени към превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, развиване на умения на самостоятелен живот, приемна грижа и осиновяване, превенция на отклоняващото се поведение. Конкретните услуги в Центъра за обществена подкрепа включват: семейно консултиране и подкрепа; консултиране и информиране за проблеми, свързани с развитието на децата от съответната възраст; индивидуални и фамилни консултации в случаи на кризи в семейството; превенция на рисковото и асоциално поведение на деца и младежи; подкрепа за професионално ориентиране на деца и младежи; семейно планиране, подготовка за родителстване, психологическо консултиране, обучения в умения за самостоятелен живот; превантивни програми на ниво училище; информационни кампании, оценяване, обучение, наемане и подкрепа на приемни родители, подготовка и подкрепа на осиновители. Ползвателите на ЦОП ще бъдат насочвани от отдела за „Закрила на детето“ и други свързани структури – медицински професионалисти и лечебни заведения, детски градини и училища, структури от системата на борба с противообществените прояви, общински администрации и др.

С преструктурирането на ДДМУИ и ДДЛРГ "Люба Тенева" ще се премахне институционалния тип грижа за децата в община Берковица.

Община Берковица е кандидатствала с проекти за преструктурирането на ДДМУИ и ДДЛРГ "Люба Тенева" гр. Берковица по ОП "РЧР" BG 051PO00-5.2.06 –Социални услуги за социално включване проект "Развитие на нов тип социални услуги за деца с увреждания" и проект "Създаване на комплекс за социални услуги в община Берковица" – чакащ одобрение.

- **Разкриване на Приемна грижа на общинско ниво.**

В Община Берковица няма настанено нито едно дете в приемно семейство. Необходимо е да се направи активна информационна кампания от всички ангажирани институции (Дирекция "Бюро по труда, Дирекция "Социално подпомагане" Общинска администрация, НПО)

- **Разкриване на дневен център за деца с увреждания.**

В общината има 48 деца с увреждания. Създаването на дневен център ще подпомогне социалната интеграция на тези деца и родителите ще могат да осъществяват трудова дейност.

- **Разширяване на социалните услуги в домашна среда за подкрепа в ежедневието на хората с увреждания и техните семейства.**

Спектърът на тези услуги обхваща както ежедневни дейности вкъщи (като помощ при хранене, обслужване, помощ за излизане и придвижване), така и предоставяне на дневни и почасови услуги извън дома. Тези услуги ще бъдат организирани около съществуващите домашни социални патронажи.

- **Разширяване на услугите в подкрепа на близките, които полагат грижи за хора с увреждания в домашна обстановка.**

- Предоставяне на специализирана подкрепа, информиране и консултиране - здравно, психологическо, социално, юридическо.
- Подобряване на инфраструктурата и осигуряване на достъпна среда в общественото пространство, културни и здравни центрове, училища и детски градини.
- Да се предоставя достъп до доходи, заетост, професионална квалификация, обучение и практически умения за лицата с увреждания и адаптиране на работната среда.

- **Разкриване на Дневни центрове за стари хора и възрастни с увреждания в общината.**

Дневните центрове са основната форма на социална услуга в общността, предлагаща храна, дневна грижа и възможности за общуване. Освен тях, клубовете на пенсионера и други форми на услуги също осигуряват за старите хора възможности за разнообразяване на ежедневието, общуване, споделяне на придобит опит, възможности за осмисляне на живота и достойни старини. Ще се подобрят услугите в общността за дневна грижа – повече гъвкавост, адаптиране към индивидуалните потребности на всеки човек, предоставяне на възможности за избор на пакетни услуги от старите хора по отношение както на честотата на посещаемост, така и на видовете ползвани услуги.

- **Разкриване на център за социална рехабилитация и интеграция**

Центърът ще задоволи потребностите от социални услуги свързани със рехабилитация, социално – правни консултации, образователно и професионално обучение и ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване на деца и лица нуждаещи се от такъв вид услуги.

- **Разкриване на център за настаняване от семеен тип за лица с увреждания-**
ЦНСТ ще обхване част от младежите над 18 години настанени в ДДМУИ гр.Берковица.

2) Общински доклад Бойчиновци

Приоритет в социалната политика на община Бойчиновци е подпомагане на социално неравностойните групи от населението чрез въвеждане на социални облекчения и създаване на възможности за трудова реализация. Във връзка с този приоритет препоръката е за създаване на **Център за социална рехабилитация и интеграция** с широк обхват на дейностите - социални, правни, педагогически консултации, защита на деца и семейства от насилие, предоставяне на разностранна информация за възможностите за интеграция на лица в риск, запознаване с вариантите за социализация и пълноценно включване в обществения живот.

Да се работи към доразвиване на утвърдените по своето значение социални услуги в общността „Личен асистент“, „Домашен помощник“, „Социален асистент“.

3) Общински доклади Брусарци, Вълчедръм и Якимово

Да се работи към доразвиване на утвърдените по своето значение социални услуги в общността „Личен асистент“, „Домашен помощник“, „Социален асистент“, „Домашен социален патронаж“.

Развитие на други форми на социална подкрепа – като мобилна работа, подкрепа в домашни условия, жилищно настаняване с различни степени на подкрепа и др.

4) Общински доклад Вършец

Необходимо е разкриването на „Център за обществена подкрепа“, където ползватели ще бъдат както деца и родители, така и пълнолетни лица, търсещи подкрепа и социално включване.

Услуги като социален асистент, домашен помощник, личен асистент са крайно необходими за предотвратяване социалната изолация на нуждаещите се.

В Община Вършец функционират услуги за деца и младежи, които посрещат конкретни нужди на общността. Те са насочени основно към здравна и психосоциална подкрепа.

Необходимо е разнообразяване на социалните услуги и развиване на нови и гъвкави алтернативни услуги, които са съответстват на спецификата на потребностите на рисковите

групи. Надграждане на дейностите по превенция за подкрепа на семействата с деца в риск, поради бедност, безработица, лоши битови условия на семействата; Участие на неправителственият сектор в планиране и доставяне на социални услуги на местно ниво; Развиване на широко партньорство и включване на всички заинтересовани страни за разрешаване на проблемите на хората с увреждания в Община Белене

Проблемите и потребностите на жителите на общината налагат разкриване на нови видове социални услуги:

- „Дневен център за възрастни хора“, гр. Вършец;
- „Център за обществена подкрепа“, гр. Вършец;

и поддържане, развиване и подобряване на услугите

- личен асистент
- домашен помощник
- социален асистент.

5) Общински доклад Георги Дамянова

Създаване на КОМПЛЕКС за социални услуги за деца, в който да функционират:

- Три центъра за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за деца лишени от родителски грижи от 3 до 7 г. Тези Центрове за настаняване от семеен тип, които ще се разкрият да бъдат предназначени за деца от 3 до 7 г. с общ капацитет 45 места, в т.ч. единият да е за деца с възможност за реинтеграция в биологичното или осиновително семейство, като приемници на ДДЛРГ „Звънче“ и доставчици на качествена грижа за деца от семеен тип, базирана в общността.
- Консултации и терапия с психолози и логопеди (от ресурса на ЦНСТ) на нуждаещи се деца и семейства от община Г.Дамяново.
- Изграждане на система за опазване на психичното здраве - защитено жилище за лица с психически увреждания, изведени от институцията в с.Говежда.
- Доразвиване на утвърдените по своето значение социални услуги в общността „Личен асистент“, „Домашен помощник“, „Социален асистент“, Домашен социален патронаж.

Други форми на социална подкрепа – като мобилна работа, подкрепа в домашни условия и др.

Необходимо е общините да си взаимодействат на регионално ниво - например за връщане на лица от специализирани институции от други общини и региони или чрез създаване на съвместни специализирани услуги за специфични рискови групи.

6) Общински доклад Лом

За деца и семейства с деца в риск

- **Центрове за настаняване от семеен тип;**

ЦНСТ представлява комплекс от социални услуги, които се предоставят в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица - не повече от 15. Това е резидентна форма на грижи за деца, за които за изчерпани възможностите за осигуряване на семейна среда и се предполага, че настаняването им ще бъде дългосрочно. Центровете предоставят подслон и ежедневни грижи за настанените деца, като осигуряването на здравните и образователни услуги се предоставят извън мястото за живеене, за да бъде осигурена социална интеграция.

- **Център за обществена подкрепа;**

Център за обществена подкрепа (ЦОП) на деца и семейства в риск да бъде разкрит в гр. Лом с териториален обхват населените места от общината. Дейностите в ЦОП да бъдат насочени към превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, развиване на умения на самостоятелен живот, приемна грижа и осиновяване, превенция на отклоняващото се поведение. Конкретните услуги в Центъра за обществена подкрепа включват: семейно консултиране и подкрепа; консултиране и информиране за проблеми, свързани с развитието на децата от съответната възраст; индивидуални и фамилни консултации в случаи на кризи в семейството; превенция на рисково и асоциално поведение на деца и младежи; подкрепа за професионално ориентиране на деца и младежи; семейно планиране, подготовка за родителстване, работа на ниво родилен дом, психологическо консултиране и рехабилитация; обучения в умения за самостоятелен живот; превантивни програми на ниво училище; информационни кампании, оценяване, обучение,

наемане и подкрепа на приемни родители, подготовка и подкрепа на осиновители. Ползвателите на ЦОП ще бъдат насочвани от отдела за „Закрила на детето“ и други свързани структури – медицински професионалисти и лечебни заведения, детски градини и училища, структури от системата на борба с противообществените прояви, общински администрации и др.

- **Приемна грижа;**

Разкриване на Приемна грижа на общинско ниво към ЦОП и в допълнение към гореописаните дейности ЦОП ще изпълнява и следните дейности: координиране на информационните кампании, методическа помощ и подкрепа на персонала на ЦОП и ОЗД, които работят по приемна грижа на общинско ниво, обучение на общинската комисия по приемна грижа, обучение и подготовка на кандидат осиновители – предоставя се от ЦОП в общината на кандидат-осиновители, насочени от ОЗД и по собствено желание. Включва форми на индивидуална и групово работа.

- **Наблюдавани жилища;**

Наблюдаваните жилища са форми на социални услуги за оказване на подкрепа и консултиране на лица, навършили 18 години, които напускат специализирана институция и им предстои да водят независим начин на живот, както и с цел превенция на настаняването им в специализирана институция. По този начин ще могат да бъдат изведени децата, навършили 18 години от Дом за деца „Милосърдие“ – гр. Лом.

- **Дневен център за деца с увреждания;**

Дневен център е комплекс от социални услуги, които създават условия за цялостно обслужване на потребителите през деня, свързани с предоставяне на храна, задоволяване на ежедневните, здравните, образователните и рехабилитационните потребности, както и на потребностите от организация на свободното време и личните контакти. По този начин родителите на децата с увреждане биха могли да се реализират на пазара на труда.

За пълнолетни лица и хора с увреждания

- **Защитено жилище;**

Защитените жилища са форми на социални услуги, в които хората водят независим начин на живот, подпомогнати от специалисти.

- **Хоспис за лица с психични разстройства;**

За стари хора

- **Дом за стари хора в град Лом;**

Планира се изграждането на дом от семеен тип, който да е разположен в градската част, с подобрена среда за стари хора с ниски доходи, които не са в състояние да живеят сами. Освен битовите и здравните грижи тук е необходимо да се предоставят и възможности за повече самостоятелност на живеещите в дома – домашен интериор, възможности да си готвят и да се грижат за себе си. С разкриването на новият дом за стари хора ще бъдат поети чакащите, както и ще се изведат хора от съществуващите големи домове, което ще доведе и до намаляване на техния капацитет.

- Да се работи към доразвиване на утвърдените по своето значение социални услуги в общността „Личен асистент“, „Домашен помощник“, „Социален асистент“, Домашен социален патронаж.

7) Общински доклад Медковец

Създаване на център за обществена подкрепа на деца и семейства в риск, чиято дейност да е насочена към превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, приемна грижа и осиновяване, превенция на отклоняващо се поведение, превенция на рисково и асоциално поведение на деца и т.н.

За хора с увреждания и възрастни да се подобри работата с тях, чрез консултиране, информиране, подобряване достъпността до културни и здравни центрове.

Необходимо е разкриването на още Дневен център в с. Расово.

8) Общински доклад Монтана

- **Център за превенция на отпадане от училище**

Това е проблем, на който не се обръща достатъчно внимание към момента. Ранната превенция в училищна възраст е важна за преодоляване на нагласите на обществото.

Отпадането в ранна училищна възраст от училище води до рискови фактори за ранен брак сред представителите на малцинствените групи.

- **Кризисен център за жени и деца жертви на трафик и насилие**

През последната една година се увеличават случаите на домашно насилие на жени, които са техните деца и за децата има потенциален риск от насилие. По закона за домашното насилие има издадени 5 заповеди през последните месеци и в момента са в ход две дела по същия закон. Единствената алтернатива за майките в кризисна ситуация е настаняването им в такъв център.

- **Консултативно-превантивен център за работа с деца с отклоняващо се поведение**

Зачестяват случаите, при които деца упражняват насилие и имат агресивно поведение спрямо други деца или лица. Усилията трябва да се насочат за изграждане на Консултативно-превантивен център за работа с деца с отклоняващо се поведение.

- **Център за ранна интервенция и превенция**

Услуга в общността за предотвратяване на изоставянето или институционализирането на дете с увреждане чрез подпомагане на родителите и формиране у тях на подходящи умения за отглеждане на детето. Препоръчително е разкриването в областния център – в близост до родилно отделение – (може да бъде разположен в сградата на ДМСГД) Тази услуга в пълния ѝ обем се развива само в общини, в които има родилен дом/отделение. В останалите се развива нейният мобилен аспект. Дейностите в тази услуга се организират и предлагат от новосъздадени Центрове за ранна интервенция като част от тях са в сградата на Центъра, част – в родилно отделение, а част – чрез мобилна работа. Потенциални потребители /рискови групи/: Деца с увреждания и техните родители, роднини и близки; Бременни жени в риск от изоставяне на бебето, което ще родят; Млади семейства, които очакват раждане на дете. Центъра ще предоставя и курсове за родителски умения за млади семейства, които чакат раждането на своето дете.

- **Звено „Майка и бебе“**

ЗМБ е социална услуга в общността, която предоставя временно настаняване до 6 месеца на бременни жени и майки в риск да изоставят децата си, насърчава родителската привързаност, подпомага младите майки чрез социално, психологическо и юридическо консултиране и подкрепа. Това е малък център за настаняване, в който се предлагат краткосрочни социални услуги, предоставяни в общността, в среда близка до семейната. Основният приоритет е да се създадат условия за предотвратяване на изоставянето на дете и да се защити правото му да съхрани семейните си връзки. Закрилата в Звеното дава на майката възможност да се приспособи, да почувства и засили привързаността си към собственото дете, като по този начин се създават условия за предотвратяване на настаняването му в специализирана институция за деца. Звеното не е затворена структура, а служба, която е част от общността, която подготвя повторното социално интегриране на майката, като за целта използва и намесата за промяна на нагласата сред обществеността, за да се премахне осъдителното отношение към самотната майка/майка в затруднение и да се намалят рисковете от изолиране и маргинализиране.

- **Център за социална рехабилитация и интеграция:**

Център за социална рехабилитация и интеграция е комплекс от социални услуги, свързани с извършване на рехабилитация, социално-правни консултации, образователно и професионално обучение и ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване. В Центъра за социална рехабилитация и интеграция се предоставят краткосрочни и дългосрочни социални услуги. Основни дейности: Социална интеграция; Работа с роднини; Връзки с обществеността; Свободно време, отдих и развлечение; Рехабилитация: логопедична, психологична, социална, трудотерапия, музикална терапия, фотография и др.

- **Център за работа с деца на улицата**

Центърът за работа с деца на улицата ще предлага услуги, насочени към социалната интеграция на децата на улицата, които ще включват - осигуряване на подслон, храна, дрехи и обувки, хигиенни грижи и др.; медицински услуги; развлечения, занимания по интереси и др.; индивидуална социална работа с детето за неговата социална интеграция;

социална работа със семейството; работа на улицата; образование; професионална подготовка - насочване към различни професионални курсове; развиване на творческите способности на децата; информиране на децата за техните права и застъпничество.

- **Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания от 0-7г.**
- **Център за настаняване от семеен тип за клинично здрави деца, за които няма възможност за реинтеграция в семейна среда от 3-10г.**
- **Център за настаняване от семеен тип за клинично здрави деца, за които няма възможност за реинтеграция в семейна среда от 10-14г.**
- **Център за настаняване от семеен тип за клинично здрави деца, за които няма възможност за реинтеграция в семейна среда от 14-18г.**

Тези центрове ще предоставят комплекс от социални услуги – резидентен тип – предоставяйки условия на децата, близки до семейните. Изграждането на тези центрове ще допринесе до по-качествена грижа за по-малко на брой деца от повече подготвен персонал.

- **Областен център по приемна грижа:**

Една от алтернативите на отглеждането на деца в институции е настаняването им в приемни семейства. С цел набиране и подбор на нови приемни семейства на територията на община Монтана, и на областно ниво е необходимо провеждане на периодични кампании. С цел профилиране на услугите и имайки предвид, че приемните семейства се увеличават, а вече обучените имат нужда от поддържащо обучение е необходимо изграждането на Областен/Регионален център по приемна грижа.

- **Разкриване на Дневни центрове за стари хора и възрастни с увреждания или ЦСРИ в общината.**

Дневните центрове са основната форма на социална услуга в общността, предлагаща храна, дневна грижа и възможности за общуване. Освен тях, клубовете на пенсионера и други форми на услуги също осигуряват за старите хора възможности за разнообразяване на ежедневието, общуване, споделяне на придобит опит, възможности за осмисляне на живота и достойни старини. Ще се подобрят услугите в общността за дневна грижа – повече гъвкавост, адаптиране към индивидуалните потребности на всеки човек, предоставяне на възможности за избор на пакетни услуги от старите хора по отношение както на честотата на посещаемост, така и на видовете ползвани услуги.

- **Защитено жилище за лица с умствена изостаналост, психични проблеми, за стари хора.**
- **Разкриване на нова група в ДЦ ВУУ.**
- **Увеличаване капацитета на ДСП /Домашен социален патронаж/.**
- **Дневни центрове за лица с увреждания /психични и/или физически/.**
- **Дневни центрове за стари хора в по-големите населени места на общината.**
- **Хоспис за тежко болни и оставени без грижи.**
- **Да се работи за доразвиване на утвърдените по своето значение социални услуги като: личен асистент, домашен помощник, социален асистент, домашен социален патронаж.**
- **Защитено жилище за извеждане на настанените лица от ЦВН /Център за временно настаняване/.**
- **Консултативен център /Комплекс/ за стари хора и хора с увреждания.**
- **Център за подкрепа и развитие на обособени общности.**

9) Общински доклад Чипровци

- **Разкриване на Дневни центрове за стари хора и възрастни с увреждания ЦСРИ в общината.** Дневните центрове са основната форма на социална услуга в общността, предлагаща храна, дневна грижа и възможности за общуване. Освен тях, клубовете на пенсионера и други форми на услуги също осигуряват за старите хора възможности за разнообразяване на ежедневието, общуване, споделяне на придобит опит, възможности за осмисляне на живота и достойни старини. Ще се подобрят услугите в общността за

дневна грижа – повече гъвкавост, адаптиране към индивидуалните потребности на всеки човек, предоставяне на възможности за избор на пакетни услуги от старите хора по отношение както на честотата на посещаемост, така и на видовете ползвани услуги.

- Изграждане на защитено жилище за лица с психични заболявания .
- **Изграждане на резидентни услуги за стари хора – с общ капацитет 48 места.** Планирани са 4 малки дома от семеен тип с малък капацитет и подобрена среда за стари хора с ниски доходи, които не са в състояние да живеят сами. Освен битовите и здравните грижи тук е необходимо да се предоставят и възможности за повече самостоятелност на живеещите в дома – домашен интериор, възможности да си готвят и да се грижат за себе си. Предвижда се новите услуги да бъдат разкрити и да функционират като самостоятелни услуги или в комплекси. С разкриването на новите домове за стари хора ще бъдат поети чакащите, както и ще се изведат хора от съществуващите големи домове, което ще доведе и до намаляване на техния капацитет.
- **Предоставяне на подкрепа на уязвимите семейства и деца в Център за обществена подкрепа.** Център за обществена подкрепа (ЦОП) на деца и семейства в риск да бъде разкрит в гр. Чипровци с териториален обхват населените места от общината. Дейностите в ЦОП да бъдат насочени към превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, развиване на умения на самостоятелен живот, приемна грижа и осиновяване, превенция на отклоняващото се поведение. Конкретните услуги в Центъра за обществена подкрепа включват: семейно консултиране и подкрепа; консултиране и информиране за проблеми, свързани с развитието на децата от съответната възраст; индивидуални и фамилни консултации в случаи на кризи в семейството; превенция на рисковото и асоциално поведение на деца и младежи; подкрепа за професионално ориентиране на деца и младежи; семейно планиране, подготовка за родителстване, работа на ниво родилен дом, психологическо консултиране и рехабилитация; обученията за умения за самостоятелен живот; превантивни програми на ниво училище; информационни кампании, оценяване, обучение, наемане и подкрепа на приемни родители, подготовка и подкрепа на осиновители. Ползвателите на ЦОП ще бъдат насочвани от отдела за „Закрила на детето“ и други свързани структури – медицински професионалисти и лечебни заведения, детски градини и училища, структури от системата на борба с противообществените прояви, общински администрации и др.

10) Общински доклад Якимово

Обществена трапезария към Домашен социален патронаж

Предоставяне на храна на рисковите групи – деца и семейства с деца в риск, самотно живеещи стари хора, социално слаби граждани, хора с увреждания и др.

Социални асистенти – за пълнолетни лица и хора с увреждания

Разширяване на социалните услуги в домашна среда за подкрепа в ежедневието на хората с увреждания/104 лица към юни 2010г./ и техните семейства .Тази услуга обхваща дейности вкъщи ,като помощ при хранене,обслужване,помощ при излизане,придвижване и др.комуникални услуги.

Домашни помощници – за стари хора

Старите хора,включително и самотно живеещите стари хора са 798 на брой към 31.12.2009 година. и тази цифра е доста обезпокоителна.Тази целева група се нуждае от ежедневни грижи в домашна среда,насочена към поддържане на хигиената на обитаваното жилище,пазаруване,пране и други комунално битови дейности.Тази услуга е необходима,защото младите хора в трудоспособна възраст са в градовете или в чужбина,което е свързано с високата безработица и старите хора остават сами.

8 Приложения

6.1 Карта за статистическа информация.

6.2 Списък на социалните услуги, предоставяни на територията на област Монтана за периода 2008-2010 г.

6.3 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Берковица /приет с Решение №

- 6.4 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Бойчиновци /приет с Решение №
- 6.5 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Брусарци /приет с Решение №
- 6.6 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Вълчедръм /приет с Решение №
- 6.7 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Вършец /приет с Решение №
- 6.8 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Георги Дамяново /приет с Решение №
- 6.9 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Лом /приет с Решение №
- 6.10 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Медковец /приет с Решение №
- 6.11 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Монтана /приет с Решение №
- 6.12 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Чипровци /приет с Решение №
- 6.13 Анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Якимово /приет с Решение №